

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА
VULGARICA

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

21/2010

СОФИЯ•2010

Редакционната колегия изказва изключителна благодарност на Полския институт в София, с чиято финансова подкрепа се осъществява книжка 20 на списание „Българистика/Bulgarica“.

На корицата: Иван Александрово (Лондонско) четвроевангелие, Лондон, БМ, Add., Ms. № 39627 1356 г., л. 124 — Страшният съд.

Редактор: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: ст.н.с. дфн Анисава Любенова Милтенова,
ст.н.с. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

© Централна библиотека на БАН, 2010

Адрес на редакцията:

Българска академия на науките

Съвет за чуждестранна българистика

ул. „15 ноември“ 1, София 1040, Бюлетин „Българистика“

Анисава Милтенова,

тел. (+359-2) 989 84 46 / 383, 384, факс: (+359-2) 986 25 00

E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Велина Богданова Мавродинова, художник, 2010

ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY
COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES
BULGARICA
INFORMATION BULLETIN

21/2010

SOFIA•2010

The editors would like to express their special gratitude to the Polish Institute in Sofia for the generous financial support of the issue 20 of the journal „Българска/Българика“.

On the cover: Four Gospels of Ivan Alexander (London Gospel), London, BM, Add., Ms. № 39627 1356. folio 124, the Last Judgment.

Editor: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Assoc. Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emiliya Yakova Voleva

© Central Library of BAS, 2010

Council for Bulgarian Studies Abroad
Bulgarian Academy of Sciences
Bulgarica, Information Bulletin
Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
Anisava Miltenova, tel. (+359-2) 989 84 46 /383, 384, fax: (+359-2) 986 25 00
E-mail: anmilten@bas.bg; bulgarist2@cl.bas.bg

© Velina Bogdanova Mavrodinova, cover designer, 2010

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОДНИ ДУМИ	9
Румяна Дамянова — Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции	9
БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА	13
Книги 2010 г.	14
Съст. Емилия Волева	
Научна периодика 2010 г.	26
Съст. Емилия Волева	
ДИСЕРТАЦИИ	35
Съст. Никола Казански	
НАУЧНИ ФОРУМИ	37
Съст. Никола Казански	
ХОРИЗОНТИ	41
Румяна Конева — Българистиката във Фрайбург	41
Веселка Тончева — За някои пролетни празници на българите в Албания	49
НАУЧЕН ЖИВОТ	59
Зоя Шанова — 175 години Катедра по славянски филологии в Санктпетербургския университет	59
Ирина Кузидова — Св. Наум – дело, съратници и последователи	64
Емилия Волева, Албена Хинкова – Дни на Динеков	71
Ирина Кузидова – Обединен онлайн каталог на академичните библиотеки в България	79
ПРОФИЛИ	83
Людвиг Селимски – Виолета Косеска-Тошева на 70 години	83
Надя Делева – Ирина Платонова на 70 години	94
Анисава Милтенова — In memoriam Хорас Лънт	97
Никола Казански — In memoriam Жан Дюверноа	99

ОТЗИВИ	101
Марияна Цибранска-Костова — Борилов синодик. Издание и превод. Съставители: Иван Божилов, Анна-Мария Тотоманова и Иван Билярски	101
Диляна Радославова — Боряна Велчева, Диана Иванова. И от зазоряването тръгва денят... Изследвания върху приемствеността в развоя на българския книжовен език	104
Таня Илиева — Камен Димитров. Речник-индекс на словата на Авва Доротей (по ръкопис 1054 от сбирката на М. П. Погодин)	107
Никола Казански — Спартак Паскалевски. Триптих Мистичен празник. Св. Бенедикт и св.св. Кирил и Методий в Химерод	111
Елка Трайкова — Мариета Иванова-Гиргинова. Блянове по модерна драма	115
Даниела Асенова — Slovo – новото електронно списание на славистите в Упсала	117
Марияна Витанова — Мария Китанова. Етнолингвистични етюди	121
СЪОБЩЕНИЯ	125
Наградени учени	125

C O N T E N T S

PREFACE	9
Rumyana Damyanova – Academician Petăr Dinekov and the Humanities – Ideas, Stands, Concepts	9
BULGARIAN LITERATURE	13
Books 2010	14
Comp. by Emilia Voleva	
Periodicals 2010	26
Comp. by Emilia Voleva	
THESES	35
Comp. by Nikola Kazanski	
SCIENTIFIC EVENTS	37
Comp. by Nikola Kazanski	
OUTLOOKS	41
Rumyana Koneva – Bulgarian Studies in Freiburg	41
Veselka Toncheva – About some Spring Feast-days of Bulgarians in Albania	49
SCIENTIFIC ACTIVITIES	59
Zoya Shanova – 175 years Department of Slavonic Philology at the University of Saint Petersburg	59
Irina Kuzidova – St. Naum: Life-work, Associates and Followers	64
Emila Voleva, Albena Hinkova – Dinekov’s Days	71
Irina Kuzidova – United On-line Catalogue of the Academic Libraries in Bulgaria	79
PROFILES	83
Ludwig Selimski – Violeta Koseska-Tosheva at 70	83
Nadya Deleva – Irina Platonova at 70	94
Anisava Miltenova – In memoriam Horace Lunt	97
Nikola Kazanski - In memoriam Jean Duvernoy	99

REVIEWS	101
Mariana Tsibranska-Kostova – Boril’s Synodic. Edition and Translation. Compilers: Ivan Bozhilov, Anna-Maria Totomanova and Ivan Bilyarski	101
Dilyana Radoslavova – Boryana Velcheva. And from the Dawn Comes the Day...Studies on the Continuity in Development of the Bulgarian Literary Language	104
Tanya Ilieva – Kamen Dimitrov. Dictionary-index of Sermons of St. Avva Dorotheus (According Manuscript 1054 of M. P. Pogodin’s Collection)	107
Nikola Kazanski – Spartak Paskalevski. Triptych Mystical Feast. St. Benedict and St. St. Cyril and Methodius in Himmerod	111
Elka Traykova – Marieta Ivanova-Girginova. Reveries about Modern Drama	115
Daniela Asenova – Slovo: a New Electronic Journal of Slavists at Uppsala	117
Mariana Vitanova – Maria Kitanova. Ethnolinguistic Essays	121
ANNOUNCEMENTS	125
Awards of scientists	125

ЎВОДНИ ДЎМИ

Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции (Встъпително слово при откриването на Националния колегиум 11 ноември 2010 г., София)

Честваме 100-годишнината от рождението на един от най-значимите български учени хуманитаристи на двадесетото столетие – академик Петър Динеков. Рядко се среща личност с такова всеобхватно присъствие в една национална наука. Българската хуманитарна наука на XX век имаше този шанс – на нея професор Динеков – както се обръщаме към него с респект и обич едновременно – посвети целия си живот, отдаде ѝ своя невероятен интелектуален потенциал, навлезе в нея, за да промени и насочи научните интереси на поколения изследователи. Ако трябва да бъде определен неговият образ на учен – това, може би, е мярата на неговото живеене в науката, една високо интелектуална мяра.

В какво се изразява тя?

1. Преди всичко в мащабите на неговите идеи. Той съчетаваше различни изследователски лица. Беше едновременно проницателен тълкувател на старобългарската литература, задълбочен изследовател на литературата на Българското възраждане, проучваше прецизно българския фолклор, занимаваше се с критика, изворознание, обръщаше внимание на важноста на текстологическите проучвания, анализираше сходните явления в различните славянски литератури, занимаваха го методологически въпроси в проучването на литературната история, периодизацията на литературата, сложните и актуални културологични прочити на процеси и явления от многовековния български културен развой: от „При изворите на българската култура“ – до „От Възраждането до наши дни“. Дори заглавията на неговите повече от 20 книги или стотиците изследвания набелязваха проблемни ядра в българската хуманитарна наука, чертаеха насоки, бяха жалони. Често обичаше да казва: „Истинският стил е този, който не се забелязва“, като ратуваше за яснотата на научния изказ, която повелява единствено яснота на мисълта.

Той съчетаваше мащабност на идеи и позиции със синтез на мисълта. Изкушавам се да помисля само колко дисертации, книги, отделни изследвания са тръгвали само от едно негово съждение, от една заявена теза, от споделена идея.

2. Неговата висока мяра се изразяваше още и в ясна стратегия за развитието на хуманитарната наука. Убеждението му в думите „миналото е изпреварило настоящето, настоящето трябва да се самоутвърждава, като се учи от миналото“ е израз на този мащабен поглед към ролята на науката в културната история на един народ, но е и грижа. Плод на тази грижа са трите десетилетия, които той отдаде като създател и ръководител на секция „Българската литература до Освобождението“ в Института за литература, това са десетилетията като ръководител на Катедрата по българска литература в Софийския университет. Именно като стратег и строител на хуманитарната наука, прозиращ потенциала в нейното бъдеще той създаде Института за фолклор и Кирило-Методиевския научен център при Българската академия на науките.

3. Измеренията на неговата мяра се разпростираха и покриваха широк периметър на научни области. Същевременно, високо ерудиран, получил специализация в елитни европейски научни центрове, професор Динеков следеше постиженията на съвременното литературознание, насочвайки своите студенти, по-късно докторанти и колеги, към върховете на световната хуманитарна мисъл. Защото той не само създаваше жалоните в изследванията на толкова обемни проблеми, области и литературни процеси, не само ценеше знанието, но и разбираше значението на носителите на това знание, подготвяше студентите още от университетските банки – бъдещи докторанти, специалисти, членове на изследователската колегия, която той методично, с възискателност и с неоторим авторитет създаваше.

4. Тази широта на изследователския поглед той съчетаваше с концептуална дълбочина. Така се родиха десетките страници на проникателно тълкуване на литературни процеси и културни явления: от времето на Кирил и Методий до времето на Багряна и Радичков. Тази концептуалност се изявяваше в щедрото предлагане на идеи, в отстояването на изследователски и критически позиции, в промисъла за този многовековен български културен развой.

5. Но неговата мяра на живеене в науката имаше и друго измерение: това беше неговата висока култура на общуване. Това беше култура на споделянето, на човешкото уважение – той поставяше всеки един от нас – студенти, докторанти, колеги – като равностоен със себе си, което правеше силно впечатление. Тази култура на общуване същевременно беше мощен стимулатор за научни търсения, защото се опираше на уважение, съучастие, разбиране, на безвъзмездно даряване на идеи. Тръгвайки си от среща с професор Динеков, ние се втурвахме с настървение и любопитство към онова, с което се занимавахме, защото бяхме повярвали в себе си, нещо повече – професор Динеков беше

повярвал в нас. Уверявам ви, това е изключително усещане, защото общуването с професор Динеков беше дар. ДАР – поднесен с доверие и разбиране, но и с една европейска широта на мисълта, с една изтънченост на човешко и научно поведение.

6. Вярвам, че такова изживяване ни очаква и през тези два научни дни, в които ще влезем в досег с идеите и концепциите на професор Динеков. Ще се доближим до онези мисловни хоризонти, които той – с щедрост, артистичност, елегантност и интелектуален финес – разтваряше пред нас.

Румяна Дамянова

BULGARIAN BOOKS

Книгоразпространителска фирма „*BULGARIAN BOOKS*“
предлага български научни издания, речници, енциклопедии, албуми,
художествена литература.

За информация и контакти:

*The book-dealing company „BULGARIAN BOOKS“ offers
to its clients scientific books, dictionaries, encyclopedias,
albums, fiction from Bulgaria.*

For contacts, please use the following address:

BULGARIAN BOOKS
SOFIA 1000
PO Box 1567
fax/tel. (359 2) 952 25 75
e-mail:bulgarian_books@abv.bg
Mrs Teodora Davidova

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2010 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения на български автори, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилометодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2010 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание за 2010 г., са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

От редактора

КНИГИ 2010

BOOKS

ОБЩ ОТДЕЛ / GENERAL

БИЛЯРСКИ, Иван. Фискална система на средновековна България. С., Фондация България историческо наследство, 2010. 248 с.

ISBN 978-954-91983-8-6.

Цялостно изследване върху фискалната система на средновековна България. Разгледани са данъците, таксите, правата и вземанията, необходими за издръжка на държавните дейности. Съдържа и словник на фискално-правната лексика.

БОРИЛОВ синодик. Издание и превод. С., ПАМ пбблишинг къмпани, 2010. 386 с.

ISBN 978-954-92526-6-8.

Съставители: Иван Божилов, Анна-Мария Тотоманова и Иван Билярски

Новото издание на Бориловия синодик включва текста на самия Синодик по Палаузовия препис с разночетения от Дриновия препис, както и съпровождащите Синодика молитви и хороси на вселенските събори в ръкописа на Палаузов. Изданието е снабдено с подробни филологически и просопографски коментари, както и превод на Синодика на съвременен български и на английски език.

Поредица История и книжнина

БОЯДЖИЕВА, Пепка. Социалното инженерство. С., Сиела, 2010. 392 с.

ISBN 978-954-28-0813-8.

Монографията е посветена на един конкретен проблем в една от образователните степени – политиките на прием във висшето образование в България през периода 1944–1989 г.

БАЛКАНИТЕ – многоликите измерения на европейската култура. С., Фабер, Институт по балканистика – БАН, 2010. 388 с.

ISBN 978-954-400-334-0.

Отговорен редактор: Лилия Кирова

Сборникът съдържа статии от български и чужди учени в областта на културологията, етнографията, литературознанието, изкуствознанието, лингвистиката и други области на хуманитаристиката, обединени в разделите: „Пътища и пътеки на европеизма“, „Предизвикателствата на литературно-естетическите процеси“ и „Изкуството и ние“.

ВАЧКОВА, Веселина. Белите полета в българската културна памет. С., Военно издателство, 2010. 384 с.

ISBN 978-954-509-438-5.

Изследването третира някои от „белите петна“ в българската културна памет, като акцентира върху условията и времето на появата им и причините за тяхната

устойчивост. Целта е да се открият причините, които задействат, утвърждават и постоянно генерират дистанцирането на българите спрямо части от собствената им история, които са мислени, изследвани и интерпретирани като „чужди“. Материалите са обединени в разделите „Забравената София“ и „Българската тема в паметта на константинополските монументи“.

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИЯТ университет „Св.св. Кирил и Методий“ и българската археология. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий –

Т. 1. 2010. 739 с. ISBN 978-954-524-743-9.

Съставител: Борис Борисов

Сборникът съдържа материалите от конференцията под едноименния наслов, проведена през ноември 2008, обединени в разделите: „Праистория“, „Античност“, „Средновековие“ и „Нумизматика и сфрагистика“.

ИЛИЕВ, Илия. Св. Климент Охридски. Живот и дейност. С., Фондация Българско историческо наследство, 2010. 262 с.

ISBN 978-954-91983-5-5.

Монографично изследване, което има за цел да очертае по-пълно и релефно образа на Климент Охридски и да направи по-точна преценка на неговите разностранни заслуги към българската култура през Средновековието. Приложението съдържа пълните преводи на двата фундаментални писмени извора за живота и делото на Климент Охридски – Пространното житие от Теофилакт Български и краткото животоописание от Димитър Хоматиан.

КАРАБОЕВА, Емилия. Некрологът: Българинът пред лицето на смъртта. С., УИ Св. Климент Охридски, 2010. 320 с.

ISBN 978-954-0730-92-9.

Изследването е посветено на един от най-странните български феномени – уличния некролог. Разгледани са свързаните с некролога практики, нагласи, вярвания, ценности, сравнява се българският некролог със съществуващите в другите страни улични некролози, както и с другите видове – вестникарски, биографични – некролози. Разкриват се историческите обусловености, социалните и психичните функции на некролога в бита и душевността на българина; изведени са заключения за основните етически категории и практики в българската култура и колективната памет.

КАЛУЖНЯЦКИ, Емил. Съчинения на Българския патриарх Евтимий. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2010. 646 с.

ISBN 978-954-736-207-9.

Съставител: Димитър Кенанов

Допълнено преиздание на съчиненията на Патриарх Евтимий, публикувани за първи път през 1901 г. Приложението включва: „Житие на св. Иван Рилски“, Из „Житие на св. Иларион Мъгленски“, Из „Похвално слово за еп. Йоан Поливотски“, „Похвално слово за св. великомъченица Неделя“, Из „Житие на св. Петка Търновска“.

КЕРТИН, Александър. Между кръста и меча. Гражданското общество и етнокултурното минало. С., Просвета, 2010. 136 с.

ISBN 987-954-01-2435-3.

Книгата засяга актуалната тема за връзката между гражданското общество и начина, по който е формирана българската национална идентичност през модерната

епоха. Разглежда се проблемът защо и как учебниците по история и медийните исторически публикации в България произвеждат колективна памет, непригодна да стимулира разгръщането на гражданска политическа култура и да поддържа функционирането на демократичната система.

КУЛТУРА. Медии. Публичност. С., УИ Св. Климент Охридски, 2010. 395 с.
ISBN 978-954-07-3024-0.

Съставители: Тотка Монова и др.

Сборникът съдържа материалите, представени на конференцията под едноименния наслов, посветена на 50-годишнината на вестник „Култура“.

НАКОВА, Албена. Общуването между българи, турци и роми. С., Аскони-Издат, 2010. 288 с.

ISBN 978-954-3830-367.

Изследване върху когнитивните аспекти на междуетническото общуване, осъществено чрез изучаването на системата от етносоциални представи на етническите групи една за друга – от позитивните образи до предразсъдъците.

ПАВЛОВ, Пламен. Забравени и неразбрани. Събития и личности от Българското средновековие. С., Сиела, 2010. 400 с.

ISBN 978-954-28-0787-2.

Книгата е опит да се хвърли повече светлина и върху делата и жизнения път на личности, които по едни или други причини са в „сянката на великите“, на събития и явления, които остават непопулярни и неразбрани.

ПЪНИЕ мало Гьоргию. **Сборник в чест на 65-годишнината на проф. дфн Георги Попов.** С., СУ Св. Климент Охридски. Богословски факултет, Издателски център Боян Пенев, 2010. 659 с.

ISBN 978-954-91538-8-0.

Отговорен редактор: Мария Йовчева

Съставители: Иван Добрев, Анатолий Турилов, Емил Трайчев

Сборникът съдържа 44 статии на български и чуждестранни медиевисти с предговор А. Турилов. Включва и библиография на трудовете на проф. Г. Попов.

СПОМЕНИ и размисли за Петър Динеков. С., АИ Марин Дринов, 2010. 395 с.

ISBN 978-954-322-405-0.

Съставители: Стоянка Бояджиева, Лиляна Грашева, Катя Михайлова, Стефана Стойкова, Кирил Топалов

Юбилеен сборник по случай 100-годишнината от рождението на един от най-изтъкнатите български учени в областта на фолклористиката и литературознанието.

ТОДОРОВА, Таня. Списание „Български книжици“ (1858–1862) на прага на Новото време. С., За буквите—О писменехъ, 2010. 304 с.

ISBN 978-954-8887-70-0.

В монографията се изследват, разкриват и обобщават мястото, ролята и приносът на сп. „Български книжици“ в обществено-историческите, културно-просветителските и литературно-езиковите процеси в България през 60-те години на XIX век.

ФИЛОЛОГИЯ. История. Изкуствоведение. Сборник с изследвания в чест на проф. д-р Стефан Смядовски. С., Валентин Траянов, 2010. 287 с.

ISBN 978-954-9928-49-5.

Съставител: Елка Мирчева

Сборникът, посветен на изтъкнатия специалист по средновековна българска епиграфика, съдържа текстове на утвърдени учени в различни области на хуманитаристиката. Включва и библиография на трудовете на проф. Ст. Смядовски.

ХАДЖИЕВА, Елена, Мирослав Дачев и Милена Каменова. Мозайки от българската цивилизация. (Българското: култура, образи, памет). С., УИ Св. Климент Охридски, 2010. 320 с.

ISBN 978-954-07-3127-8.

Въведение в изучаването на български език като чужд чрез представяне на основните символи на държавността, формата на управление, както и чрез основни понятия в областта на историята, етнографията, географията.

ХРИСТИЯНИ и евреи във Видинско – Джизие описи на Видинския санджак от 20-те години на XVIII век. С., Главно управление на архивите при МС, 2010. 228 с.

ISBN 978-954-9800-883.

Съставител: Християн Атанасов

Настоящият том предлага пълен превод на два регистъра на данъка джизие, описващи платци от Видинския санджак през 20-те години на XVIII век. Дефтерите с изключително богатата си и разнообразна информационна натовареност допълнително ще обогатят познатия досега именен фонд на населението, обитавало българските земи през въпросното столетие. Съдържат ценни данни за селищната мрежа в региона и осветляват в немалка степен османската данъчна практика.

BORISOV, Boris. Dyadovo. S., National Institute of Archeology – Bulgarian Academy of Sciences –

Vol. 2: The Sanctuary of the Thracian horseman and The Early Byzantine fortress. 2010. 240 с. ISBN 978-954-15-0217-4.

Съдържа резултатите от проучванията на светилището на тракийския конник и ранновизантийската крепост, реализирани до 1985 г. от доц. Борис Борисов.

ТЪРКОВА-ЗАИМОВА. Byzance, la Bulgarie, les Balkans. Plovdiv, Bulgarian Historical Heritage Foundation, 2010. 704 pp.

ISBN 978-954-8536-01-1.

Сборникът включва седемдесет и две статии на известната медиевистка и византоложка проф. Василка Търкова-Заимова, публикувани в различни научни издания в периода 1980–2008 г. На френски и руски език.

ИСТОРИЯ / HISTORY

БЪЛГАРИЯ и Европа през съвременната епоха. Велико Търново, Фабер, 2010. 452 с.

ISBN 978-954-400-370-8

Сборник в чест на 80-годишнината на проф. д-р Димитър Сирков. Съдържа статии на български и чужди учени в областта на новата и най-новата история на България.

ДЕТСТВОТО при социализма. С., Рива, Център за академични изследвания, 2010. 208 с.

ISBN 978-954-320-281-2.

Съставители: Иван Еленков, Даниела Колева

Изследванията, събрани в този том, са резултат от семинара под едноименния наслов, проведен в Центъра за академични изследвания през 2008 г. Те предлагат различни перспективи към темата: от политическите проекти за детството, наложени от режима в различни периоди от неговото управление, през „преводите“ на идеологическите визии в институционални политики, до паметта за социалистическото детство в нейните публични и частни режими.

ДОЙКОВ, Йордан. България във Варшавския договор и в НАТО. С., Парадигма, 2010. 387 с.

ISBN 978-954-326-119-2.

Изследването е посветено на механизмите на вземането на решения по националната сигурност. Направен е анализ на институционалния път на действие на тези механизми в българската държава при присъединяването ѝ към Варшавския договор и към НАТО в различни исторически ситуации.

ИЛИЕВ, Илия. Охридският епископ Хоматиан и българите. Институт по история при БАН, Анубис, С., 2010, 336 с.

ISBN 978-954-426-876-3.

Изчерпателно изследване върху живота и делото на архиепископ Димитър Хоматиан, една от най-забележителните личности във византийската история от края на XII и първите десетилетия на XIII в., автор на Краткото гръцко житие на св. Климент Охридски и на два канона за неговата църковна служба.

КАЛЧЕВ, Калчо К. Българо-турски военнополитически връзки и отношения (1913–1915 г.). Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2010. 264 с.

ISBN 978-954-524-732-3.

Авторът разглежда в хронологичен порядък механизмите на създаващите се динамични и противоречиви отношения между неотдавнашните балкански врагове България и Турция, регламентирали мира помежду си с Цариградския (Константинополския, Истанбулския) договор от 16/29 септември 1913 г.

СКАЛОВА, Ивана. Участието на България в смазването на Пражката пролет 1948 г. С., Стигмати, 2010. 152 с.

ISBN 978-954-336-101-4.

Изследването разглежда последователно политическата дейност на българското държавно и партийно ръководство в периода преди интервенцията в Чехословакия, отзвук от реформите в Чехословакия сред българското общество, участието на българската армия в инвазията срещу ЧССР и отзвук от участието на България в интервенцията в българските среди. Превод от чешки език.

ТАФРОВА, Милена. Танзиматът, вилаетската реформа и българите. Администрация на Дунавския вилает (1864–1876). С., Гутенберг, 2010. 237 с.

ISBN 978-954-617-099-6.

Монографично изследване с акцент върху отражението на реформите в Османската империя върху българското население.

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

В търсене на българското: мрежи на национална интимност (XIX–XXI в.). С., Институт за изследване на изкуствата при БАН, 2010. 566 с.

ISBN 978-954-8594-21-9.

Съставител и научен редактор: Стефан Дечев

Студиите в сборника са посветени на различни символи от ежедневието, които се възприемат като автентично български – народната песен, народната носия, българската възрожденска къща, българската кухня и др.

ВАСИЛЕВА, Надка. Велико Търново. Етнографски проучвания. Велико Търново, ПИК, 2010. 80 с.

ISBN 978-954-7362093.

Книга за културата на бита и установените градски обичаи сред по-заможните великотърновци от втората половина на XIX до средата на XX в.

ДЯКОВ, Томислав. Есета по културна и социална антропология на българите. С., УИ Св. Климент Охридски, 2010. 444 с.

ISBN 978-954-07-2958-9.

Изследването е структурирано в две основни части – „Българският характер“ и „Българската фолклорна култура“. Есетата са базирани върху голям емпиричен материал, като основополагаща е идеята за синкретизъм на текст и контекст, спрямо която фактите се изясняват в хода на тяхната социокултурна природа.

ЙОРДАНОВ, Стефан. Из етническата история на древна Тракия. Велико Търново, 2010. 419 с.

ISBN 978-954-524-738-5.

Книгата обединява проучвания върху произхода и историята на трако-пелагийската етнокултурна и етнолингвистична общност.

КРУМОВА-ЦВЕТКОВА, Лилия. Българските благословии, пожелания и клетви. С., Емас, 2010. 448 с.

ISBN 978-954-357-199-4.

Основната част от материала, включен и подложен на анализ в изданието, е ексцерпиран от сборници с народни умотворения от края на XIX век. Чрез комплексното използване на подходи и методи на нови направления в лингвистиката – лингвокултурологията, етнолингвистиката, когнитивистиката и прагматиката, се изследват семантичните, формално-структурните и прагматичните особености на тези словесни произведения. Представя се тяхното лексикално богатство и богата образност. Обособен е Речник на благословиите, пожеланията и клетвите, който включва 883 благословии и пожелания и 2529 клетви.

ЦАНЕВА Еля, Анни Кирилова и Ваня Николова. Осиновяването в българската културна традиция. С., БАН–Етнографски институт с музей, 2010. 236 с.

ISBN 978-954-8458-38-2.

Осиновяването е изследвано в историческа перспектива като комплексно културно явление, към което принадлежат участниците, процедурите, институциите, както и цялостната социално-културна среда, в която то се осъществява.

РЕЛИГИЯ / RELIGION

ЛЕТОПИС на Българската православна църква. С., Български бестселър –
Т. 1. 2010. 578 с. ISBN 978-954-463-124-6.

Съставител: Борис Цацов

Енциклопедичен справочник с фотографии и кратки биографични бележки за всички български архиереи от борбите за независима Българска църква от края на XIX век до днес, както и азбучен показалец на имената на архиереите на Българската православна църква. Богато илюстриран с множество фотографии на храмове и манастири, произведения на изкуството, културноисторически паметници, църковни ценности и богослужебни принадлежности, повечето от които се публикуват за първи път. На български и английски език.

МИНЧЕВА, Калина. Манастири и манастирска мрежа в Кюстендилския санджак през XV–XVII век. С., Вакоп, 2010. 304 с.
ISBN 978-954-9535-26-6.

Изследването е посветено на съхраняването и развитието на различни църковни институции през първите векове на османското владичество по българските земи.

ПИТЕВ, Божидар и Диана Питева. Българско-английски речник на църковните термини. Велико Търново, Св.св. Кирил и Методий, 2010. 192 с.
ISBN 978-954-524-741-5.

Речникът е съставен въз основа на американски, британски, гръцки, руски и сръбски речници, справочници и литература и има за цел да представи една цялостна и актуална картина на православния църковен английски език днес. Обхваща основната догматическа и литургическа терминология на Православната църква, както и термини от областта на християнската етика, каноничното право, църковната история, архитектура, изкуство, химнография и книжнина. Включени са и термини от аскетическата православна традиция, агиографски термини, имена на църковни празници, титулуване на клира и др.

ПРАВОСЛАВИЕ и постмодернизъм. С., Омофор, 2010. 440 с.
ISBN 978-954-970-090-9.

Сборникът включва докладите от научната конференция под едноименния наслов, състояла се през 2006 г. във Велико Търново.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

БАЛКАНСКИ, Тодор и Кирил Цанков. Енциклопедия на българската ономастика. Фабер, 2010. 550 с.
ISBN 978-954-400-342-5.

Справочникът представя най-важните ономастични термини с оглед особеностите на българската ономимия.

ВЕЛЧЕВА, Бояна и Диана Иванова. **И от зазоряването тръгва денят... Изследвания върху приемствеността в развоја на българския книжовен език.** Пловдив, УИ Паисий Хилендарски, 2010. 375 с.

ISBN 978-954-423-589-5.

Книгата съдържа изследвания на широк кръг проблеми, свързани със съдбата на старобългарското езиково и поетично наследство в историята на българската книжовност.

ГРАДИНАРОВ, Борислав и др. **Думите на медийния преход.** Велико Търново, Фабер, 2010. 236 с.

ISBN 978-954-400-325-8.

Справочникът съдържа 27 понятия, които обхващат основен кръг медийни явления и процеси в областта на медиите, създаването на нови медийни практики, промяната на регулаторната рамка, различните възможности, които има съвременната журналистика.

ДИМИТРОВ, Камен. **Речник-индекс на словата на Авва Доротея.** Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2010. 412 с.

ISBN 978-954-524-727-9.

Речникът е съставен въз основа на ръкопис 1054 от сбирката на М. П. Погодин. Съдържа 3 206 речникови статии.

ЕФТИМОВА, Андреана. **Винаги малко повече. Наречия за количество и време в обучението по български език като чужд.** С., УИ Св. Климент Охридски, 2010. 232 с.

ISBN 978-954-07-3122-3

Изследването предлага задълбочен синтез на съвременните схващания за мястото на наречието в българската езикова система и за възможностите, които предлага изследването езиково явление за оптимизиране на образователния процес по български език като чужд.

КИРОВА, Людмила. **Езикът на BG инфо поколението.** С., Галик, 2010. 312 с.

ISBN 978-954-5820328.

Книгата е посветена на актуални слабопроучени досега аспекти от функционирането на съвременния български език. Очертана е детайлна и пълна картина на езиковите тенденции, обуславящи развитието на специалния език на компютърните технологии.

КОЧЕВ, Иван. **Българска фонология.** С., Анико, 2010. 164 с.

ISBN 978-954-8247-108.

В книгата в синхронен и предимно в диахронен план се анализират основни проблеми от старобългарската, среднобългарската и новобългарската диалектна и книжовна фонология. Проследена е смяната на корелациите и на свързаните с тях фонологични системи, дължащи се на акомодацията и на вокално-консонантното взаимодействие. Предлага се нов, трети (отделен) тип система – със сонорни неутрализации, което разделя езиците (или диалектите) по света не на два (както се смята досега), а на три типа: вокален, консонантен и сонорен.

ЛЕКСИКОГРАФИЯТА в европейското културно пространство. Велико Търново, Знак '94, 2010. 426 с.

ISBN 978-954-8305-10-5.

Редактори и съставители: Лилия Крумова-Цветкова и Сабина Павлова

Сборникът включва пълния текст на изнесените доклади на Петата национална конференция с международно участие по лексикография и лексикология, проведена в София през октомври 2009 г., организирана и проведена от Българското лексикографско дружество и Секцията за българска лексикология и лексикография при Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“, БАН.

ПЕТКОВ, Георги и Мария Спасова. Търновската редакция на Стишния пролог. Текстове. Лексикален индекс. Пловдив, УИ Паисий Хилендарски –

Том IV. Месец декември. 2010. 592 с. ISBN 978-954-423-603-8.

Съдържа проложните текстове от Търновската редакция на Стишния пролог по най-старите точно датирани български ръкописи от XIV в. Лексикалният индекс за месеца включва 10 331 словоформи с 26 363 словоупотребии.

Том V. Месец януари. 2010. 452 с. ISBN 978-954-423-638-0.

Лексикалният индекс за месеца включва 8152 словоформи с 19 840 словоупотребии.

ПРОБЛЕМИ на балканското и славянското езикознание. Велико Търново, Фабер, 2010. 551 с.

ISBN 978-954-400-266-4.

Отговорен редактор: Иван Харалампиев

В сборника са включени докладите от проведената през ноември 2008 година международната научна конференция под едноименния наслов. Засегнати са актуални теоретични и практико-приложни проблеми на балканистиката, палеославистиката и славистичната медиевистика, на генезиса и съвременното функциониране на балканските и славянските езици.

ПРОБЛЕМИ на устната комуникация. Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2010. 258 с.

ISBN 978-954-524-745-3.

Научна редакция: Христина Станева, Мария Илиева и Анелия Петкова

Сборникът съдържа докладите от Осмата национална конференция под едноименния наслов, проведена във Велико Търново през юни 2008 г., обединени в разделите: „Комуникации и комуникативност“, „Езикът на средствата за масова комуникация“, „Устната комуникация и норма“ и „Диалектология и социолингвистика. Междуезикова интерференция“.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

АНТОВ, Пламен. Поезията на 90-те. Българско и постмодерно. Пловдив, Жанет 45 –

Т. 3. Контекст. Генезис. Специфика. 2010. 300 с. ISBN 978-954-491-553-7.

Изследването предлага цялостна, концептуално осмислена теоретическа и литературно-историческа визия за периода на 90-те години през призмата на постмодернизма като определящо събитие в литературата от края на XX век. Кон-

трамодерният патос на постмодернизма е разгледан в сложната му раздвоеност между актуалното, остро политическото, от една страна, и митологичното, от друга. Анализирани са настоячивият интерес на младата поезия към механизмите на националната идеология, произведена от литературния канон, към философията на българската история като цяло.

БИНЬО Иванов в българската литература и култура. С., Кралица Маб, 2010. 216 с.

ISBN 978-954-533-103-9.

Съставител: Пламен Дойнов

Книгата очертава мястото на Биньо Иванов (1939–1998) в българския лирически канон от втората половина на XX и началото на XXI век.

БОГДАНОВ, Иван. Стоян Михайловски – поет, трибун, мислител. С., Нов български университет, 2010. 384 с.

ISBN 978-954-5356-22-3.

Биографично изследване в широк културно-исторически контекст.

ЗАБРАНЕНИЯТ Талев. С., Вион, 2010. 462 с.

ISBN 978-954-819-306-1.

Съставител: Ирина Димитрова

Книгата съдържа непубликувани до момента и напълно непознати за съвременния читател публикации на Димитър Талев от годините 1927–1934, когато работи в редакцията на в. „Македония“.

ИВАНОВА-ГИРГИНОВА, Мариета. Бянове по модерна драма. С., Издателски център Боян Пенев, 2010. 254 с.

ISBN 978-954-8712651.

Изследване върху пиесите на П. Ю. Тодоров, което осветява сериозни дискуссионни въпроси и анализира ключови проблеми на модерната българска драматургия.

ПАВЛОВА, Илиана. Между имената и думите: Творби, срещи и прочити. Велико Търново, Фабер, 2010. 220 с.

ISBN 978-954-400-366-1.

Книгата съдържа критически текстове върху представители за българската литература автори и творби. Водец е изследователският интерес към определени мотиви и проблеми: конструирането на личностната идентичност, показването–скриването на лица и изграждането на образи, паметта и спомена, скитничеството.

„Погасло дневное светило...“ Руската литературна емиграция в България 1919–1944. С., АИ Марин Дринов, 2010. 464 с.

ISBN 978-954-8712-63-7.

Съставители и научни редактори: Радостин Русев, Йордан Люцканов, Христо Манолакев

Включените в сборника текстове предлагат картина на руското емигрантско присъствие в България през 20-те–40-те години на XX век. Представени са моменти от пребиваването на руската литературна емиграция в България и отношенията между

емигранти, емигрантски организации и българското общество и власти; портретувани са отделни представители на емигрантската интелигенция; като самостоятелен изследователски обект са обхванати емигрантските периодични издания.

СТАНКОВ, Иван. Васил Попов. Релативизъм и полифонизъм. Велико Търново, Фабер, 2010. 296 с.

ISBN 978-954-400-386-9.

Монографично изследване, посветено на творчеството на Васил Попов. Проследени са сложните процеси през втората половина на 50-те и първата половина на 60-те години в българската литература.

120 години от рождението на Дора Габе. Велико Търново, Фабер, 2010. 332 с.

ISBN 978-954-400-339-5.

Юбилейният сборник съдържа докладите и спомените от два научни форума, проведени в Добрич през 2008 г. по повод 120 години от рождението на поетесата: „Теменугите – Дора Габе и другите“ и „В света на Дора Габе“.

СТОЙЧЕВА, Паулина. Нацията – копнежи и употреби. С., УИ Св. Климент Охридски, 2010. 240 с.

ISBN 978-954-07-2906-0.

Изследването разглежда книгата „Бай Ганьо“ и някои от фейлетоните и пътеписите на Алеко Константинов от гледна точка на съвременните теории за нацията. Изведена е идеята, че в произведението си авторът среща два модела за нацията: просвещенски (гражданско-териториален или англо-френски) и романтически (етнически или немски), пародирайки втория от тях. Осмислено е отношението следосвободенско време–модерност, а двойката предмодерност–модерност е интерпретирана като надмогваща многократно коментирания проблем за отношението родно–чуждо.

ФАДЕЛ, Морис. Животното като политическа провокация. „Анималистиката“ на Емилиян Станев. С., Нов български университет, 2010. 218 с.

ISBN 978-954-535-622-3.

Изследване върху прозата на Емилиян Станев с животински персонажи през призмата на философията на М. Хайдегер и Дж. Агамбен. Авторът анализира противопоставянето на Ем. Станев на готовите схеми за човешко и животинско, обрисуването на непроницаемостта на света на животното и антиантропоцентричната насока в творчеството му.

ИЗКУСТВО / ART

ЗАХАРИ Зограф 1810–1853. С., Национална художествена галерия, 2010. 166 с.

ISBN 978-954-9473-17-9.

Съставител: Доротея Соколова

Каталог от ретроспективната изложба по случай 200-годишнината от рождението на художника. Включва най-значителните произведения на Захари Зограф – портрети, рисунки, икони, а стенописите му са представени в репродукции.

КЪОСТЕБЕКОВ, Емил. **Театърът в Шумен (1813–1956)**. Шумен, Добри Войников, 2010. 356 с.

ISBN 978-954-92412-9-7.

Книгата разглежда в подробности шуменското театрално дело в периода 1813–1956. Представени са видните шуменски театри, допринесли за неговото изграждане и оформили неговия облик.

ТУЛЕШКОВ Николай и Стоян Попов. **Камбанариите в средновековните български земи**. С., Арх и Арт, 2010, 182 с.

ISBN 978-954-8931458.

В труда се разглеждат въпросите около появата и архитектурната типология на средновековните български камбанарии в периода от края на IX до началото на XV век. Анализирани са около 60 средновековни камбанарии от българските земи. В заключителната глава са описани 57 камбанарии от Мизия, Тракия и Македония. Книгата е илюстрирана с голям брой графични възстановки, чертежи, архивни снимки и документи, илюстрации от съвременното състояние на разгледаните камбанарии.

РЕЧНИЦИ НА БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК / DICTIONARIES IN BULGARIAN LANGUAGE

ПЕРНИШКА, Емилия. **Речник на новите думи и значения в българския език**. С., Наука и изкуство, 2010. 312 с.

ISBN 978-954-02-0322-5.

Речникът обхваща 5 000 речникови статии, които включват нови думи, техните значения, граматически и стилистически бележки, както и местата, където се срещат най-често.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2010

PERIODICALS

Археология. БАН, Национален археологически институт и музей. Гл. ред. Васил Николов. ISSN 0324-1203.

2010, № 1–2: Николов, В. Сол и злато: Провадия-Солницата и Варненският халколитен некропол, 7–17; **Божкова, А.** Чернофирнисова керамика от класическия епоха в България – актуален прочит на проблема, 18–28; **Владкова, П.** Античен производствен център при Павликени (Долна Мизия). Част втора. Апликации за керамични съдове, 29–46; **Бараков, В.** Крепостното строителство по горното течение на реките Росица и Янтра през Късната античност и Средновековието, 47–60; **Атанасов, Г.** Монети, монетарници и монетно обръщение в Добруджанското деспотство през втората половина на XIV век. Част II. Местни и чужди емисии, 61–76; **Рабовянов, Д. и Ст. Димитров.** Средновековно защитно въоръжение от Царския дворец в Търновград, 77–89; **Николов, М.** Каменни брадви с дупка от бронзовата епоха в Северозападна България, 90–100; **Христова, Т.** Брадва с втулка от средната бронзова епоха, 101–105; **Христов, М.** За хронологията на Габровското градище, 106–111; **Григоров, В.** Раннохристиянски амулет от късноантичната крепост Боровец до Правец, 112–114; **Иванов, Г. и П. Димитров.** Научни публикации на специалистите от НАИМ–БАН през 2009 г., 119–127; **Узунова, М.** Защитени дисертации, 128–138;

Архив за поселищни проучвания. ВТУ. Гл. ред. проф. Марин Ковачев. ISSN 0861-6507.

2009, № 3–4: Медникаров, Хр. Долина за славослов на балканджийското можене, 3–20; **Банов, В.** Антични и средновековни паметници в Радомир и Радомирска община. Археологическо-краеведски съпоставки, 21–30; **Иванов, И.** Тракия в стратегическите планове на цар Калоян, 31–46; **Данков, Е.** Възрожденският модел на света – Колелото на живота на 160 години (Зографовото Колело на живота като модел на света в исихастските традиции), 47–60; **Душков, Ж.** Русе „вгражда“ името си в медии, 61–75; **Драгнев, А.** За произхода и името на град Плачковци, 135–139; **Георгиева, С. и Сл. Анастасов.** Храмовете в местността на село Червен до Русе, 144–153; **Лечева, Т.** Руско-турските войни и влиянието им върху населението в Североизточна България, 154–166.

Българска етнология. БАН, Етнографски институт с музей. Гл. ред. Ана Лулева. ISSN 1310-5213.

2009, № 4: Беновска-Събкова, М. Социализмът като модернизация (Наблюдения върху България), 5–22; **Петров, П.** Общото – чуждо. Нагласи на поведение в предсоциалистическите земеделски производителни кооперации,

23–46; **Янчева, Я.** Аспекти на социалистическото всекидневие – организация, управление и практики в трудовокооперативните земеделски стопанства (По примера на с. Брестовица, Пловдивско), 47– 71; **Минчева, Е.** и **Г. Георгиев.** Етнографски експедиции в Бесарабия (Молдова и Украйна). Теренната работа по проект на МОН – май–юни и септември 2009 г., 134–143.

Български език. БАН, Институт за български език. Гл. ред. ст.н.с. дфн Владко Мурдаров. ISSN 0005-4283.

2010, № 2: **Смядовски, Ст.** Идеология и танатология, 7–16; **Христова-Шомова, И.** Службата за св. Теодор Тирон в старобългарския Драготин миней, 17–38; **Мирчева, Е.** Старобългарските преводи на Златоустовото слово за Благовещение (№ 20 от Супрасълския сборник), 39–51; **Цибранска-Костова, М.** Патриарх Евтимий и Йоан Постник, 52–60; **Милтенов, Я.** Един новоидентифициран текст в ръкопис № 1039 от Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, 61–71; **Райкова, М.** За някои лексикални особености на Житие на свети мъченик Николай Софийски и църковноюрдическите текстове, 72–85; **Стефова, Л.** Един препис на разказа „Кръчмарката Теофана“ сред шест други преписа (Морфология и лексика), 86–97; **Стойкова, В.** Компютърна морфология на определителния член за съществителните имена в българския език, представена в DATR, 98–112; **Димитрова, М.** Местоименията във възрожденския текст: стабилизация на нормата при въпросителните и относителните местоимения, 113–124; **Илиева, Т.** За една терминологична употреба на думата *свидетел*, 125–127; **Кърпачева, М.** Библиография на българската езиковедска литература. 2009 г. (Първо полугодие), 141–165.

2010, Приложение: С почит към строителя и ревнителя на родния език. [100 години от рождението на чл.-кор. Любомир Андрейчин]. **Иванова, К.** За нашия учител проф. Любомир Андрейчин (1910–1975–2010), 11–19; **Буров, Ст.** „Основна българска граматика“ на Любомир Андрейчин в българската граматична историография, 31–46; **Бояджиев, Т.** Любомир Андрейчин за диалектната основа на съвременния български книжовен език, 47–53; **Томов, М.** Любомир Андрейчин и теоретичните проблеми на българския правопис, 54–63; **Крумова-Цветкова, Л.** Приносът на чл.-кор. проф. Любомир Андрейчин към българската лексикография, 64–68; **Радева, В.** С тревога за езика и езиковата култура, 69–76; **Мурдаров, Вл.** За националното своеобразие на езика ни, 77–82; **Чаралозова, К.** Другарю, гражданино, господине, 83–89; **Пантелеева, Хр.** За описателните названия, придобили характер на собствени имена, и използването им в съвременния български език, 90–93; **Минчева, А.** Един неизползван източник на сведения за историята на новобългарския книжовен език, 94–97; **Дачева, Г.** „История славеноболгарская“ и историята на българския книжовен език. 98–101; **Деянова, М.** Из народната морфология на глагола у Иван Богоров, 102–109; **Тодорова, Е.** Пунктуацията на Яворовата лирика (Лингвостатистическо изследване), 110–126; **Ницолова, Р.** Денотативни и конотативни признаци в значението на диминутивите в българския език, 127–137; **Парашкевов, Б.** Бележки за някои нарицателни

с изглас *-ур*, 138–144; **Коева, Св.** Пунктуация на обособени части, 145–153; **Андрейчин, Д. Л.** Защо „небостъргач“? (За историята на образа в няколко думи от американския английски език), 154–158.

Български фолклор. БАН, Институт за фолклор. Гл. ред. Светла Петкова. ISSN 0323-9861.

2009, № 3–4: Къйва, М. Времето и пространството в естонските и българските баения, 7–15; **Сивков, Н.** Астро-семантични маркери върху обредни хлябове, 30–36; **Станоева, И.** Сувенирите – между националното и глобалното (По материали от Латвия и България), 44–50; **Вуков, Н.** „Меден глиган“, „бронзов войник“, „каменен войн“, 58–65; **Станоев, Ст.** Политически преходи и научни парадигми, 66–72; **Тепавичаров, В.** Понятието „европеец“ сред българското общество в процеса на българската евроинтеграция, 73–76; **Гергова, Л.** Липсващи стереотипи и стереотипи в излишък (Националните стереотипи във всекидневната култура), 92–99; **Лозанова, Г.** „Чуждите“ турци и „своите“ помаци, 114–121; **Маева, М.** История и идентичност на българите мюсюлмани от град Неделино, 122–127; **Нейкова, Р.** Отново заедно след 80 години (По материали за нестинарството), 128–133; **Тончева, В.** „Саде песни бугарски си пееме...“. Песенният фолклор на българите от Голо бърдо, Албания, 134–139; **Славкова, М.** Пътуване през границите: съвременни модели на трансгранична трудова миграция на рударите в България, 140–145; **Анастасова, Е.** Старообредците в Обединена Европа (По материали от Балканите и Балтика), 153–159; **Тончева, Св.** Учението на Петър Дънов – опит за създаване на нова българска религиозност; 168–173; **Колосова, В. Б.** Растенията в славянската „народна Библия“, 174–180; **Димитрова, Цв.** Храмова история и локална идентичност (По материали от с. Сапарево, Кюстендилска област), 181–186; **Сантова, М.** Градове, републики – за някои форми на рефлексия в градска среда. По материали от България и Литва, 187–192; **Маркова, М.** Локалната идентичност в големия град (Етноложко изследване), 193–199; **Матеева, В.** Незрящите – митове, културна активност, социална интеграция, 200–207; **Иванова, М.** Българските хип-хоп графити псевдоними в контекста на глобалната графити мрежа и нейните традиции, 208–214.

2010, № 1: Кръстева-Благоева, Е. Вкусът на Балканите: храна и идентичност, 7–20; **Гаврилова, Р.** За значенията на вечерята: исторически поглед, 21–38; **Алексиев, Б.** Храната при каракачаните в България: производство на хранителни продукти и хранене, 39–52; **Лозанова, Г.** „Защо змиите ядат жаби“, или за диетарните норми в една история от времето на Потопа, 53–72; **Пожарлиев, Р.** Общностното хранене (Някои методологически ориентири), 73–88; **Матанова, Т.** Храната и храненето. Класификация, избор и забрани, 89–107; **Вуков, Н. и М. Иванова.** „Традиционните“ ястия и тяхната регионална принадлежност: названия с регионален произход в сборници с готварски рецепти в България, 108–124; **Дечев, Ст.** Българска, но не точно шопска. За един от кулинарните символи, 125–140; **Ангушева, А.** Преди Cookipedia и

след това: готварски рецепти от ръкопис 680 от библиотеката на Хилендарския манастир, 141–150.

Годишник на СУ „Св. Климент Охридски“. Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“. Отг. ред. проф. д-р Аксиния Джурова.
ISSN1311-784X.

2006, 95 (14): Ševčenko, I. On the Western, Rather than Byzantine, Roots of Old Church Slavonic „Mošti“ (Relics) and Pričestenje“ (Communion), 27–32; **Гюзелев, В.** Някои византийски и поствизантийски извори за покръстването и християнизацията на българите, 33–40; **Schreiner, P.** Les bibliothèques grecques à Constantinople pendant la période ottomane (XVe–XVIe siècles), 41–46; **Попов, Г. В.** Древнейшая русская икона древнейшего болгарского святого (Московский образ преподобного Иоанна Рьльского, XVI века), 47–50; **Rigoli, A.** Italy of Cultural Assets, 51–56; **Katsaros, V., Papastathis, Ch.** *Enthymesseis* (Memories) and *Semiomata* (Historical Notices) in Monastery Codices, 57–62; **Георгиев, П.** „Седем племена“ (‘επτα γενεαί’) – самоназвание или административен термин?, 63–76; **Атанасовски, А.** Византија и словените од Македонија во VII век, 77–88; **Pirivatrić, S.** *Partitio Romaniae and Partitio Imperii.* Stefan Dušan and Ivan Alexander in the Byzantine Civil War of 1341–1354, 89–100; **Хаджиангелов, В.** Новооткрита ранновизантийска базилика на обект „Шишманово кале“ при гр. Самоков (Научно съобщение), 101–106; **Теохаридис, Й.** Появата на комитопулите: сравнителен историографски преглед, 107–112; **Кендерова, Ст.** Палеографски особености при изписването на балканските топоними в „Географията“ на Ал-Идриси (XII век), 113–128; **Kostova, R.** Settlement Patterns on the Byzantino-Bulgarian Periphery: the North Part of the West Black Sea Coast 8th to 11th c., 129–146; **Миланова, А.** Българският средновековен град около 1000 година, 147–166; **Жеков, Ж.** Проблемът каβαλλαρικὰ θέματα, 167–172; **Bádenas, P.** L’idée impériale russe et l’image de Byzance après la conquête de Constantinople, 173–182; **Bayri, V.** Byzantium, the Union of Churches, Bulgaria and the Ottomans through the Case Study of the Neo-martyr George of Adrianople, 1437 (bhg 2160), 183–192; **Раев, М.** Переяславец на Дунав – мит и действителност в речта на княз Светослав в „Повесть временных лет“, 193–204; **Тотев, К.** Ампули кутрувии с изображения на св. Димитър и св. Богородица от България, 205–216; **Косева, Д.** Триптиси поменици от Арбанаси, 217–248; **Тъпкова-Займова, В. и К. Паскалева.** Между Солун и Търново. Още за култа и иконографията на св. Димитър, 249–264; **Ferraccioli, M.M., G. Giraud.** Documents concernant la *chiesa greca* dans la bibliothèque du Museo Correr de Venise, 265–294; **Поп-Атанасов, Г.** Професор Владимир Мошин како византолог, 295–298; **Темелски, Хр.** Към въпроса за името (патрона) на средновековния Батошевски манастир, 299–306; **Милев, Р.** Епископ Вулфила (311–383), готите и източната църква, 307–312; **Костова, Е.** Към въпроса за поземлените отношения в Мелник през XIV в. „Мелнишкият модел“ в уреждането на поземлената собственост през XIV в., 313–324; **Amitrano, A.** Etnostoria: una nuova disciplina, 325–328; **Трайчев, Е.** Културните измерения на християнската вяра, 329–336; **Ниномия, Ю.**

Пацифисти при славяните и Япония, 337–340; **Малчев, Р.** Християнство и фолклор на юг от Бачковския манастир, 341–350; **Рангочев, К.** Особенности на фолклорното християнство: цар Иван Шишман/свети Димитър/Касъм ефенди в Самоковско, 351–358; **Fedalto, G.** Le difficoltà del cristianesimo in Bulgaria. Vescovi della chiesa Bulgara uniti alla chiesa di Roma, 359–372; **Ракова, Сн.** Византийско-славянската историческа традиция в хронографите от XVI–XVII век, 373–278; **Станчев, Кр.** Франческо Соимирович и началото на новобългарската историография, 379–390; **Списаревска, Й. Д.** Павлияните в светлината на релациите и кореспонденцията на видни български католически дейци от XVII век, 391–398.

Известия на националния исторически музей. НИМ–София. Гл. ред. Цветана Кьосева. ISSN 1311-5219.

2010, № 22: Лазов, Г. Гроб на войн в могила № 79 (Фомус) край Шипка–Шейново, 9–28; **Пенчева, Е.** Ранновизантийско укрепено селище в местността „Градище“, землището на село Ковачевци, Самоковско, 29–52; **Марков, Н.** Средновековна оловна ампула от Светите земи, намерена в района на с. Царев брод, Шуменско, 53–60; **Марков, Н.** За генуезкото присъствие във Варна в края на XIV–началото на XV век, 61–68; **Марков, Н.** Бележки за една католическа нагръдна бронзова иконка от XVII век, намерена в България, 69–73; **Йорданова, К.** Златен статер на Филип II Македонски от нумизматичната колекция на НИМ–София, 74–76; **Йорданова, К.** Тетрад-рахма на мекедонския владетел Антигон Дозон (229–221 г. пр.Хр.) от фонда на НИМ–София, 77–80; **Пенчев, Вл.** Извънредно рядка медна римска монета от фонда на НИМ–София, 81–82; **Пенчев, Вл.** Отново за златния медальон на Юлиан II Апостат от фонда на НИМ–София, 83–85; **Пенчев, Вл.** Византийски моливдовул от XI в., намерен при археологическите разкопки в Силистра, 86–87; **Пенчев, Вл.** Част от колективна находка с билонови скифати от XII–XIII в., намерена край село Койно, Кюстендилско, 88–101; **Пенчев, Вл.** Нови четири монети на деспот Яков Светослав, намерени при археологическите разкопки в Силистра, 102–104; **Пенчев, Вл.** Колективна находка със сребърни монети на цар Тодор Светослав (1300–1321), намерена във Велико Търново, 106–108; **Пенчев, Вл.** Част от колективна находка с венециански матапани от землището на село Панчарево, Софийско, 109–114; **Пенчев, Вл.** Колективна находка със сребърни монети на цар Иван Александър със сина му Михаил Асен от землището на село Пиргово, Русенско, 115–120; **Пенчев, Вл.** Колективна находка със сребърни монети на цар Иван Срацимир от село Арчар, Видинско, 121–125; **Пенчев, Вл.** Софийският фрагмент от намерената през 1932 г. в Силистра голяма колективна находка с медни имитативни монети от XIV в., 126–140; **Райчевска, Цв.** Османски митнически пломби от фонда на НИМ, 141–147; **Илиева, И.** Българската независимост и албанският въпрос, 148–152; **Задгорска, В.** Ескиз върху формирането на политическия кръг „Звено“, 153–160; **Кочанков, Н.** Подкарпатска Украйна в европейската политика: поглед от България (1938–1939), 161–177; **Каменов, П.** Договорът за приятелство, сътрудничество и взаимопомощ между НР Бъл-

гария и Съветския съюз в спомените на един очевидец, 178–184; **Мишев, Г.** Културна памет в района на тракийския култов център Старосел, 185–197; **Колева, М.** Тетевенският архондарик (гостна стая) в Рилския манастир, 198–218; **Николова, Д.** Изследване на фрагменти от ажурни кожени ширити от могилно погребение край с. Златиница, Ямболско (IV–III в. пр.н.е.), 219–224; **Николова, Д.** Технология на позлатяване на керамични мъниста от Аполония Понтика (IV в. пр.н.е.), 225–228.

Известия на Регионален исторически музей – Велико Търново.

Гл. ред. доц. д-р Хитко Вачев. ISSN 0861-5888.

2009–2010, 24–25: Андрејић, Ж. Кумани на Балкану и њихова асимилација у средњем веку, 7–32; **Попова, Е.** Иконографска програма на стенописите в църквата „Св. Димитър“ в Арбанаси (Предварителни бележки), 35–59; **Еленски, Н.** Материали от ранния неолит, открити в Еменската пещера, Великотърновско, 61–73; **Илчева, В.** Антропоморфна глинена идолна пластика от праисторическия фонд на Регионален исторически музей във Велико Търново, 75–93; **Димитров, Ст.** Преоткрита елинистическа ризница от експозицията на РИМ – Велико Търново, 95–105; **Църов, И.** Западният акведукт на Никополис ад Иструм: топография на трасето, 107–125; **Паунов, Е.** Една „изчезнала“ монетна находка от Великотърновско: с. Родина 1964 (IGCH, no. 679), 127–144; **Долмова-Лукановска, М.** Битова керамика от крепостта Зикидева в гр. Велико Търново, 149–156; **Дерменджиев, Е.** Площад на западния склон на средновековната крепост на хълма Царевец във Велико Търново, 159–181; **Овчаров, Т.** За местоположението на средновековния български манастир „Света Богородица Пътеводителка“, 183–185; **Рабовянов, Д.** Средновековни боздугани от фонда на Регионален исторически музей – Велико Търново, 187–198; **Вачев, Х.** Храмът „Св. св. Петър и Павел“ и комплексът около него (Исторически извори, състояние на проучванията и перспективи), 211–225; **Събев, Пл.** Стенописите в митрополитската църква „Св. св. Петър и Павел“ във Велико Търново (Историографски преглед), 227–240; **Михайлов, Ст.** Унгарски златни монети от нумизматичната колекция на РИМ – Велико Търново, 243–245; **Петкова, М.** Типологизация на оброчни паметници от общините Годеч, Драгоман и Трън, 247–260; **Георгиева, Т.** Проф. Стоян Романски и българската етнография, 263–275; **Паскалев, Ст.** Великотърновската махала „Св. Марина“ (Записки на един Маринополчанин), 277–299; **Бъчварова, Н.** Почетните граждани на Велико Търново, 301–323.

Исторически преглед. БАН, Институт по история. Гл. ред. проф. Георги Марков. ISSN 0323-9748.

2009, № 5–6: Атанасов, Г. Иванко и кончината на Добруджанското деспотство, 16–49; **Далегр, Ж.** Политиките на гръцките правителства спрямо помаците в Западна Тракия, 50–77; **Галунов, Т.** Изборите за Първо обикновено народно събрание в Княжество България и приложението на мажоритарната система, 78–90; **Милков, Х.** Европейската пропаганда и България през първия

период на Втората световна война, 91–120; **Проданов, Н.** Идеи за изменения в конституцията на Народна република България през 1956 година, 121–144; **Мигев, В.** Информационната политика на управляващите в България за западните страни (1975–1989 г.), 145–166; **Поповски, В.** Руската политика за Македония от Берлинския конгрес до Балканските войни, 167–182; **Илиев, Б.** Отново за Пълномощно № 3, издадено от Васил Левски на 15 ноември 1872 година, 183–189; **Соленкова, Л.** Преживяна реалност. Животът на Венета Ламбова Кандева, 190–207.

2010, № 1–2: Георгиева, С. Реалното приложение на имуществените права на жените в средновековна България, 3–22; **Тодорова, О.** Между фолклора и историята: Силният Склав, 34–67; **Танчев, И.** Организации на българските студенти в чужбина (1894–1903), 68–92; **Славов, С.** Между дипломатическата предпазливост и „дипломацията“ на четите: българската външна политика и въоръжената дейност на ВМОРО (От края на Илинденско-Преображенското въстание до младотурската революция), 93–117; **Златев, Л.** За някои недостатъчно изяснени моменти около създаването и дейността на Вътрешната добруджанска революционна организация, 118–158; **Проданов, Н.** Проблемът за официалното наименование на България (1960–1971 г.), 159–174; **Симеонова, Г.** Състояние на проучванията върху историята на българската етнографска наука, 175–199; **Нягулов, Б.** Как да пишем историята на близкото минало, или за един актуален историографски дебат, 200–213; **Кожухаров, А.** Превратната кариера на морския офицер Валентин Паспалеев, 214–226.

*Македонски преглед / Macedonian Review. Македонски научен институт.
Гл. ред. проф. дин Трендафил Митев. ISSN 0861-2277.*

2010, № 1: Георгиев, Г. Българо-албанското въстание в Македония през 1913 г. (политически и военни аспекти), 19–48; **Кърджилов, П.** Кинопис за Илинден. Илинденското въстание – поводът за заснемането на първите филми в България, 61–88; **Първанов, К.** Стари каузативни глаголи в македонските говори, 89–96; **Симеонова, Р.** За визуалните материали, свързани с националноосвободителното движение на македонските българи (За някои фотографии на Даме Груев), 97–102; **Ангелова, Р.** Петър Драгулев, Македония и шуменският периодичен печат, 103–116; **Тараков, Т.** Нов документ за революционното движение в Петричко след Берлинския конгрес, 117–120.

Проблеми на изкуството / Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изкуствознание. Гл. ред. ст.н.с. д-р Бисерка Пенкова. ISSN 0032-9371.

2010, № 2: Досева, И. Ранновизантийските капители от Созопол: традиция и многообразие, 3–11; **Дончева, Ст.** Бронзов реликвиар с изображения на светите апостоли Петър и Павел, 12–14; **Мутафов, Е.** ΕΙΚΟΝΟΠΑΘΕΙΑ, или Кои са древните мъдреци, изобразени в трапезарията на Бачковския манастир и църквата „Рождество Христово“ в Арбанаси?, 15–19; **Кунева, Цв.** Житийните цикли на св. Георги в арбанашките църкви „Св. Димитър“ и „Рождество

Христово“, 20–28; **Петкова, Н.** Евангелски обкови от Враца – примери за локална златарска традиция от XVII век, 29–35; **Трифенова, А.** Две икони на Дионисий от Фурна или на зографи от школата му в България, 36–40; **Миков, Л.** Културно-исторически профил на часовниковите кули по българските земи (XVII–XIX век), 41–49; **Икономова, А.** Църквата „Св. Успение Богородично“ в Арбанаси – проучване и реставрация на стенописите, 50–57.

2010, № 3: Донеvsка, Б. Художествената колекция на Министерството на външните работи, 3–6; **Бонева, Л.** Музеографията на Злати Чалъков, или българската класика в експозиционния дизайн, 7–11; **Константинова, Р.** За една неизвестна творба на Жорж Папазов от българска колекция, 12–14; **Данева, А.** „Фамилия Села от Сан Джероламо“ и още някои непознати произведения от художника Борис Георгиев (1888–1962), 15–19; **Цанкова, Д.** Непознатият Боян Райнов (1921–2005), 20–28; **Балчева, М.** За ролята на преподавателя при формирането на творческата същност: Иван Лазаров и Васка Емануилова, 29–36; **Вълкова, Мл.** Палитрата на Никола Петров, 37–41; **Димитров, Вл.** Храмът „Св. Георги“ при село Игуменец, 42–49.

Старобългаристика / Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. ст.н.с. Светлина Николова. ISSN 0204-4021.

2010, № 1: Мирчева, Б. По въпроса за реконструкцията на оригиналната славянска служба за Константин-Кирил Философ, 3–24; **Желтов, М.** Чини обручения и венчания в древнейших славянских рукописях, 25–43; **Семенов, И.** К анализу раннесредневековых этногенетических преданий болгар, 44–54; **Кръстев, Кр.** Имало ли е български цар Йоан IV „Смилец“?, 55–60; **Райкова, М.** Похвална беседа за софийските мъченици – издание на текста и изследване, 61–94.

2010, № 2: Христова-Шомова, И. Византийските синаксари и календарите на славянските апостоли, 5–41; **Станкова, Р.** Новоизводната рилска служба за пренасянето на мощите на св. Иван Рилски с компилативен канон в южнославянски преписи от XV–XIV в., 42–66; **Кавецка, А.** Несколько замечаний о семантической категории „общности“ в развитии болгарского языка (На материале царских грамот XIII–XIV вв.), 67–77; **Христов, Я.** Отново за разказа „За пастира, ухапан от змия“, 78–84.

Bulgarian Historical Review / Revue bulgare d'Histoire. Bulgarian Academy of Sciences, Institute of History. Ed.-in-Chief Virginia Paskaleva. ISSN 0204-8906.

2009, № 3–4: Nikolova, B. Die Klöster des Bistums Messembria, 3–15; **Pavlovska, C.** Vassil Levski et sa stratégie nationale (À l'occasion de 170 ans de sa naissance), 16–32; **Todev, I.** Dr Stoyan Tchomakov (1819–1893). La Question d'Orient et les Bulgares, 33–111; **Galunov, T.** The 1920 Parliamentary Elections in Bulgaria and Their Violation, 112–138; **Петков, Д.** Еще об отношениях между болгарскими и югославскими коммунистами в период сентябрь 1943–июль 1946 г., 138–164; **Draganova, S.** Statistical Data about the Property and Taxes Paid by Gypsy (Roma) Population of the Danube Province, 165–176; **Perry, D.**

M. Bulgarians in the United States (1911–1924), 192–196; **Popova, N.** Littérature scientifique historique bulgare en 2008 (Deuxième partie), 230–245.

Études balkaniques. Institut d'études balkaniques. Ed.-in-Chief Agop Garabedian. ISSN 0324-1654.

2010, № 1–2: **Nikova, E.** The Withering Away of the Bulgarian Village, 3–30; **Konstantinova, Y.** Bulgarians and Greeks between Federalism and Nationalism in the First Decade of the 20th century. The Alternative Visions within the Bulgarian and Greek national movements. Dimo Hadjidimov and Ion Dragoumis in Comparison, 81–103; **Mikov, L.** Cultural and Historical Profile of Clock Towers in the Bulgarian Lands (17th–19th Centuries), 104–126; **Barbu, V.** Les Arbanassi: un réseau marchand aux frontières de l'Empire Ottoman au début du XVIIe siècle, 206–222; **Hristov, Y.** Pratiques médicales byzantines dans la société bulgare après la conversion, 249–257; **Selimski, L.** Dix patronymes valaques de la Bulgarie du Nord-Ouest, 258–263.

ДИСЕРТАЦИИ

2010

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Даниела Николаева Дечева. Рецепция на немскоезичната култура в български списания от 20-те години (*Златорог, Хиперион, Везни, Пламък*). С., 2010.

Ваня Чавдарова Добрева. Типология и архитектоника на комедията през Българското възраждане. С., 2010. ДН

Яница Желязкова Иванова. Явлението *хан* в корейската литература и спецификите му в творчеството на Ким Со-Уол. С., 2010.

Марина Владева Йорданова. Историческата тема между двете световни войни и трансформациите ѝ в романите на Иво Андрич и Емилиян Станев. С., 2010.

Елена Валентинова Колева. Езикът на журналистите и публичният медиен език. С., 2010.

Любка Петрова Липчева-Пранджева. Битие в превода. Българска литература и български автори на немски език (XIX–XXI век). С., 2010. ДН

Мария Неделчева Манева. „Биг брадър“ – опит за портретуване на образи и социални взаимоотношения. С., 2010.

Димитриос Михалакос. Регионалната телевизия в Кипър – структура и характеристика. С., 2010.

Златороса Найденова Неделчева-Белафанте. Наративните структури в романите на Ж.-М. Г. льо Клезьо: „Протоколът“, „Пустиня“, „Гърсачът на злато“, „Онитша“, „Карантината“. С., 2010.

Георги Станимиров Няголов. Шекспировите игри на думи и възможните светове. С., 2010.

Борислава Петкова Петкова. Българските легенди за грехопадението – фолклорна интерпретация и каноничен текст. С., 2010.

Ивета Кирилова Рашева. „Житие на свети крал Стефан Дечански“ от Григорий Цамблак в руската ръкописна традиция. С., 2010.

Галя Тодорова Симеонова-Конах. Постмодернизмът. Българският случай. Наблюдения върху художествената проза (XX–XXI век). С., 2010. ДН

Йоана Стоилова Славчева. Румънският политически роман от 60-те и 70-те години на XX век. С., 2010.

Христо Иванов Станчев. Текстуализиране на другост в немски преводи на българска историческа проза. (Преводаческата рецепция на „Старопланински легенди“ на Йордан Йовков, „Време разделно“ на Антон Дончев и „Антихрист“ на Емилиян Станев). С., 2010.

Николай Кирилов Христозов. Абсурдизмът в пиесите на Йордан Радичков и Станислав Стратиев. Отраженията на един неоавангардистки жанр в съвременната българска драма. С., 2010.

Габриела Руменова Цъцарова. Събития и псевдосъбития: ПР кампаниите на електронните медии. С., 2010.

Николета Николае Чакир. Българската литература в контекста на духовния и политическия живот в Румъния през 60-те и 70-те години на XIX век. С., 2010.

Неда Петрова Шейтанова. Постмодерният роман на границата между „висока“ и „тривиална“ литература. Наблюдения върху романа „Парфюмът“ на Патрик Зюскинд. С., 2010.

Александра Константинова Янева (Главанакова). Трансформации на тялото в киберпространството: от печатната литература към киберлитературата. С., 2010.

НАУЧНИ ФОРУМИ

2010

Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции

Национален колегиум, посветен на 100-годишнината от рождението на академик Петър Динеков

БАН, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Народна библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, Югозападен университет „Неофит Рилски“ и Великотърновски университет „Св.св. Кирил и Методий“

11–12 ноември 2010 г. – София

51 доклада

Библиотеки–четене–комуникации

Девета национална научна конференция с международно участие, посветена на 65-годишнината от рождението на проф. дфн Мария Младенова

Катедра „Библиотекознание и масови комуникации“ при Стопанския факултет на Великотърновски университет „Св.св. Кирил и Методий“ и Народна библиотека „Петко Р. Славейков“

17–18 ноември 2010 г. – Велико Търново

57 доклада

Форумът се проведе в следните секции: „Знанието и новата цивилизация“, „Книжовност и хуманизъм“, „Културно-историческо наследство и устойчиво развитие“, „Информационно общество и икономика на знанието“.

Власт и влияние в Югоизточна Европа XVI–XIX век

Международна научна конференция

Институт за докторанти и постдокторанти „Диалог Европа“ и Историческият факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

11 октомври 2010 г. – София

Участващите в Конференцията близо 50 учени от 25 университета и научни института в 14 страни (България, Австрия, Германия, Унгария, Италия, Русия, Сърбия, Хърватия, Словения, Гърция, Турция, Румъния, Холандия и САЩ) представят своите виждания за епохата на модерността в географския контекст на Югоизточна Европа и диалога между народи, култури, идентичности и геополитически реалности, съобщиха организаторите.

Декемврийски четения – 2010

В памет на професор Рашо Рашев (1943–2008)

Национален археологически институт с музей при БАН – София

9 декември

26 доклада

Език и етнос

Международен научен симпозиум, посветен на 200-годишнината от рождението на Захарий Зограф (1810–1853) и 200-годишнината от рождението на Димитър Миладинов (1810–1862)

Асоциация „Онгъл“, Градски исторически музей – Самоков, Съвет за чуждестранна българистика при БАН

1–3 октомври – Самоков

58 доклада

Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век

VIII национална научна конференция с международно участие, посветена на 1 ноември – Ден на народните будители

Университет по библиотекознание и информационни технологии и Дирекция „Книга и библиотечно дело“ при Министерството на културата

1 ноември 2010 г. – София

103 доклада

Русская эмигрантская литература и искусство в европейском контексте. Вклад в мировую культуру. Научное и культурное наследие русской диаспоры в Болгарии (1920–1940)

Международна научна конференция

Дом на руската емиграция „Александър Солженицин“ – Москва, Руски културно-информационен център – София, Великотърновски университет „Св.св. Кирил и Методий“, Институт за литература – БАН, Институт за исторически изследвания – БАН, Държавна агенция „Архиви“, Централен държавен архив, Катедра „Русистика“ – Великотърновски университет „Св.св. Кирил и Методий“, Държавен военно-исторически архив – Велико Търново, Съюз на учените – Велико Търново

9–10 декември – София

60 доклада

Свети Наум – дело, съратници и последователи

Международен симпозиум, посветен на 1100 години от Успението на свети Наум

Научен център „Преславска книжовна школа“, Факултет по хуманитарни науки към Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ и Институт за литература към БАН под егидата на министъра на образованието и науката Сергей Игнатов.

29 октомври–1 ноември 2010 г. – Шумен

40 доклада

С участието на учени от България, Дания, Испания, Норвегия, Русия, САЩ, Словения, Унгария. Основният акцент в работата бе върху делото и живота на свети Наум, а също и върху многообразните прояви на култа към него.

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Агиографията в нашата библиотека (Климентинини четения)

Конференция, посветена на юбилея на проф. Климентина Иванова

Катедра по кирилometодиевистика при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

18 ноември 2010 г. – София

13 доклада

Академични четения в чест на чл.-кор. проф. Милена Цанева

Народна библиотека „Св.св. Кирил и Методий“ и Българска академия на науките

24–25 юни 2010 г. – София

39 доклада

Апокрифи и канонични книги

Конференция, посветена на проф. Донка Петканова

Катедра по кирилometодиевистика при Факултета по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

17 ноември 2010 г. – София

13 доклада

Паисиеви четения 2010

Национална конференция с международно участие

Филологически факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

26–30 ноември 2010 г. – Пловдив

115 доклада

Паисий Христов – една кариера в служба на словото

Международна научна конференция в чест на проф. дфн Паисий Христов

Великотърновски университет „Св.св. Кирил и Методий“

15–16 октомври 2010 г. – Велико Търново

Форумът протече в три секции: „Езикознание“, „Литературознание“ и „Превод“. Повече от 60 преподаватели от различни университети и организации от България и Европа участваха в конференцията, организирана с помощта на френския институт и университетската агенция на франкофонията. Специален гост беше Ришар Лескюр, доктор по лингвистика и фонетика, аташе по образователно сътрудничество и зам.-директор на Френския институт в София.

ИСТОРИЯ, ЕТНОГРАФИЯ, ИЗКУСТВО

България в световната история и цивилизации

XV национална конференция

27–28 ноември 2010 г. – Варна

22 доклада

Захарий Зограф и неговото време

Международна научна конференция по повод 200 години от рождението на художника

Институт за изследване на изкуствата при БАН

18–20 ноември 2010 г. – София

27 доклада

Литургическото богословие в България: история, съвременно състояние и перспективи

Научна конференция

Богословски факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

11–12 ноември 2010 г. – София

15 доклада

Конференцията включва три основни тематични секции: „Литургика“, „Църковна археология и християнско изкуство“ и „Църковна музика“. Научният проект се осъществява с благословието на Негово Светейшество българския патриарх и софийски митрополит Максим и на Светия синод на Българската православна църква.

Научна конференция в чест на проф. д-р Стефан Бояджиев

Национален археологически институт с музей, Съюз на архитектите в България, Национална художествена академия, Национален институт за недвижимо културно наследство, Институт за изследване на изкуствата при БАН, Български национален комитет на ИКОМОС, Департамент „История на културата“ на Нов български университет, Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, Университет по архитектура, строителство и геодезия

5–6 октомври 2010 г. – София

Нови източници за изследване на „Възродителния процес“

Научна конференция

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

6 ноември 2010 г. – София

Отражения на вярата. Християнска архитектура и изкуство IV–XV век

Десета международна конференция

21 септември 2010 г. – Варна

Политическото лидерство: уроци от българската история

Научна конференция по случай 115 години от смъртта на Стефан Стамболов

Институт по теория и практика на лидерството „Стефан Стамболов“, Българска академия на науките, Специализирано висше училище по библиотекознание и информационни технологии

6 юли 2010 г. – София

Стандарти на всекидневието през Средновековието и Новото време

Втора кръгла маса

Исторически факултет при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

15–16 октомври 2010 г. – София

ХОРИЗОНТИ

Българистиката във Фрайбург

Всеки изследовател на българската хуманитаристика, а и някои по-широки кръгове, знаят, че немската и австрийската славистика, в това число и българистиката, се развиват интензивно още от XVIII и най-вече XIX век. Още по-известен е фактът, че славистичните центрове в Германия са били предимно Лайпциг, Йена, Берлин, а по-късно Мюнхен, Хайделберг, Марбург, Вюрцбург и др.

Странен парадокс се наблюдава обаче в последните години. Когато в повечето традиционни университетски институции славистиката започва да има стеснен характер или дори някъде да затихва напълно, във Фрайбург тя се разраства и активизира с всяка изминала година.

Фрайбургският университет „Алберт Лудвиг“ е с над 550-годишна история. Основан в далечната 1457 г., Университетът бързо се утвърждава и извоюва име на престижно научно средище. Намирайки се на границата на три култури (френска, швейцарска и германска), владян от Австрия, Франция и изживявал различни капризи на политическото време, Фрайбург се превръща в естествен град на ранното „мултикултурно“ усвояване. Това обстоятелство улеснява и отворения характер на преподаване, на бързо навлизане на нови идеи и предложения. Тъй като поради географското си разположение той е в непосредствената сърцевина на Европа, реално е да се очаква, че проблемите на славянството и на славистиката биха били доста по-периферна сфера на научен интерес. Първото предложение обаче за едно тематично разширение на познанието за славяните и тяхното минало се оформя през 1922 г. с пристигането година преди това в града на професор Иван Шишманов¹.

Видният български учен, след като активно участва като гражданин и утвърден общественик във войните 1912–1918 г.² и е понесъл цялата тежест на покрусата и духовно-национален провал, изгаря патриотичните си стихотворения, писани

¹ Тук само ще бъдат маркирани някои страни от дейността на Иван Шишманов във Фрайбург. Цялостно изследване предстои да излезе от печат, както и някои статии и студии за живота на учения след Първата световна война.

² По-подробно вж: Конева, Р. Голямата среща на българския народ. Културата и предизвикателството на войните 1912–1918, АИ Марин Дринов, С., 1995.

в ученическите му години във Виена³, заминава за Украйна като пълномощен министър⁴; след смяната на правителството на Павел Скоропадски се завръща за кратко в София и поема за Швейцария, а по-късно и за Германия.

В Германия Шишманов се установява във Фрайбург, където живее три години, чете усърдно в библиотеката, изгражда различни международни контакти и планове, а през зимния семестър на 1923–1924 г. чете лекции като гост професор на тема „Славянският свят“. Този факт е много същностен за развитието както на нашата, така и на немската българистика. Знаем, че именно Шишманов възлага през 1906 г. на Густав Вайганд да открие български институт в Лайпциг, което може да бъде възприемано като начална дата на институционалната българистика.

Следващата значима дата е свързана именно с цикъла лекции, които българският професор изнася във Фрайбург. Това е особено важно най-малко по две причини. Едната от тях е в контекста на изтъкнатия дотогава слаб интерес към славяните в града край извора на Дунав (а за българите едва ли са знаели въобще), а втората – че Иван Шишманов е първият български професор, чел лекции в германски университет. Новооткрити документи доказват, че такъв интерес към славяните се появява именно през 20-те години и не без личния принос и лекциите на професор Шишманов, които намират широк отзвук и високо признание от студентите и от колегите му.

След заминаването на Шишманов за България през януари 1924 г. славистиката в стария университетски град се изчерпва предимно с езиковия курс по руски език, който се води последователно от няколко руски преподаватели, напуснали Русия след революцията през 1917 г.

През 1962 г. известният немски славист Вилхелм Литенбауер⁵ основава Славистичния семинар към Университета и е негов ръководител до 1976 г. Въпреки че получава покана за професор в Мюнхенския университет, Литенбауер остава до пенсионирането си през 1975 г.⁶ във Фрайбург. За десетилетието, през което той ръководи Славянския семинар, сътрудниците в него са общо осем. Освен собственото му професорско място се откриват две асистентски и пет лекторски места (две за руски и по едно за полски, чешки и сърбохърватски език). Много бързо обаче професорските места се утрояват и така през учебната 1976/1977 г. Семинарът е вече с научна биография и пътят му оттук насетне е само да продължава да се разраства.

³ Конева, Р. Европейският и паневропейският културен оптимизъм на Иван Шишманов. – Балканистичен форум, 1–3, 2009, 288–307.

⁴ По-подробно: Милчаков, Я. Иван и Димитър Шишманови – литература и дипломация. – Иван Шишманов. Наука и политика. Шишманови четения. Кн. 3, С., 2007, с. 119–138.

⁵ Вж: Weiber, Eckhard, „Littenbauer, Wilhelm“ – Neue Deutsche Biographie, 14, 1985, S. 356.

⁶ Cheauré, Elisabeth. Slavisches Seminar. – In: 550 Jahre Albert-Ludwigs-Universität Freiburg. Bd 5. Die Institute und Seminare seit 1945, Hrsg. Von Bernd Martin, Freiburg/München 2007, 262–268.

Това става със заемането на директорския пост от проф. д-р Екхард Вайер. Още щом идва във Фрайбург (дотогава Вайер е в университета във Вюрцбург), новият директор се заема с кадровата политика на Семинара и успява за някои хонорувани места да издейства по половин и дори за някои цял щат. От януари 1977 г. български език преподава професор д-р Хайнц Миклас, който също дотогава е бил във Вюрцбург, където се е и хабилитирал. Професор Миклас остава във Фрайбург до февруари 1994 г.

Часовете по български език поема преподавателят Филип Гинделе. Завършил общо езикознание, славистика и политически науки, той подготвя и дисертация за европейската интеграция при професор Паул Лудвиг Вайнахт във Вюрцбург. Дипломната му работа е била на тема „Сравнение между език и музика“. Тези многостранни интереси предопределят от само себе си и многообразния избор на темите, които Гинделе е преподавал – история, литература, изобразително изкуство, музика. Печатал е статии и в списанието *Osteuropa Magazine*, издавано от Ото фон Хабсбург.

Именно втората половина на 70-те години може да се определи като начало на българистиката в Университета „Алберт Лудвиг“. Особено важна в случая е научната и издателската дейност на Славянския семинар. На първо място тук трябва да се изтъкне ролята и творчеството на професор Вайер. Посветил живота и научното си дело на старобългарския и черковнославянския език⁷, големият славист поема и грандиозен многотомен проект, който продължава и до ден днешен. Това е проектът за големите чети-минеи на митрополит Макарий⁸. За изпълнение на проекта професор Вайер привлича и редица изтъкнати български учени – проф. д-р Ангелина Минчева (1993–1994 – сътрудник в проекта), а така също и ст.н.с. д-р Татяна Мострова, ст.н.с. д-р Лора Тасева, доц. д-р Мария Тихова и др. Заслугите на професор Вайер са оценени по достойнство и през 1999 г. той е удостоен със званието *Doctor Honoris Causa* на Шуменския университет, а няколко години по-късно получава и орден „Марин Дринов“. През 2009 г. Славянският семинар издава и юбилеен сборник, посветен на учения⁹, а през януари 2010 г. организира и научно тържество в негова чест.

⁷ Вж: Weiher, W. Studien zur Terminologie des Kirchenslavischen. – Die Welt der Slaven, IX, 1964, 147-Die Dialektik des Johannes von Damaskus in Kirchenslavischen Übersetzung 175.

⁸ Die großen Lesemenäen des Mitropoliten Makarij. Uspenkij Spisok 1997, 1998, 2007, 2009 и статията Die Edition der „Großen Lesemenäen“ des Mitropoliten Makarij und Probleme der Wiedergabe altbulgarischer Texte in russisch-kirchenslavischer Überlieferung. – In: Wechselbeziehungen zwischen slawischen Sprachen, Literaturen und Kulturen in Vergangenheit und Gegenwart. Akten der Tagung aus Anlass des 25-jährigen Bestehens des Instituts der Slavistik an der Universität Innsbruck. Innsbruck, I. Onnheisser-Verlag, 1996, 57–71.

⁹ Text-Sprache-Grammatik. Slavisches Schrifttum der Vormoderne. Festschrift für Eckard Weiher. Herausgegeben von Juliane Besters-Dilger und Achim Rabus. Verlag Otto Sagner München-Berlin, 2009. Вж. и библиографията с. 11–19.

След пенсионирането на професор Вайер длъжността директор на Славянския семинар временно изпълнява деканът на Филологическия факултет към Университета проф. д-р Елизабет Шоре. След проведен конкурс директорското място през октомври 2007 г. заема проф. д-р Юлиане Бестерс-Дилгер, дългогодишен преподавател във Виенския славистичен институт.

По времето на проф. Елизабет Шоре Министерството на науката и образованието в България и Славистичният семинар във Фрайбург решават да положат основите на един Лекторат по български език, литература и култура. През лятото на 2006 г. МОН обявява конкурс за лектор по български език, литература и култура и от октомври същата година се поставя началото на Лектората в Университета „Алберт Лудвиг“. Изминалите четири начални години могат да бъдат разгледани и обобщени в няколко тематични сфери.

Първата и основна от тях е свързвана със запознаването на студентите слависти с езика на българите. Съгласно програмите, разработени от ръководството на Семинара, всички славянски езици, с изключение на руския, който е задължителен за всички следващи славистика, са избираеми за студентите и така българският излиза, в известен смисъл, на благородната съревнователна писта с полския, чешкия и сърбохърватския език. Стъписваща е първата среща с двама студенти, записали се само от любопитство да узнаят какъв е този език на страната, определена скоро да се присъедини към Европейския съюз. За радост цифрата бързо се увеличава и след изминалите осем семестъра около 50 фрайбургски студенти посещават курсовете по език, които са на три нива – за начинаещи, напреднали и горен курс. Най-мотивирани от тях получават през лятото стипендии за летни курсове в СУ „Св. Климент Охридски“ и във ВТУ „Св.св. Кирил и Методий“, където обогатяват и задълбочават знанията си и за езика, и за България. Връзката с тези езикови курсове е особено ползотворна и тук използвам случая да благодаря на организаторите и преподавателите в тях, които откриват пред студентите езика и културата на нашата страна. Досега не е имало студент, който да не се е върнал възторжен от тези курсове.

Втората задача е свързана също с преподавателската дейност, но се провежда на немски език и включва разнообразни теми от историята, културата и литературата на България. Освен задължителната „Политическа география на България“, студентите посещават и занятия на различни теми: „Славянската идея, панславизъм и неославизъм“, „Българо-руски културни отношения XIX–XX в.“, „Немско-български литературни и културни взаимоотношения XIX–XX век“, „Литературно и културно Просвещение в Югоизточна Европа на примера на България“, „Славянската идея, панславизъм и неославизъм като културен и културно-политически феномен в Югоизточна Европа XVIII–XX в.“, „Формиране на българската интелигенция в Германия XIX–XX в.“, „Европейската идея като ментален носител на националните литератури и култури в Югоизточна Европа през XVIII–XX век“ и др.

Тематично ориентираните заглавия сами подсказват замисъла да се представят българската литература и култура в контекста на балканското, славянското и общоевропейското духовно пространство. Това е много важно заради самото задание на доскорошната славистика, която поради географското разположение на Фрайбург има други приоритети. Въпросите, обсъждани на тези занятия, представляваха интерес не само за славистите, а и за бъдещи балканолози и историци.

Третата задача е свързана с непосредственото запознаване на студентите със „Страната на розите“. Имагологичната представа нерядко се помещава в тази плоскост – и предимно с подбалканската популярност. Екскурзията до България, организирана през есента на 2007 г., откри много същностни и важни аспекти от миналото и настоящето на българите – впечатления, които нито една лекция, нито един филм или пък хубаво написана книга не могат да заменят. Или както балканологът професор Теде Кал от Виена беше формулирал: „Едно пътуване из Балканите се равнява на цяла лавица книги от библиотеката“¹⁰. Екскурзията имаше научна програма и целеше да обхване колкото може повече страни от живота на българите, тяхната култура и история.

В Националния исторически музей студентите можеха да видят България от траките до наши дни, да проследят културни пластове и да видят страната не и само като „туристическа атракция“. Това беше отправна точка за по-нататъшни срещи и познанства – с Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и нейните старопечатни издания, със Софийския университет „Св. Климент Охридски“, където можеха да сравняват студентския живот в София и във Фрайбург, с учени от Българската академия на науките (напр. Кирило-Методиевския научен център), от които разбраха много интригуващи аспекти на научното търсене.

В Рилския манастир, Банско, Ковачевица, Пловдив, Несебър, Плиска, Преслав, Мадара и Велико Търново под научното ръководство на проф. Шоре и доц. д-р Румяна Конева студентите непрекъснато се убеждаваха в древните корени на културата ни, което спомогна от своя страна за утвърждаването на траен интерес към нея. Това се изрази и в организираната през февруари 2008 г. вечер под надслов „Траки, помаци и мавруд“. Студентите представиха в научни доклади, подкрепени с богат снимков материал, наученото и видяното. Така, чрез техните презентации, се запали още повече интересът към българския език и култура.

---

¹⁰ Конева, Р. Интервю с Теде Кал, Виена: едно пътуване из Балканите замества цяла лавица от нашата библиотека. – Балканистичен форум 1–3, 2006, 17–28.

Издаден беше и колективен труд, съдържащ анализи на видяното и усвоеното¹¹.

Четвъртата сфера от българистичните изяви е свързана с две дати, които отбелязваме вече три години подред. Това са Денят на българската просвета и култура и студентският празник Осми декември. Инициативата за тези тържества е на Лектората по българистика, подкрепена от Славянския семинар съвместно с Българо-румънското дружество „Грифон“. Това дружество е основано през септември 2006 г. и съдържа дълбоко послание в себе си – европейската взаимност и приemanето на България и Румъния в Европейския съюз. Тази добронамерена инициатива даде възможност да се покажат пред немската научна и академична публика различни аспекти от миналото на двете страни през вековете.

На Осми декември 2008 г. в една от най-големите аудитории на Университета „Алберт Лудвиг“ за първи път се проведе тържество, което разкри замисъла на студентския празник, въведен от професор Иван Шишманов. В доклада си доц. д-р Р. Конева представи университетската идея на българите през вековете и обоснова смисъла, който Шишманов влага в определянето на патронния празник – деня на св. Климент Охридски и неговата европейска идея от Преславската и Охридската школа до днес. На тържеството приветствия поднесоха проф. д-р и почетен професор Елизабет Шоре, проф. д-р Юлиане Бестерс-Дилгер и директорът на Международния отдел Бернд Фингер. Тогава той предложи този празник да стане празник на фрайбургските студенти и с това прие протегнатата ръка за съвместност в големия европейски път.

Пак в тази посока беше отбелязан и 24 май, който премина под наслов: „Буквите, които ни свързват“. Професор Вайер изнесе обширен доклад за мястото на кирилицата в световната култура, професор Юлиане Бестерс-Дилгер, руската лекторка Наталия Носова и доц. д-р Румяна Конева допълниха в свои кратки изказвания идеята за взаимност, която Кирил и Методий предлагат като модел в пътя към книжовността. Беше представен и филмът на изтъкнатия журналист Бойко Василев „По-големият брат“, което от своя страна доведе до два съществени момента: присъстващите откриха за себе си връзките на българите с останалия свят и необходимостта от общуване. Участваха и студенти от други държави, в които се пише на кирилица, с което се подчерта огромното духовно пространство на българската азбука.

През 2010 г. на организираното тържество в присъствие на ректора на Фрайбургския университет проф. Ханс-Йохен Шивер посланикът на Република

¹¹ Bulgarische Kultur in Geschichte und Gegenwart : Exkursion nach Bulgarien mit Studierenden der Slavistik, 29. 9.–10.10.2007 / Exkursionsleitung: Elisabeth Cheauré, Rumjana Koneva. – Freiburg : Slavisches Seminar der Univ. Freiburg, [2007]. 88 Bl.

България г-н Иво Петров връчи на проф. Елизабет Шоре Грамота на Българската академия на науките за заслугите ѝ към българистиката.

Осми декември 2009 г. пък беше посветен на българо-румънското приятелство през вековете като символ на солидарност между двата народа и европейска визия още в годините на национална идентификация на Балканите в условията на чуждо господство. Доклади изнесоха: Р. Конева – „Европейското мислене на двата народа“, Еда Биндер (Хайделберг) – „Българо-румънски културни връзки от втората половина на XIX и началото на XX век“ и Румъница Константинеску (Хайделберг) – за образа на България в румънската живопис.

Всички тези вечери (а и не само те – още множество доклади и сказки) активираха силно участието на българите в научния живот на Фрайбург. Като ярко доказателство за признанието на българистиката обаче може да бъде определен изминалият Осми декември 2010 г., когато на сградата на Славянския семинар към Университета беше поставена паметна плоча на професор Иван Шишманов. До идеята се стигна много бързо. Осъществяването ѝ се дължи на интензивните усилия и твърдата убеденост на колегите в Семинара и на първо място професор Елизабет Шоре в значимото присъствие на професор Шишманов в духовното пространство на Университета.

Организатори бяха Славянският семинар и Лекторатът за български език, литература и култура, както и 4 немски обществени организации, подпомагащи развитието на взаимните културни общувания: „Немско-български форум“ с председател депутатът от Бундестага д-р Гернот Ерлер, Дружеството за Югоизточна Европа с изпълнителен директор д-р Ханс-Йорг Брай, дружеството „Запад–Изток“ и Немско-българското дружество за подпомагане на двустранните взаимоотношения с председател проф. д-р Хелмут Шалер.

Идеята да се постави плоча на професор Шишманов, както беше изтъкнато, е обусловена от факта, че през 1921–1924 г. българският учен е бил във Фрайбург и по покана на Философския факултет, и лично на декана професор Бри и е чел лекции като гост-професор на тема „Славянският свят“. Това става още в годините, когато в Университета „Алберт Лудвиг“ не е имало славистика. Затова и изнесените факти на организирания симпозиум бяха от особена значимост – нови факти за живота и дейността на учения, доказващи неговата неуморна дейност в посока на мира и разбирателството между народите, развито впоследствие в градивни предложения за единна Европа. Предстои тяхното оповестяване на немски и на български език.

За тържествата беше специално поканен от Ръководството на Университета ректорът на СУ „Св. Климент Охридски“ проф. Иван Илчев, който очерта голямата роля на Иван Шишманов в изграждането на инфраструктурата на българската култура в края на XIX и началото на XX век. Той изтъкна и ролята на приемствеността в образователната политика, завещана от Иван Шишманов.

Доц. Румяна Конева, лектор по български език, литература и култура представи неизвестни досега данни от фрайбургския период на българския славист. Професор Елизабет Шоре представи личността и ерудираността на Шишманов чрез анализа на неговите лекции.

Бяха получени и прочетени адреси от министъра на МОМН Сергей Игнатов, от българските евродепутати от Народната партия и от Социалистическата партия и от председателя на БАН акад. Никола Съботинов. Шишманов събра на практика няколко институции, тъй като той самият е проповядвал, а и сам изпълнявал като учен задълженията си и на гражданин, и на общественик, и на политик, и на дипломат.

Това му донася заслужено признание. Шишманов се оказва и първият български професор, чел лекции в Германия, първият славист във Фрайбург, първият проповедник на паневропейската идея в южния немски град¹². В такъв смисъл огромният жест от страна на неговите германски „следовници“ изразява съгласие с Шишмановата повеля за изграждане на културни мостове, а е и значим момент в българо-немските културни отношения.

На тържественото откриване слова произнесоха видни учени, политици и общественици от двете страни. Учени, преподаватели и студенти бяха на Осми декември заедно във Фрайбург. Обедини ги личността на Иван Шишманов – напоследък предмет на множество изследвания на Българската академия на науките и особено на Института за литература¹³. Събитието разкри нови и непознати досега факти и идеи от живота на големия български и „фрайбургски“ учен.

Румяна Конева

¹² Вж. бел. 3 и Конева, Р. Първите „мъже-европейци“. Към историята на паневропейското движение в България. Ч. I. – Балканистичен форум, С., 2010.

¹³ Иван Д. Шишманов – Форумът. Шишманови четения, книга 1. Съст. Р. Дамянова. С. 2005; Иван Д. Шишманов – ученият и гражданинът. Шишманови четения, книга 2. Съст. Р. Дамянова. С., 2007; Иван Д. Шишманов. Наука и политика, Шишманови четения, книга 3. Съст. Р. Дамянова. С., 2007.

За някои пролетни празници на българите в Албания

Сред най-важните пролетни празници на българите, живеещи в Албания, са: *Летник*, *Горгевден/Джурджевден* (в Голо бърдо и Гора) и *Росица* (в с. Бобошица и с. Дреново, Корчанско) и макар че с тях далеч не се изчерпва традиционната пролетна обредност и празничност на тези българи, именно те ще бъдат представени в този текст¹.

Исторически погледнато, „присъствието“ на българи на територията на днешната Република Албания се датира към 1912–1913 г., когато в разгара на Балканската война се формира независимата албанска държава. „В границите на Албания, очертани след мъчителни преговори между Великите сили, попадат и късчета от територията, която България тогава смята за свое културноисторическо и етническо пространство: Голо бърдо, Поле, Мала Преспа“ (Елдъргов 2000: 5, вж. и Ристески 2006: 27). *Мала Преспа* е историко-географска област в рамките на административна област Корча. Разположена е между западния бряг на Преспанското езеро и продължението на планината Галичица – Суха гора на изток. Мала Преспа и Корчанско попадат в границите на новата държава Албания, но практически след юни 1914 г. тези региони не живеят в Албания – територията е окупирана от гръцки войски, а през 1916 г. гръцката окупация на Корча се „заменя“ от френска, запазвайки обаче гръцката гражданска администрация (Елдъргов 2000: 24). Десетината български села в Мала Преспа окончателно стават част от територията на Албания едва след 1924 г. и тъкмо тогава се установява и границата с Гърция. Така в албански граници попада и с. Врѣбник – единственото българско селище от Костурската каза (Елдъргов 2000: 26–27). Селата, за които ще стане дума в този текст – Бобошица и Дреново (Дреновене), разположени югоизточно от Корча, според Св. Елдъргов

¹ Авторът провежда системни теренни проучвания в областта Голо бърдо в периода 2007–2009 г. (Вж. Тончева 2009) и част от наблюденията, споделени в този текст, са резултат от 4 експедиции в тази област, организирани от Българската федерация по спелеология и Асоциация за антропология, етнология и фолклористика „Онгъл“ – през юни 2007 г. (в селата Стеблево и Кленье); март–април 2008 г. (сред преселници от селата Стеблево и Кленье в гр. Тирана и гр. Дурьс); през юни 2008 г. (в селата Стеблево, Кленье и Вормица); през август 2009 (в с. Големо Острени). Наблюденията върху българите и от други области в Албания са направени благодарение на теренна работа по проект „Културно–историческо и езиково наследство на „съседна“ България“ с ръководител доц. д-р В. Гешев (СУ „Св. Климент Охридски“), финансиран от НФ „Научни изследвания“ – МОМН (DVU01/0426). Реализирани са 2 командировки: в периода 18–26 октомври 2009 г. в Мала Преспа, Корчанско и Голо бърдо и 26 април–7 май 2010 г. в Мала Преспа, Корчанско и Гора.

се намират на албанска територия още след създаването на Албания, като в църковно отношение те са поставени под юрисдикцията на Корчанската епархия на Цариградската патриаршия, поддържала в тях гръцки свещеници и учители (Елдъров 2000: 10).

Голо бърдо е област на териториите на днешните Република Албания и Република Македония, чиито географски граници са маркирани от поречието на р. Луми и Окшунит и от билата на планините Ябланица и Радуч (Радук) (между двете планини е седловината Лакайца). За тези села Ср. Поппетров пише в свой рапорт от 10 февруари 1925 г.: „В югоизточните граници на Албания са попаднали около 30 чисто български села, повечето от които са имали училища, черкви, свещеници и учители, кога са били под турско управление“ (Елдъров 2000: 123). Практически при поставянето на границата областта Голо бърдо е разделена между тогавашните Кралство Албания (21 селища) и Кралство Югославия (6 селища) и както може да се отбележи и за Мала Преспа, така Голо бърдо преди създаването на т.нар Първа Югославия (Кралство на сърби, хървати и словенци) през 1918 г. е възприемана само и единствено като български регион.

Гора е област, разположена между планините Шар, Кораб и Коритник, в горното течение на р. Люмник, ляв приток на р. Бели Дрим (Димоски 1984: 173), на териториите на Република Албания и Косово. В 9 от горанските селища в Албания се говори „нашенски“ език – Н. Докле ги дефинира като “славянски остров в албанското етническо море“ (Докле 2000: 20). Според някои автори, областта Гора се споменава като нахия още от 1455 г., когато турците превземат Призрен и прилежащите му села (Димоски 1984: 175), но според Н. Докле (изследващ и самият той произхождащ от албанското горанско село Борье), първото споменаване на областта с това име е още през 1348 г., а през 1529–36 г. тя спада към санджака Дукагин (Докле 2000: 13). Административната ѝ принадлежност винаги е била към гр. Призрен (в днешно Косово). Както и Е. Миланов отбелязва, една от версиите, поддържани от местните краеведи, е свързана с произхода на гораните от богомилско население, последно приело исляма в Албания (Миланов 2006: 416). Докле смята, че миграцията на тази група в региона може да се датира около XII–XIV в. и че произходът ѝ вероятно може да се локализира в Югозападна България или Родопите. След Балканската война областта Гора попада първоначално в сръбска територия, а по-късно последователно е под българско, под австро-унгарско административно управление и в състава на Кралство на сърби, хървати и словенци. Разделянето на областта между Албания и Федеративна република Югославия става през 1923 г.

Всяка от общностите в различните региони на Албания има своя историческа траектория и свой собствен облик. Локалната идентичност дори в определени ситуации е доминираща за самоопределянето и заявяването (напр. *горани*, *голобърдци*), но все пак в обредните практики и празничността се наблюдават и множество идентични за различните общности модели, разпространени на цялата българска етническа територия.

Летник (*Лъетник*) е празник, познат в областите Голо бърдо и Гора както сред християни, така и сред мюсюлмани². Празнува се на 14 март (с вариант 1 март) и се свързва с настъпването на пролетта. Позовавайки се на редица автори, Г. Вълчинова отбелязва, че сред населението на Югоизточна Сърбия, както и във Вардарска и Югозападна Македония, месецът март е познат като „Летник“. Същото название има 1 март и в Охридско и Дебърско (Вълчинова 1994: 40). Назоваването на 1 март като *Летник* е прието дори у албанците мюсюлмани в Косово. Според Ю. Иванова е заето от съседното славянско население (Иванова 1977: 316).

За една от практиките, с които се свързва Летник в Голо бърдо, дава сведения М. Филипович още в началото на 40-те години на ХХ в. – възрастните жени усукват на този ден червен и черен конец³ с апотропейно значение, който се скъсва на Гергьовден и се поставя на дърво или растение (Филиповић 1940: 79). За връзването на усукан бял и червен конец при мюсюлманите в днешната Р Македония споменава и Н. Лиманоски – нарича се „*маняк*“ или „*мартинка*“ и в него се вплита метална паричка или дрян, поставя се на шиите на децата, но се слага и на добитък. В Голо бърдо е познато назоваването „*моняк*“, а практиките са сходни: усуканият червен и бял конец се носи предимно от деца до Гергьовден. На този ден се връзват люлки и младите хора се люлеят.

Сред останалите обредни практики за Летник, познати в Голо бърдо и в Гора, е увиването около кръста на растението „*новида*“ (за да не ги боли при работа на нивите), както и украсяване на вратата на къщата с дрянови и лескови клонки (Вж. и Благоев 1999: 102). Както отбелязва Н. Лиманоски (Лиманоски 1993: 329–330), самият ден в областта Голо бърдо се нарича „*зাপотки*“, тъй като млади невести и девойки с по-възрастни жени събират основно дрянови, но и дъбови, и върбови пъпки, които поставят на вратите на къщата, при добитъка, дори ги гълтат за здраве. Самото действие се нарича „*понтнение*“, а дряновите пъпки – „*потки*“, като тази практика е особено типична за гергьовденската обредност в Голо бърдо и Гора (а в Голо бърдо и за Великден). Според М. Филипович „*потката*“ е дрянова пъпка, обвита в слама, кукуряк и „гороцвете“. „*Потки*“ се слагат на нивите, в къщата, при добитъка (Филиповић 1940: 80). И такава е действително представата и днес в Голо бърдо. В Гора обаче „*понтнението*“ се свързва основно с върбови клонки и с празнуването на Гергьовден. В голобърдското село Джелища (дн. Р Македония) сутринта на Летник се бере също дрян и леска. Младите се качват на дрян, държат се за пъпка от леска и изговарят: „*Да съм здрав като дрян, да съм лесен като леска!*“ (Новковски

² В областта Голо бърдо населението е християнско и мюсюлманско с числен превес на последното, а в областта Гора е предимно мюсюлманско.

³ Именно такава е информацията, дадена от Филипович – цветовете на усукания конец са червен и черен.

2006: 131–132). Подобно е наричането на Гергьовден в Гора (информацията е от с. Борье): „*Да си лъесно ка лъеска (лъешник), да си здраво ка дрен, да си яко ка жéлезо!*“

На някои места за Летник се правят също боядисани яйца, „*леп со шéкер*“ или други сладки тестени изделия, жито. Според Г. Благоев обредната същност на „*вátцани яйца*“ и „*леп со шéкер*“ се свързва с великденската обредност, дори той привежда цитат от жител на Големо Острени, който потвърждава този паралел – „*Виe Великден му викате, ние Лъетник*“. Едновременно с това в обредите на Летник авторът открива отглас от практиките на християнските празници Младенци и Благовец (Благоев 1999: 103–104).

Гюргевден, Джурджевден (Св. Георги Победоносец, 23.04/06.05., Гергьовден) е сред най-значимите празници за всички български общности в Албания, като в Голо бърдо се празнува и от християни, и от мюсюлмани, а в Гора – от изцяло мюсюлманското местно население. С него се поставя началото на земеделската година, както и се маркира сезонът на гурбетите – между Димитровден и Гергьовден. Поради липса на по-задълбочени наблюдения в областта Мала Преспа само ще отбележа, че празнуването на Гергьовден е на 23 април, което в някои случаи създава „кръстосване“ с Великден (т.е. Великден е след Гергьовден) и в такава ситуация Гергьовден не се празнува⁴.

В Голо бърдо Гергьовден се празнува на 6 май повсеместно, но особено знаково е празнуването в с. Стеблево – на оброчното място Вакуф⁵, в местността Селище, където има стар бук и извори. Мястото се почита като свещено обредно пространство. На Гергьовден преди изгрев слънце само жени (млади моми и невести) ходят „*нáтрева*“ на Вакуф – обредната практика за бране на гергьовско биле е спомената и от М. Филипович (Филиповић 1940: 80). На извора се носят цветя, набрани по пътя, оставят се дрехи, разчупва се хляб за здраве, а за жени, които не са могли да дойдат (обикновено за родилки до 40-ия ден, наричани тук „*леу̀нки*“), се взема и се носи вода. В Голо бърдо във всеки дом по-възрастните жени приготвят баници и „*бу̀рек*“⁶, с които посрещат младите жени на обяд, а

⁴ Информация от Йорданка Николовска, р. 1951 г. в с. Връбник, обр. основно, земеделие, тъкачка; с. Връбник, 20.10.2009, зап. В. Тончева.

⁵ Вақф или вакуф (тур. vakıf) е недвижим имот или друг редовен доход в Османската империя и други ислямски страни, част от който отива за издръжка на определена мюсюлманска религиозна институция. Вақфите са неотчуждаеми по мюсюлманското право. В съвременния турски език вақф означава „благотворителна фондация“.

⁶ Бурек (бюрек, бюрек) – традиционен вид тестено ястие от точени кори с различни плънки (подобно на баница), познато на териториите на държавите, влизали в състава на Османската империя.

в Гора във всеки дом се приготвят „мазници“⁷. Празникът на оброчното място Вакуф продължава до обяд с песни и хорá.

Сходна е практиката в областта Гора, но денят преди Гергьовден (5 май) се нарича „травке“ или ходене „на травке“. Празнуването на *Джурджевден* в Гора трае 4 дни, всеки от които обозначава със собствено наименование. В албанските горански села те са следните: 4 май е наричан „свечина“ – младите момичета и невести⁸ берат преди изгрев слънце „свечя“ (цветя), които се поставят във водата, с която се къпят на 5 май (и с яйце); на 5 май – „травке“ – също преди изгрев млади момичета и невести берат треви и билки, предназначени за животните; на 6 май (на практика през нощта срещу 6 май) – „пóтке“ – младежите кършат върбови клонки и украсяват с тях портите на всички къщи, особено тези на девойките, техни избраници (върбови клонки – *пóтке* се поставят и на нивите за плодородие); на 7 май – „тефериц“ се ходи извън селото (своеобразен пикник), където масово се празнува с трапези и хорá (Вж. и Мангалакова 2008: 131). В Голо бърдо „натрева“ жените берат най-вече кукуряк, както и тревата „млекáрица“, тъй като се вярва, че на Гергьовден с раззеленяването „идва млякото“. Затова и както съобщава Г. Благоев, рано сутринта се извеждат животните на паша, а на трапезата се слагат мляко и прясно избита извара (Благоев 1999: 106). Подобно на обредността на Летник централно място в гергьовденската обредност заема дрянът – берат се пъпки и се носят на домашните – гълтат се, „да си яко како дрен“. В Гора билките, които се берат на 5 май, са: *змиин крómид* (див лук), *лук* (чесън), *засéкница*, *бътъля*, *мора* и др. Те се накълцват на ситно и с малко сол и брашно се дават на домашните животни – за здраве и плодовитост.

Трябва да се отбележи, че и в Голо бърдо, и в Гора, споменатото „пóтненье“ и ролята на т.нар. „пóтки“ имат важно ритуално значение. В изследването си на славянското население в Албания М. А. Селищев установява, че думата *рóтке* в албанския език има славянски произход и от сръбско-черногорски означава пограничен камък на земен участък, но авторът смята, че българското съответствие допълва битовото значение на това отграничаване и смисълът му е заговор, магическо действие против нещастие (Селищев 1931: 182). Като „пóтненье“ в Голо бърдо и „запотну́йене“ в Гора се възприемат именно такива апотропейни или осигуряващи продорodie и благополучие действия на Гергьовден – например редене на кукуряк и дренови клонки около „птíнот“ (съдът за биене на масло) в Голо бърдо, поставяне от върбовите клонки на външната врата на къщата и на вратата на обора, както и около „бúтинот“ (съдът

⁷ Техниката за приготвяне на мазник е по-различна от тази на баницата или бурека, може да се оприличи на многопластова палачинка, която се пече в подница с връшник.

⁸ В последно време се включват и младежи, но традиционната представа е за участие само на жени в тази обредност. Младите невести, които задължително са облечени в невестинска носия, са придружавани от съпрузите си.

за биене на масло) в Гора. „*Потненьето*“ в Голо бърдо включва и лепене на „*воъцеи*“ (от кошерите) в дома и на вратите, както и на „*петлиците*“ (илиците) на всяко дете от семейството отново за здраве и с добри благопожелания.

И в двете области коленето на агне за *Гюргевден/Джурджевден* става по домовете и не е свързано с масовото общоселско празнуване. Г. Благоев отбелязва, че то в някои случаи се възприема като курбан, в други не. Той допуска, че поради влиянието на исляма типичният за християнската традиция⁹ жертвен обред е с неясни параметри в този регион и че курбанът на Гергьовден е изместен от жертвения обред на Курбан Байрам (Благоев 1999: 106–107).

Музикалният компонент в гергьовденската обредност в Голо бърдо и Гора днес е представен от все още съхранена на места обредна песен, както и от устойчивото инструментално съчетание на две зурни (нарочани „свирки“) и два тъпана, под чиито звуци протичат хората през целия ден. И в двете области централният корпус в местния песенен репертоар е свързан именно с гергьовденската обредност поради особено важното място, което празникът заема в календара на тези общности. Ритуалното ходене „*натрева*“ в Голо бърдо в близкото минало е придружено с женски обредни песни – на път за оброчното място Вакуф (в с. Стеблево), където носят набрани по пътя цветя; на самия Вакуф, където се раздава обреден хляб, бере се дрян, ритуално жените се измиват на извора и също се пеят песни, и откъдето вземат вода, за да я носят по домовете си отново с песен. В Гора при ритуалното ходене преди изгрев „*на свечиня*“ и „*на тръвке*“ на 4 и 5 май се изпълняват „нашенски“ песни – по път и по време на събирането на цветя и билки, както и в същите дни, но вечер, след залез слънце до полунощ.

Важно е да се отбележи, че традиционната песен в областта Голо бърдо е едногласна, докато горанските обредни женски песни, изпълнявани на Гергьовден, са двугласни. В граничните голобърдски села в съседната Вардарска Македония също не се открива традиционна песенна диафония, а диалектното единство на региона в музикалнофолклорно отношение обяснява и липсата на двуглас в албанските голобърдски села. При едногласните голобърдски гергьовденски песни се откроява специфичното им обредно звучене – изчистена мелодическа линия в квартав или квинтов амбитус и два относително устойчиви мелодико-ритмически модела, които се репродуцират с вариантност в различни образци. Песенната диафония в албанската част на Гора, която имах възможност да документирам (в с. Борье), по своята вертикална структура е доста сходна с шопския двуглас. По-интересно е обаче структурирането на текста. Главни персонажи в песенните текстове са *Курто Будада* и *Зейнепа*, а самото

⁹ Както вече беше отбелязано, в Голо бърдо живеят както мюсюлмани, така и християни, а в Гора – само мюсюлмани, но и в двете области е налице силна памет за християнското минало, чиято опора е в голяма степен в християнската топонимия.

„подреждане“ на песенните строфи има импровизационен характер – певиците разполагат с един фонд от стихове/строфи, които при всяко изпълнение съчетават по различен начин.

Гергьовден (*Гюргеовден* в Голо бърдо, *Джурджевден* в Гора) и днес се празнува особено масово – прииждат и живеещите в градовете или чужбина, всички жени обличат традиционните си костюми, във всяка къща се приготвят задължителните обредни ястия. Обобщено би могло да се каже, че Гергьовден се възприема като най-важния от календарните празници (особено в областта Гора).

Интересен локален пролетен празник беше наблюдаван в с. Бобошица, Корчанско (неговото детайлно изследване предстои). *Росица* (*Русица*) се празнува три седмици и половина след Великден, т.е. на Пресполовение, и участниците са само жени. В първия ден на празника след сутрешното посещение на един от селските храмове – „Пресвета Богородица“ и изиграването на ритуално хоро на песен в двора на църквата, следва обикалянето на групата жени из селото и по домовете. При тези ритуални посещения се изпълнява обредна песен със следния текст:

*Ми пуцила Росица, да ми даде брашенце,
та ми даде брашенце и йено яйченце,
та ено яйченце, да премесам погача,
да премесам погача и кръстата литуря,
Ристос е наш зо година, кай бързина во градина,
зарадва ни, зарадва ни, зарадва ни!¹⁰*

Обредната функция на песенния образец обуславя и музикалното му съдържание – тесен тонов обем и семпла мелодическа линия. Интересен факт е, че песента се изпълнява и на албански език, тъй като по-голямата част от участващите жени са албанки¹¹. Във всеки дом групата получава дарове – брашно, яйца, олио и захар, от които в няколко къщи се приготвят обредните храни „буковáлье“, „питу́лье“, „пенгíр“ и „зéльник“ за общата трапеза на следващия ден. На втория ден на празника се прави увеселение в един от ресторантите в селото. Всъщност, след дългогодишно прекъсване, в последните години празникът е възстановен – провежда се в Бобошица, но в него понякога участват и жени от съседното с. Дреново. Както е видно, празникът *Росица* съдържа елементи от лазарската обредност, без обаче да има възрастови изисквания към участничките. Откриват се паралели и с бабинденската обредност, тъй

¹⁰ Елпида Манчо, р. 1936 г. в с. Бобошица; с. Бобошица, 20.10.2009, зап. В. Тончева, Л. Антонова.

¹¹ В с. Бобошица живеят едва 3–4 човека, говорещи български език, наричан от тях „йозикот кай нас“, сред които е основният организатор на празника – Елпида Манчо.

като е налице и маскиране (травестиране), както и се наблюдават поведенчески модели, типични за обредния контекст на Бабинден – фриволност, закачки, освободеност.

В заключение може да се каже, че пролетната календарна обредност/празничност на българските общности в Албания по своите основни параметри структурно и съдържателно е единна с българската традиционна обредност – с различна степен на вариантност се открояват познатите на българската етническа територия модели. Трябва обаче да се отбележи, че наред с редицата други социокултурни, политически и т.н. фактори, силните миграционни процеси през последните години са сериозна причина за изгубване на традиционната култура на тези общности. Затова и нейното документирание, описване и анализиране е важно.

Литература:

1. **Благоев 1999:** Благоев, Г. Традиционни празници и обичаи на българите мюсюлмани от Голо бърдо (Източна Албания). – Българска етнология, 1999, кн. 3–4, 100–114.
2. **Вълчинова 1994:** Вълчинова, Г. Сечко и Марта – формирането на един митологичен комплекс в българската народна култура. – В: Етнографски проблеми на народната духовна култура. Т. 2. С., 1994, 33–77.
3. **Димоски 1984:** Димоски Б. Областа Гора – природни карактеристики и население. – В: Македонци муслимани. Културно-научни манифестации на македонските муслимани. Скопје, 1984, 173–182.
4. **Докле 2000:** Докле, Н. Горански народни песни“. Скопје, 2000.
5. **Елдъров 2000:** Елдъров, Св. Българите в Албания 1913–1939. Изследване и документи. С., 2000.
6. **Иванова 1977:** Иванова, Ю. Албанци. – В: Календарные обычаи и обряды в странах Зарубежной Европы. Весенние праздники. Москва, 1977, 316–325.
7. **Лиманоски 1993:** Лиманоски, Н. Исламизацијата и етничките промени во Македонија, Скопје, 1993.
8. **Мангалакова 2008:** Мангалакова, Т. Нашенци в Косово и Албания. С., 2008.
9. **Миланов 2006:** Миланов, Е. Българите в Гора. – В: Алманах „Родолюбец“, Бр. VII, 2006, 415–420.
10. **Новковски 2006:** Новковски, М. Џешишта. – В: Голо Брдо. Живот на граница. Македонско етнолошко друштво – Скопје, Институт за етнологија и антропологија. Скопје, 2006, 115–133.
11. **Ристески 2006:** Ристески, Љ. С. Живот на граница. – В: Голо Брдо. Живот на граница, Македонско етнолошко друштво – Скопје, Институт за етнологија и антропологија. Скопје, 2006, 26–34.

12. **Селищев 1931:** Селищев, А. М. Славянское население в Албании. Изд. Македонского научного института. С., 1931.
13. **Тончева 2009:** Тончева, В. Българите от Голо бърдо, Албания. Традиции, музика, идентичност. Част I. С., 2009.
14. **Филиповић 1940:** Филиповић, М. Голо Брдо. Белешке о насељима, пореклу становиштва народном животу и обичајима. Скопље, 1940.

Веселка Тончева

MARIN DRINOV ACADEMIC PUBLISHING HOUSE

ABOUT US

The history, development and traditions of the Marin Drinov Academic Publishing House reach back to the historic 1869 year, when the Bulgarian Literary Society was set up in Wallachia and Russia. The Society emerged in the conditions of foreign bondage and emigration, willed into life by the enthusiasm and efforts of a few scholars and men of learning, including Marin Drinov, Vasil Droumev, Vasil Stoyanov, and with the aid of ardent patriots from the Bulgarian émigrè circles.

Marin Drinov and Vasil Droumev, the first actual members of the Society, organised and edited its publications.

After Bulgarian Literary Society was transformed into the Bulgarian Academy of Sciences in 1911, it embarked on a wide-scale publishing activity in the face of many obstacles arising from the lack of its own publishing and printing house.

The Academic Publishing House was established in 1949.

In 1994, on the occasion of the 125th Anniversary of Bulgarian Literary Society, the BAS Publishing and Printing

House was renamed into the Marin Drinov Academic Publishing House.

Now it is a publishing and polygraphic complex for academic literature bringing out monographs, dictionaries, reference books, encyclopedias, collections, journals, popular science literature, and manuals for all spheres of knowledge.

Of the vast multitude of other publishing houses the Marin Drinov Academic Publishing House is singled out now as one of the highly respected and preferred publishers, both by the authors for its adherence to tradition, and by the readers for obtaining up-to-date scientific information from its publications and ideas how to transfer scientific theory into practice.

With the issued academic literature the Publishing House helps for increasing the role of science in people's life, it helps for the cultural and economical development of Bulgarian people, and to enhancing their national self-confidence. Its output is a vehicle for the Bulgarian scientific thought to find its place among the Bulgarian men of science and to uphold the national and cultural prestige of Bulgaria abroad.

Contact

Address:

1113 Sofia, Acad. G. Bonchev St., Bl. 6

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

Fax (+359 2) 870 40 54

E-mail: baspress@abv.bg

Director

Prof. Yatchko IVANOV, DSc

Member of BAS

Tel. (+359 2) 72 09 22, 979 34 49

НАУЧЕН ЖИВОТ

175 години Катедра по славянски филологии в Санктпетербургския университет

Катедрата по славянски филологии на Санктпетербургския университет е една от най-старите във Филологическия факултет. Създадена е наред със славистичните катедри в Московския, Казанския и Харковския университет през 1835 година съгласно университетския устав на Министерството на народната просвета. През 2010 г. редица конференции бяха посветени на 175-ата годишнина на Катедрата – XV Державински четения (в памет на акад. Н. С. Державин (1878–1953), един от най-изтъкнатите слависти и българисти на XX век, ръководил много години Славистичната катедра в Ленинградския университет), II Андреевски четения (в памет на известния българист литературовед проф. В. Д. Андреев (1829–2000), XI конференция на младите слависти „Диалог на славянските култури“, заседанието на Студентското научно дружество „Славянски петъци“, което се проведе в навечерието на Деня на славянската писменост и култура.

Дванадесетите славистични четения в памет на професорите П. А. Дмитриев и Г. И. Сафронов, които се състояха на 11 септември 2010 г., също бяха посветени на 175-ата годишнина на Катедрата. П. А. Дмитриев (1929–1998) и Г. И. Сафронов (1924–1997) са не само известни учени слависти, те са забележителни личности. Приятели от ученическите години в сибирския град Киселовск, те следват заедно славянска филология в Ленинградския университет, а после дълги години работят заедно – П. А. Дмитриев като ръководител (1964–1998) на Катедрата, а Г. И. Сафронов като негова дясна ръка. Научната и педагогическа дейност на двамата професори е цяла епоха в развитието на славистиката не само в Университета. Като резултат от тяхното активно участие в работата на Научно-методическия съвет по славянска филология към Министерството на висшето образование на СССР, през 1973 г. славянските езици са включени в учебните планове на специалностите руска, украинска и белоруска филология във всички висши учебни заведения на страната като задължителна дисциплина.

За участие в XII славистични четения бяха поканени професори, бивши възпитаници на Катедрата по славянски филологии. Тематиката на докладите

им беше свързана основно с историята на Катедрата и приноса ѝ в развитието на славистиката.

Проф. А. В. Бондарко (чл.-кор. на РАН, завършил чешка филология през 1954 г., завеждащ Отдела по теория на граматиката при Института за лингвистични изследвания на РАН, известен като създател на функционалната граматическа концепция) посвети доклада си на аспектологическата концепция на своя учител проф. Ю. С. Маслов (1914–1990). Ю. С. Маслов описва морфологическите средства за изразяване на видовите значения на глагола и въвежда понятието за видова основа в докторската си дисертация „Глаголният вид в съвременния български книжовен език (Значение и употреба)“ (1957) и в монографията „Морфология на глаголният вид в съвременния български книжовен език“ (1963). Изследванията му в областта на глаголният вид и относно аспектуалността в славянските и други езици са обобщени в „Очерци по аспектология“ (1984), където е разработена стройна система на основните понятия на съвременната аспектология, на съотношението на категорията вид и на лексическата семантика на глаголите. Ю. С. Маслов е автор на учебника „Увод в езикознанието“ (3 изд. – 1997), станал наричан на филолозите от няколко поколения. Важно място в научното творчество на Ю. С. Маслов, както подчерта докладчикът, заема българистиката. Ученият публикува „Очерк по българска граматика“ (1956) и „Грамматика на българския език“ (1981), призната като най-добра за времето си българска граматика (както отбелязва проф. Св. Иванчев в увода си към тази книга). Една от последните му творби е „Към характеристиката на българския език от гледна точка на морфологическата типология“ (1986), където се разкриват специфични особености на българския език в сравнение с другите славянски езици в широк типологически аспект. А. В. Бондарко напомни, че за големия принос към българската култура Ю. С. Маслов е награден от българската държава с орден „Кирил и Методий“.

Професор В. М. Мокиенко от Катедрата по славянски филологии (завършил чешка филология през 1964 г., изтъкнат славист, председател на Фразеологическата комисия при Международния комитет на славистите, автор на 60 книги (16 монографии, 35 речника, 9 учебника) посвети доклада си *Б. А. Ларин и славянската филология* на своя учител – световно известен учен, член-кореспондент на АН на УССР (1945), академик на АН на Литовската ССР (1949). Б. А. Ларин (1893–1964) завежда Катедрата по славянски филологии на Ленинградския университет през 1961–1964 г., когато В. М. Мокиенко е студент славист. През 1960 г. Б. А. Ларин създава във Филологическия факултет Междукатедралния речников кабинет (който сега носи негово име) като въвлича и студенти за сътрудници. В. М. Мокиенко определя същността на основния принцип на Ларинската лексикографска школа като „принцип на пълнотата“, т.е. максимално пълно отразяване в речника на всички конкретни прояви на езиковата система с детайлизирано описание на семантиката на всяка дума.

„Принципът на пълнотата“, отбелязва докладчикът, получава израз и в областта на двуезичната авторска лексикография, например при създаване на Речника на поезията на Н. Вапцаров (издаден до буквата М), върху който работи цял колектив българисти.

В. М. Мокиенко подчерта плодотворността на идеите, изразени от Б. А. Ларин още в края на двадесетте години, относно изучаването на градската разговорна реч. Докладчикът смята, че именно тогава в Русия се зараждат жаргонологията и жаргонографията. Сега в много страни се появиха центрове за изучаване на разговорната реч и на социолекти, където ларинските идеи се ползват с висок авторитет.

Проф. Б. Ю. Норман (завършил българска филология през 1966 г., сега преподавател в Минския университет в Беларус) запозна слушателите със съвременната белорусска славистика, в развитието на която имат значителен принос възпитаниците на Катедрата по славянски филологии на Ленинградския (Санктпетербургския) университет. Б. Ю. Норман е известен лингвист, заслужил преподавател на Република Беларус, ръководител на Катедрата по теоретично и славянско езикознание, автор на 200 публикации, в това число и по българско езикознание: „Болгарский язык“ (Минск, 1980) и „Болгарский язык в лингвострановедческом аспекте: Курс лекций“ (Минск, 2005). В Минск много години също така е работил проф. В. А. Карпов – езиковед, завършил българска филология през 1967 г., за съжаление рано починал (2006), автор на много книги, а също така и на учебник по български език: „Болгарский язык“ (М., 2009) и др. Известният лингвист проф. Г. А. Цихун, доктор Honoris Causa на Софийския университет от 2003 г., също е възпитаник на Катедрата по славянски филологии, завършва българска филология през 1956 г., защитава кандидатска дисертация при проф. Ю. С. Маслов през 1964 г. и докторат през 1982 г. Сега завежда отдел Славянско и теоретично езикознание в Института за езикознание „Якуб Колас“ на АН на Беларус и е професор в Катедрата по теоретично и славянско езикознание на Минския университет.

Ръководителката на Катедрата проф. М. Ю. Котова (завършила българска филология през 1976 г.) запозна слушателите с новите достижения на учебната литература по славянски филологии, създадена от преподавателите на Катедрата.

В момента в Катедрата се преподават 11 славянски езика. От 2009 г. при завършване на славянска филология се получава бакалавърска степен, в Катедрата има магистърска програма и аспирантура. Освен традиционните филологии – българска, полска, сръбска и чешка, сега се развива и специалността словашка филология, хърватска филология, а също така се появиха хибридни бакалавърски специалности – българска и английска филология, сръбска и английска, чешка и английска, полска и немска, украинска и немска.

Много студенти и випускници на Катедрата дойдоха да чуят докладите на известните учени – на 11 септември 2010 г. бе организирана също така и среща с випускниците слависти. В аулата на Филологическия факултет бяха изложени много снимки, отразяващи живота на Катедрата през годините – лекции, конференции, заседания на студентското научно дружество „Славянски петъци“, студентска практика в различни славянски страни, чествания на празници. Можеха да бъдат видени дебелиите томове на *Летописа* на Катедрата, който от края на 1950-те години се води под ръководството на проф. Г. А. Лилич.

На срещата присъстваха над сто възпитаници на Катедрата по славянски филологии, които сега живеят не само в Петербург, но и в други градове и държави (далеч не само славянски). Ако съдим по попълнените от нашите випускници анкети, те са се реализирали професионално преди всичко в областта на основната си специалност – преподаватели, учени, научни сътрудници, преводачи, гидове, мениджъри, редактори, библиографи, журналисти, постигайки значителни успехи – сред тях има кандидати и доктори на науките, доценти и професори, член-кореспонденти на РАН, членове на Международния комитет на славистите и на Европейското дружество на фразеолозите и др.

На срещата бяха прочетени поздравленията, изпратени в Катедрата от научни и образователни центрове в Русия и в други страни; от лектори, работили в Катедрата, от випускници, нямали възможност да дойдат. Драго ни беше да получим поздравии от България. В тържествения адрес от Съвета за чуждестранна българистика при УС на БАН, подписан от неговия председател ст.н.с. д-р Ана-сава Милтенова, пише: „Катедрата е добре известна не само в славистичната наука, но в целия свят като високо професионален научен и образователен център, благодарение на който се обучават поколения млади хора в областта на езиците, на литературите и културите на славянските страни. Изключителният авторитет на Славянската катедра в Санктпетербургския университет я прави желан партньор в международни научни проекти, а работата на чуждестранните лектори в нея се смята за важна школа в тази област. Основа за развитието на славистиката в продължение почти на два века, в наше време тя е пример за приемственост на най-добрите традиции и за тяхното резултатно развитие. Честит празник и на мънгогата лѣта!“.

Директорът на Института за литература на БАН ст.н.с. д-р Рая Кунчева в поздравителния адрес отбелязва, че „всички, работили в Славистичната катедра на Санктпетербургския държавен университет, усещат онази неповторима атмосфера на ерудиция и възискателност, на преданост и всеотдайност към славянската кауза, която прави жива нашата наука и поддържа духа на славянското мислене и менталност в трудните времена на универсализъм и прагматизъм днес“.

В анкетите, които попълниха випускниците, в раздела *Вашият пожелания на сегашните и бъдещите студенти* се срещаша предложения например: „да

се чувстват щастливи от съзнанието, че се учат в „Славянката“ (така студентите наричат Катедрата); „да пазят духа на дружба и единение, които създават удивително настроение на празник“.

Срещата завърши, както и всички празници в Катедрата, с песни на различни славянски езици. И с общото пожелание пак да се срещаме, пак да усещаме атмосферата на единение, доброжелателност и топлина на родната „Славянка“.

Зоя Шанова

Св. Наум – дело, съратници и последователи

На 29–30 октомври 2010 г. в Шумен се проведе Международния симпозиум *Св. Наум – дело, съратници и последователи*, посветен на 1100 години от Успението на св. Наум. Организатори на палеославистичния форум бяха Научния център „Преславска книжовна школа“, Факултетът по хуманитарни науки на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ и Институтът за литература към Българската академия на науките. С доклади участваха учени от различни образователни и научни институции от България, както и слависти от Дания, Испания, Норвегия, Русия, САЩ, Словения и Унгария. Симпозиумът бе открит с приветствия от министъра на МОНМ доц. Сергей Игнатов, от декана на Факултета по хуманитарни науки проф. дфн Ивелина Савова и от ректорското ръководство на Шуменския университет.

С мултимедийна презентация Марта Наги (Дебрецен, Унгария) откри международната конференция, като представи реализирания в Унгария културен проект по отбелязване на 1100-годишнината от успението на св. Наум. Бяха подбрани някои по-важни кадри от изложби с древни и съвременни артефакти – икони, картини, емайл и др., които разкриват отделни аспекти, свързани с култа към светеца.

Последвалите осем поредни доклада в първия заседателен ден бяха фокусирани върху творчеството на св. Наум и културната традиция (историческа, литургическа и изобразителна), свързана с почитта към преподобния преславски и охридски равноапостол.

Веселин Панайотов (ШУ) регистрира редица подписи и стихови фрази в акростишна форма в тропари на канони за св. Троица, св. Пантелеймон и др. в своя доклад *Химнографската традиция на Охридската книжовна школа*. В по-смел и феминистичен аспект се вписват разчитанията в акростих на женските имена Сара и Ева като евентуални книжовници в иначе изцяло маскулинното Българско средновековие. Пиринка Пенкова-Люейер (Калундборг, Дания) сподели своите проучвания върху Канона за св. ап. Андрей в съпоставка с погребалния чин в славянските ръкописи от IX–XIV век. Изследователката предложи паралели между множество източници (западни и източни, латински и славянски) и разгледа редица лингво-текстологически проблеми, отнасящи се към най-ранния период от славянското богослужение. Енрике Сантос Маринас (Мадрид, Испания) подробно анализира употребата на библейските топоси в службите, посветени на св. Наум, и коментира символите, свързани с Рождество Христово, чието предпразненство „засенчва“ култа към охридския светец. В тази светлина са разгледани сравненията на равноап. Наум с пастир, звезда,

влъхва, гроб, пещера, ясла, ангел, мъченик и т.н., но не са пренебрегнати и старозаветни образи. Регина Койчева (ИЛ при БАН) представи история на изследванията на Канона за св. ап. Андрей и полемиките в различни проучвания около датирането на Наумовото произведение. В своя доклад *В търсене на химнографското наследство от равноапостола Наум* тя добави нови съображения, извлечени от анализа на самия акростих в канона, чрез които подкрепи тезата за неговата по-късната датировка. Освен това бе изложено предположение за мащаба на химнографското творчество на св. Наум – по-конкретно като вероятен участник в съставянето на Октоиха и Требника. Стефан Хърков (Шумен) обобщил постиженията в полето на музикознанието, като систематизира и анализира песнопенията, създадени в чест на св. Наум Преславско-Охридски. Марта Наги продължи своето участие в симпозиума с доклада *Култ св. Наума в Венгерском Королевстве*. Материалите, които унгарската изкуствоведка представи, са част от културното наследство на емигрирали в Унгария македoвляхи и гърци, приели св. Наум за свой покровител. Разгледани бяха композициите и атрибутите, с които е изобразяван светецът в гравюри, икони, картини, стенописи. В своето изложение *Къде е учителствал св. Наум между 886 и 894 г.?* археологът Павел Георгиев (Шумен) се върна към позабравената теза на В. Златарски, че св. Наум е извършвал активна книжовна дейност в североизточна България. Той (на основата на етимологически опити и свидетелства във византийските хроники) се опита да локализира мястото, където светецът се е подвизавал преди заминаването си в Охрид. Сред предполагаемите територии на Наумовата преводческа и съставителска работа са посочени Мизия, днешното Лудогорие и земите около Варна. Стефан Стефанов (ШУ) предложи детайлен богословски анализ на службите, поддържащи култа към св. Наум, в изложението си *Църковнославянските служби на преп. Наум Охридски в контекста на съвременния му богослужебен култ*.

В доклада на Мария Йовчева (ИЛ при БАН) *Значението на изборните източнославянски минеи за реконструкцията на старобългарския минеен корпус (Въз основа на данните от кодекс Син. тип. 98, РГАДА, XII–XIII в.)* бе изтъкнато, че миней Син. тип. 98 се отличава с нехомогенност, като в основата му лежи един архаичен пласт, свързан с празничен миней от времето на Кирило-Методиевите ученици. Представени бяха текстологически факти, които показват голямото значение на кодекса за реконструкцията на протопревода и първоначалния състав на редица служби, чиито архаични версии са запазени само в този източник. Данните също свидетелстват, че в ранния старобългарски минеен корпус е влизала химнографията не само за големите празници, но и за памети с по-нисък ранг на утвърдени общохристиянски светци (например Антоний Велики, ап. Тимотей и мъч. Анастас, Климент Анкирски, Григорий Богослов, Кир и Йоан, св. Агата, пророк Захарий). Мария Тихова (Шумен) проследи преводите и разночетенията на псалом 41:1 в няколко псалтира: Синайски (X в.), Шуменски

(XIV в.), Киевски (от 1397г.), Томичов (XIV в.), Болонски тълковен (XIII в.), както и в различни по време и място на поява старопечатни и съвременни издания на Библията. Изследователката коментира замяната на ‘елен’ с ‘кошута’, а във Вулгата – с ‘градина’ в прочутия стих от ветхозаветната книга. Изложението беше илюстрирано с изображения на пс. 41:1 в миниатюри или в мозайки. Петра Станковска (Любляна, Словения) добави своя принос към слаборазработената тема за преславското влияние в хърватските бревиари. Нейният доклад *Odkaz preslavske skoly v chorvatskocirkevneslovanskyh liturgickych pamatkach* мотивира тезата, че и в най-късните редакции на хърватските църковнославянски глаголически текстове се пазят несъмнени следи от преславската редакция на богослужебните кодекси. Марина Крутова (Москва, РГБ) илюстрира с богат фактологичен и снимков материал традицията на изписване на названия в кодекси, онасловени според различни критерии: жанрови, макрожанрови, по местохранилища, фамилни – сп. откривателите или собствениците на съответните ръкописи и проч. В нейния доклад *Номинативные комплексы памятников письменности XI–XIX вв.* бяха анализирани начинът на изписване, предпочитаните техники, семантичните преосмисляния на утвърдените наименования, както и локалните особености при назоваването на сборниците при източните и при южните славяни. Ценка Досева (СУ, София) анализира композити със значение на лице в Путятин миней, Илина книга, Новгородски миней от 1095–1097, РГАДА, ф. 381, Син. Тип. № 84, 89, 91, Миней на Дубровски, ГИМ Син. 164 и ГИМ ф. 80370, Син. 162. Изследването на ранните славянски минейни преписи разкрива редица хапакси и редки лексеми, както и множество сложни думи, които не се срещат в класическите старобългарски паметници. Най-разпространените суфикси в сложните имена за лица според проучването са тези на -ъць, следвани от -ъннкъ и -тъль. Висока езиковедска и статистическа акрибия бе демонстрирана в доклада на Татяна Илиева (КМНЦ, София) *Словообразователни склонности при лексиката в химнографското творчество на св. Климент Охридски*. Бяха разгледани форманти при съществителни и прилагателни имена, наречия, както и при думи за негация, абстрактни думи и едно- и двукоренни думи. Анализирани бяха словообразователните и деривационните модели на различни категории думи, като информацията бе онагледена в процентно систематизиращи данните таблици. Опит за разкриване на членоподобни форми, срещу които в гръцкия текст липсва показателно местоимение, направи Павлина Върбанова (Велико Търново) в проучването си *Изразяване на определеност в Пандектите на Антиох*. Докладът на Елена Статева (София) *За св. Йоан Кръстител и змея (От езичество към християнство)* предложи езотерична интерпретация на глаголически инициал от Асеманиевото евангелие. Според предложената трактовка украсата на началната буква символизира християнския владетел покръстител, приел Христовата вяра под въздействието на св. Йоан Предтеча. Анисава Милтенова (ИЛ при БАН, София) разгледа състава и про-

изхода на монашеския флорилегий (сборник от извлечения от съчиненията на християнските автори, сборки от апофтегми, от мъдри изречения, от кратки поучения и тълкувания), известен по препис от края на XIII и началото на XIV в., направен в Хилендарския манастир на Атон (ркп. Хилендар 382). Първообразът на сборника се отнася към времето на цар Петър както според езиковите му особености, така и по някои текстологични белези. В доклада на Уилям Федер (САЩ) *Охридская кириллическая редакция Скитского патерика до 971 года* се проследи историята на създаването на Скитския патерик на Запад в периода VI–IX в. и изготвянето на славянския превод, първоначално на глаголица, който се е разпространявал в Плиска, Преслав и Охрид. При изследването на кирилската редакция на този превод се установява, че тя не регистрира вариации в текста, нито хетерографии.

Отличителна спрямо всички изложени доклади бе презентацията на Хане Екхоф *The PROIEL (Pragmatic Resources in Old Indo-European Languages) corpus as a source to Old Church Slavic: a practical introduction*. Славистката от Норвегия представи съвместната си работа с Dag Haug (Осло, Норвегия), посветена на компютърната обработка на преводи на библейските текстове. В демонстрираната програма се дадоха примери за граматичен анализ – морфологичен, синтактичен, структурен, речников, а сред дигитализираните извори бяха посочени преводите на Новия завет на гръцки, латински, готски, арменски, като старобългарският дял бе представен от Мариинското евангелие. Повече информация за проекта на младия екип от Норвегия може да се види на сайта на Университета в Осло: <http://www.hf.uio.no/ifikk/english/research/projects/proiel/index.html>.

Ивета Рашева (Велико Търново) в доклада на тема *Още един поглед към почитането на св. апостол Андрей Първозвани от св. Наум Охридски и неговите възможни последователи* обърна внимание на месианистичния мотив в Наумовия „Канон за апостол Андрей“ и неговата възможна семантична проекция в староруската книжнина. Авторката допусна, че съставителите на „Повесть временных лет“ са познавали съдържанието на Наумовия канон и неслучайно са включили легендата за пребиваването на ап. Андрей и неговите ученици в Киевските земи. Месианистичната идея за славяните като Божи избраници намира своето продължение през XVI в. в историческия свод „Степенная книга“, в която се казва, че „именно жезълът на апостол Андрей преобразил Русия в царство, управлявано със скиптър“. Едновременно емпиричен и теоретико-обобщаващ бе докладът на Мария Спасова (ВТУ, Велико Търново) *От научната хипотеза към научната истина (Български препис на липсваща в Учителното евангелие „Беседа за блудния син“)*. Изследователката сравнява открития български препис в състава на среднобългарския превод на Маргарит (по ркп. F.I.197 от РНБ) с руски преписна среднобългарското Учително евангелие (ркп. от Троицко-Сергиевата лавра, РГБ, № 103) и отделя специално внимание

на заключителната молитва в беседата. Анализът ѝ, разгърнат последователно в сравнение на граматика, лексика, предаване на евангелски цитати и избор към определен словоред, я довежда до следното заключение: руските кописи са съхранили по-архаичната версия, която възхожда към древен глаголически извод, докато в българския препис се регистрират активни граматически иновации (напр. следи от преславска редакция върху Кирило-Методиевия евангелски превод). За финал бе повдигнат провокативният въпрос възможно ли е живият преводач или автор сам да е редактирал своите текстове в периода на транслитериране на текстовете от глаголица в кирилица. Анета Тихова (Шумен) систематизира названията на средства за мъчение в Обикновения и в Стишния пролог, като проследи някои техни езикови особености, граматически форми, лексикални валенции, семантични нюанси. Обърнато бе внимание на свързването на названията за мъчения с определи глаголи, тяхната структура и бе изложена статистика за фреквентността на конкретни употреби.

В доклада на Тодорка Георгиева (Силистра) *Слово за Рождество Христово в състава на минейния Тържественник от XII век* бе изказана хипотезата за предполагаемо авторство на св. Климент Охридски. Татяна Строковска (Дубна, Русия) разгърна широка историческа панорама на сложния период от ср. на XV–ср. на XVI в., в който се преплитат есхатологически светоусещания, еретически влияния от жидовстващите и ясно териториално-религиозно поделяне на Русия на две противоположни половини: византийско-християнска (европейската част) и ислямска (азиатската част). В доклада си *Слово о св. Троице, о твари и о суде св. Климента Охридского и ценостные ориентиры русских книжников сер. XV–сер. XVI вв.* тя констатира слабата популярност на споменатото произведение от св. Климент въпреки реалната му адекватност с темата за съборността в контекста на слабо централизираната руска държава.

Христо Трендафилов (Шумен) предложи своя трактовка на начина, по който е интерпретиран владетелският образ на цар Симеон в най-старото житие на св. Наум и в Пролога към Златоструя. Неговото заключение е, че първоначално употребяваното определение за Борисовия наследник като „благоверен“ постепенно се измества от „благочестив“, като благо- или правоверността на управляващия се ограничава само върху образа на цар Петър. Мая Петрова-Танева (ИЛ при БАН, София) представи предварителни резултати от съпоставката на петте женски жития от сборник НБКМ 1037 от края на XIV в. (мчн. Ефимия, мчн. Вяра, Надежда, Любов и София, св. Ефросина, мчн. Пелагия, и мчн. Гликерия) и копията от тези текстове в четири староизводни четиминея: НБКМ 1039, Дечани 94, Цетине 64 и Цетине 20 и ХАЗУ III.с.24, също от XIV в. Колацията на текстовете показва по отношение на петте четива както идентичността на преводите, така и наличието на многобройни редакционни различия между НБКМ 1037 и цетинските четиминеи, от една страна, и останалите използвани ръкописи, от друга. В много от случаите на лексикални

замени в НБКМ 1037 и цетинските агио-сборници се откриват характерни преславски форми и като цяло преписите в тях предават текста на житията по-пълно (това най-ясно личи в Мъчението на св. Ефимия). Така докладът поставя въпросите за редакциите на староизводните чети-минеи, за подложките, използвани в Преслав при съставянето на големите агиографски сборници и за промените, които отделните текстове претърпяват по време на тяхното комплектуване. Ирина Кузидова (ИЛ при БАН, София) анализира лексикалните особености на старобългарския превод на Житието на св. Иларион Велики от Йероним Блажени, като обърна внимание на отделни употреби на редки лексеми и хапакси в превода, засвидетелствани в седем южнославянски ръкописа. Бяха посочени множество примери за отстраняване на архаична лексика, третиране на гърцизми, синонимни предпочитания без датиращ или локализиращ преписа характер, както и някои грешки при неправилно разбиране от страна на книжовника или възпроизвеждане на допуснати неточности от неизвестни днес протографи. В заключение два от преписите на житието (Драгомирна 700 от XV в. и Гилфердинг 56 от 1509 г.) бяха изтъкнати като разкриващи най-активна намеса по отношение на осъвременяване на лексикалния състав на превода. Събка Богданова (СУ, София) в доклада си *За ръкописите от среднобългарския превод на „Пандектите на Никон Черногорец“ и проблемите на неговото издаване* направи щателен анализ на съществуващите извори, текстологическото и езиковото им изследване, както и възможния обем и характер на бъдещото издание.

В изследването си *Древнеболгарский перевод Хроники Георгия Амартола и Хронограф по Великому изложению* Ростислав Станков (СУ, София) представи ревизия на научните постановки на руските изследователи Истрин, Востоков и Анисимова, като критикува отделни критерии на техните стеми и интерпретативни подходи. Анчо Калоянов (Велико Търново) разви темата за съществуването на ранен юридически свод, отразен в в Архивския номоканон (ЦИАИ 1160), който е възникнал по времето на цар Симеон (893–927). Диляна Радославова (ИЛ при БАН, София) предложи информативен обзор на преписите и преработките на старобългарски оригинални произведения и преводи в ръкописите от XVII в. Подчертани бяха аспектите на поддържането и актуализирането на традицията и се обърна внимание на дистрибуцията на архаичните текстове по средища и типове книги. В пространното изложение на Йорданка Москова (Шумен) *Митологични мотиви, посветени на произхода на царската институция и владетелските инсигнии (Според Хрониката на Йоан Малала)* бяха разграничени основните топоси, детерминиращи образа на владетеля. Тотю Тотев (Шумен) представи нови данни за култа към св. Йоан Кръстител в доклад на тема *За „Гласът на викация в пустинята“ и един бронзов медальон-матрица с изображение на св. Йоан Кръстител*. Докладът бе съпроводен с демонстрация на изображения от новооткрития бронзов медальон и евентуални негови паралели в други паметници. Архимандрит Павел Стефанов (Шумен) предложи

многоаспектен обзор на историята на възникване и развой, както и на архитектурното и културното наследство на манастира Велюса, като детайлно проследи данните за имотните придобивки на обителта и промяната на техния статут през вековете.

В своята тематична широкоспектърност и интердисциплинарност симпозиумът в Шумен успя да обедини много гледни точки не само към творчеството на св. Наум, но и към делото на неговите последователи. Дейността на Преславското книжовно средище бе видяна и през призмата на класическите исторически и филологически изследвания, и през оптиката на модерните технологии и методологии за изследване на средновековните текстове. Дано скоро видим споделените научни дирения, посветени на 1100-годишнината от Успението на св. Наум, отпечатани в авторитетната поредица „Преславска книжовна школа“.

Ирина Кузидова

Дни на Динеков

През октомври 2010 година се навършиха 100 години от рождението на един от най-изявените български учени хуманитаристи – академик Петър Динеков.

Акад. Динеков създаде школа в съвременната научна хуманитаристика, негови последователи и ученици работят в различни области на хуманитарното знание – литература (стара българска, възрожденска и нова), език, история, фолклор, балканистика, сравнително литературознание. Сред значимите научни постижения са методологическите му наблюдения върху литературния развой, проблемите на жанровата идентификация, въпросите на периодизацията на литературата, връзките между национална съдба и литература, своеобразието на Българското възраждане, анализи на творчеството на български писатели от XX век, изворознание и текстология, сравнителни изследвания върху полски и български автори, връзките между фолклор и литература и др.

Стогодишнината от рождението на големия учен академик Петър Динеков (17/30 октомври 1910–22 февруари 1992) се отбелязва с почит и уважение и поредица събития, организирани от различни образователни, научни и културни институции. На 20 октомври 2010 г. във фойето на Университетската библиотека „Св. Климент Охридски“ с изложбата „Един живот, отдаден на литературата“ бе дадено началото на честванията. В словото си при откриването проф. Татяна Янакиева акцентира върху Софийския университет като „институцията, с която той беше свързан не само най-продължително – в него той преподаваше повече от 4 десетилетия, [...] тук той изпълни своята житейска мисия – да бъде Учителят с главна буква, който в преломни времена продължи традицията на високата научна школа на Университета от първата половина на XX век и я предаде на следващите поколения филолози, подкрепи ги да търсят своята реализация в широкото поле на хуманитаристиката и отвори пред тях много възможности да се развиват и напредват като изследователи у нас и в чужбина“. Като възпитаник на школата на проф. Динеков и като негов библиограф Т. Янакиева бе намерила точните думи, с които да изрази посланието на изложбата, използвайки заглавието на едно интервю с П. Динеков от 1983 г.: „Търсете книгите, защото в тях има живот вечен“.

На 8 ноември в зала „Архиви“ на Държавна агенция „Архиви“ на ул. „Московска“ беше представена документалната изложба „Сто години от рождението на акад. Петър Динеков. Път през годините“, организирана от Кирило-Методиевския научен център при БАН и Държавна агенция „Архиви“. Слово при откриването произнесе Светлина Николова, директор на Кирило-

Методиевския център. Беше изтъкнато изключителното място на П. Динеков сред най-значимите представители на българската хуманитаристика. Подчертани бяха забележителните му приноси като специалист, разработил в своите научни трудове и научно-популярни публикации проблематиката на цялостното развитие на българската словесна култура от нейното зараждане през IX век до края на XX век с еднакъв професионализъм и вещина.

Изложбата представи документи и снимки от богатия личен фонд на изтъкнатия български учен, обхващащи всички периоди от живота на акад. Динеков: семейна среда; ученически и университетски години; специализацията във Варшава и Краков, изиграла важна роля за израстването му като учен в областта на хуманитаристиката; годините му като учител в Пловдив; преподавателската му дейност в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и дейността му в Българската академия на науките, където е основател и години наред ръководител на Института по фолклор и на Кирило-Методиевския научен център.

Студентските години на П. Динеков бяха представени преди всичко чрез преподавателите, под чието влияние той се формира като учен – Александър Теодоров-Балан, Любомир Милетич, Йордан Иванов, Михаил Арнаудов, Стоян Романски. В научната сфера бяха изтъкнати основно изследванията му върху славянството: литературното наследство и историческото единство на славянските литератури, периодизацията им, както и различните проекти, свързани с българската литература и фолклор.

Особен акцент беше поставен върху ролята на Петър Динеков за утвърждаването на старобългаристиката като една от най-значимите научни дисциплини у нас – утвърждава историческата ѝ мисия, дава насока на цяло поколение български медиевисти и осъществява дългогодишни и важни контакти с чуждестранни учени медиевисти като акад. Дмитрий Лихачов, Роже Бернар и др. Множеството фотографии и документи от участията му в различни международни форуми илюстрираха мисията на акад. Динеков като посланик на българската наука и култура по света. Изложбата представи личните и творческите му контакти с български писатели от различни поколения: Йовков, Елисавета Багряна, Димитър Димов, Емилиян Станев, Йордан Радичков, Блага Димитрова и др.

Бяха показани в оригинал документи и награди на акад. П. Динеков от неговия архивен фонд. За първи път можеха да бъдат видени и негови вещи, чието експониране се осъществи с любезното съдействие на негови родственици.

Емилия Волева

***

На 11 и 12 ноември 2010 г. се проведе най-мощното научно събитие в рамките на Динековите дни – Националният колегиум „Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции“.

В научния форум участваха със свои доклади около 50 учени от различни поколения и от институти и университети в България и чужбина. Наред с изследователи от Института за литература, Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей, Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ и Кирило-Методиевския научен център при БАН свои проучвания и анализи в областта на хуманитарните науки представиха и редица преподаватели от катедрите „Българска литература“, „Кирилометодиевистика“ и „Славянски литератури“ на ФСлФ и „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ във ФФ на СУ „Св. Климент Охридски“, както и от Департамента за езиково обучение към СУ „Св. Климент Охридски“ и Центъра за славяно-византийски проучвания „Ив. Дуйчев“. Интерес представляваха и докладите на техни колеги от Катедра „История на литературата и сравнително литературознание“ при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, от Югозападния университет „Неофит Рилски“, Великотърновския университет „Св.св. Кирил и Методий“, Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ и Лодзкия университет (Полша). В програмата беше включена и докторантска сесия. В Колегиума участваха и докладчици от Националната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, Църковния историко-архивен институт и Дирекция „Архивна политика“ при Държавна агенция „Архиви“.

Докладите бяха разпределени в седем заседания, които се проведоха на 11 и 12 ноември в конферентна зала 207 в централната сграда на БАН.

Първото пленарно заседание на Колегиума бе ръководено от проф. д-р Кирил Топалов – един от най-изявените ученици и последователи на акад. П. Динеков. Той представи пред участниците поздравления от чуждестранни учени, възпитаници и следовници на акад. Динеков: проф. Предраг Матеич (Кълъмбъс, САЩ), д-р Любомира Парпулова-Грибъл (Кълъмбъс, САЩ), проф. Хайнц Миклас (Виена), проф. Гражина Шват-Гълъбова (Варшава), проф. Красимир Станчев (Рим), проф. Александър Наумов (Краков и Венеция), проф. Джузепе Дел Агата (Пиза), Катедрата по славянски езици в Санктпетербургския университет и др. Доц. д-р Славия Бърлиева поздрави участниците във форума от името на председателя на БАН акад. Никола Съботинов и в качеството си на научен секретар по хуманитарните науки. На Колегиума присъства и зам.-председателят на БАН за обществените и хуманитарните науки чл.-кор. Атанас Атанасов. Поздравления бяха получени и от проф. д-р Боряна Христова, директор на НБКМ, и проф. д-р Панайот Карагъзов, декан на Факултет „Славянски филологии“ при СУ „Св. Климент Охридски“.

Пленарното заседание включваше 5 доклада, ориентирани към основните научни направления, в които е работил акад. Динеков. Докладът на проф. дфн Ани-сава Милтенова (ИЛ, БАН) беше на тема „Старобългаристиката в научните изследвания на акад. П. Динеков“. Доц. д-р Йорданка Холевич (СУ) в доклада си изтъкна връзката между акад. П. Динеков и фолклора като една от областите, в които са трайно насочени научните му усилия. Тя разкри и научната мотивация за създаването и научното изграждане на Института за фолклор към БАН. В доклада си „Проф. Динеков и литературата и културата на Българското възраждане“ проф. дфн Румяна Дамянова (ИЛ, БАН) се спря на три базисни текста на акад. П. Динеков: „По следите на българската литература и наука“, „Особености на литературното развитие през епохата на Възраждането“ и „Развитие на жанровете през Възраждането“. Като най-характерно за автора тя определи богатството на методологически подходи: литературна история, литературна социология, психология, културна история и др., през които П. Динеков продължително и задълбочено е изучавал процесите на възрожденското време. В заключение докладът постави няколко въпроса и един от тях беше: „Какви са задачите пред науката за Възраждането – наследени от изследванията на проф. Динеков, и доколко и как са продължени?“ Доц. д-р Катя Михайлова (ИЕФЕМ, БАН) изтъкна ролята на контактите между П. Динеков и полския литературен историк и изследовател на фолклора Юлиан Кшижановски и неговата последователка Хелена Капелуш, а също на отношенията на българския учен с писателите Ярослав Ивашкевич и Тадеуш Бой-Желенски. Последният доклад от Пленарната сесия бе на проф. д-р Кирил Топалов (СУ), който се спря на учителите на проф. Динеков – големите учени от края на XIX и първите десетилетия на XX век, на наследеното от тях и предадено на неговите ученици в Кръжока по стара българска и възрожденска литература и фолклор, за традициите, създадени от него в откриване на фактите и тяхната интерпретация.

Участници в Колегиума го определиха като научна среща, разкрила онези моменти в наследството на акад. Динеков, които са дали теми, идеи и насоки за бъдеща работа на няколко поколения изследователи. Част от авторите предпочетоха да се отнесат към дейността на акад. Динеков през призмата на проблеми от съответната научна област, в която работят. Други поставиха в основата на своите изказвания личните си спомени и впечатления за него като създател на школа. А често изложенията съчетаваха и двата подхода. Сред изнесените доклади се оформиха седем тематични групи: литература и култура на Българското възраждане, старобългаристика и предвъзраждане, фолклористика и етнология, архивни данни и мемоаристика, литература на XX в. и литературнокритическо наследство, езикови въпроси (лексикологични, стилистични и историко-лингвистични), българско-полски литературни и културни взаимодействия. Имаше и случаи, когато ученият напускаше своя традиционен изследователски

периметър – специалист в областта на новата българска литература се концентрираше върху проблеми на фолклора, фолклорист изследваше въпроси, свързани с културата на Българското възраждане, и др. Това бяха, струва ми се, сполучливи примери за интердисциплинарност и креативност.

Второто заседание бе ръководено от проф. дфн Р. Дамянова. В своя доклад проф. д-р Надежда Драгова (ЮЗУ „Неофит Рилски“) се спря на научния интерес на П. Динеков към наследството на Н. Бончев, от личността на когото изследователят е привлечен от първите години на своята дейност. Акад. Иван Радев (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) определи своето изказване като „размисли на глас“ и постави някои дискуссионни въпроси, като изтъкна, че юбилеите трябва да са повод за реална равностметка. В доклада си проф. ди Мила Сантова (ИЕФЕМ, БАН) засегна въпроси на методологията – идеята за интердисциплинарността в интерпретациите на фолклора и неговото изучаване. Проф. дфн Клео Протохристова (ПУ „Паисий Хилендарски“) добави нови щрихи към литературоведския профил на П. Динеков, като се насочи към неговите ранни публикации, съдържащи рецензии както за произведения от българската литература на XX в., така и за книги от западноевропейската и др. литератури. Авторката подчерта, че този период от дейността на Динеков все още е недооценен. Отношението на видния хуманитарист към книгите, погледнато през очите на библиографа, представи доц. д-р Татяна Янакиева (СУ „Св. Климент Охридски“), която е прочела и описала всички близо 1800 публикации на акад. Динеков. Тя очерта и интересна парадигма на възприемането на научното наследство на П. Динеков: „текст/издание/книжовно дело/библиотека“. Проф. дфн Милена Кирова (СУ „Св. Климент Охридски“) направи съпоставителен анализ на устойчиви мотиви, характерни за българския юнашки епос и за митологията на семитските народи.

Третото заседание бе ръководено от доц. д-р Славия Бърлиева. В доклада си проф. дфн Донка Петканова (СУ) се спря на сентенциите, разпространявани по книжовен път в Средновековието, извлечени както от произведения на български автори (Черноризец Храбър, Климент Охридски), така и от преводната книжнина („Александрия“, „Варлаам и Йоасаф“, сборници със сентенции на Менандър, Йоан Златоуст и др.). Доц. д-р Елена Томова (ИЛ, БАН) проследи метаморфозите, които претърпяват текстовете на житията на св. Иван Рилски при преписването и разпространението им в територията на някои славянски народи. В доклада си доц. д-р Камен Михайлов (ИЛ, БАН) проследи различни преводи на шведската Бешингова география и разпространението им в Европа, като постави акцент на положителния образ на българина, създаван от цитираните текстове. Тръгвайки от конкретни примери от практиката си като изследовател, доц. д-р Стоянка Бояджиева (ИЕФЕМ, БАН) очерта парадигми на фолклорното познание и в този контекст отправи поглед към научното наследство на акад. П. Динеков.

Доц. д-р Калина Бахнева (СУ) съотнесе образа на полската литература, който конструира П. Динеков в своите текстове, към модела на полската литература, който представя Б. Пенев в своите произведения, и констатира, че представата на Динеков за тази славянска литература не е така конфликтующа с българската. Авторката проследи как чрез текстовете на Динеков в новобългарското културно пространство навлиза културното пространство на Варшава, с което той, според нея, много повече е свързан, отколкото с атмосферата на Краков. Доц. д-р Мария Китанова (ИБЕ „Л. Андрейчин“, БАН) фокусира вниманието си върху някои особености на сказовото повествование на Й. Радичков, свързани с употребата на диалектизми и архаизми.

Четвъртото заседание бе ръководено от проф. ди Мила Сантова. Вторият конферентен ден започна със забележителния доклад „Жанр и визия в средновековната религиозна култура“ на чл.-кор. Елка Бакалова (ИИИ/ИЕФЕМ, БАН), която представи интересната теза за връзката на каноничните текстове със средновековното религиозно изкуство и показа на power point не много известни фрески от църкви в Охрид, Солун, български манастири. Проф. д-р Искра Христова-Шомова (СУ) проследи въведена от светите братя Кирил и Методий богословска терминология – предимно съществителни, изразяващи абстрактни понятия (*благодат, всемир, неприязън, премъдрост*), както и прилагателното име *лукав*. В своето изложение доц. д-р Вася Велинова (Център за славяно-византийски проучвания „Ив. Дуйчев“, СУ) разгледа комплекса от догматични и катетични съчинения, известен като „Книга за вярата“, и развоя му в различните преписи. Целта на авторката беше да се докаже компилативният характер на произведението и да се изтъкне творческият принос на среднобългарските книжовници. Оригинален акцент беше внесен с доклада на доц. Юлия Николова (ПУ „Паисий Хилендарски), която разгледа ранната поезия на П. Динеков, а също и връзката му с учителя Цветан Радославов. Върху проблемите на периодизацията, като основен момент в научното наследство на акад. Динеков, беше съсредоточен докладът на доц. д-р Сава Сивриев от Шуменския университет.

Петото заседание бе ръководено от доц. д-р Анисава Милтенова. Лични спомени за ръководения от П. Динеков и продължаващ традицията на учителя му Й. Иванов Кръжок по стара българска литература съдържаше докладът на доц. д-р Елена Коцева (СУ), която като студентка през 1959–1961 г. е била и председател на кръжока. Тя припомни методите и програмата му – на място и по оригинали да се изучават старобългарските писмени паметници с оглед на конкретно изследване и научна прогноза за бъдещи проучвания. Доц. д-р Катя Станева (СУ) засегна въпроси, свързани с начина, по който акад. П. Динеков е създал и утвърдил своята школа. Доц. д-р Светла Петкова (ИЕФЕМ, БАН) очерта профилите на града в културно-историческото наследство на П. Ди-

неков въз основа на първото му обстойно научно съчинение за периода на Българското възраждане – „София през XIX век“ (1937), подкрепяйки идеята за интердисциплинарността в неговите изследвания. В своя интересен доклад, съпроводен с презентация на стенописи, доц. д-р Георги Минчев (Лодзски университет) обърна внимание на особеностите на един стенопис в риломанастирския католикон. Доц. д-р Маргарет Димитрова (СУ) констатира, че Втори Котленски препис на Паисиевата история се оказва широко разпространен и езикът на текста от една страна се демократизира. В доклада си доц. д-р Елена Гетова (ПУ „Паисий Хилендарски“) изтъкна критическите контексти на съчинението на П. Динеков „Литературни образи“ (1956).

Шестото заседание бе ръководено от проф. д-р Кирил Топалов. Бяха изслушани интересните доклади на доц. д-р Паулина Стойчева върху приписките в периода XVII–XIX в., на доц. д-р Петя Костадинова (ИБЕ, БАН) за мястото на първите възрожденци между стария и новия светоглед, на д-р Олга Пърличева (КМНЦ, БАН) за кирило-методиевските традиции в Българското предвъзраждане, на механизмите на трансформации и манипулативни внушения в доклада на д-р Радослава Станкова (ИЛ, БАН). Въпросът за началото и периодизацията на средновековната българска литература бе аналитично представен от д-р Трендафил Кръстанов (ЦИАИ). Свое оригинално виждане за дисциплинарните модели на фолклорната класификация представи и гл. ас. д-р Николай Папучиев (СУ).

Седмото заседание бе ръководено от доц. д-р Катя Станева. Внимание върху архивното наследство на проф. Динеков привлякоха докладите на гл. експерт Наташа Димчева (ДАА), на д-р Евелина Белчева (СУ–ДЕО) и Асен Георгиев (НБКМ) върху дневниците тетрадки на проф. Динеков, които са запечатали наблюдения, преживявания, размисли, свързани с личния му и обществен живот, и които предстои да бъдат издадени.

Колегиумът завърши с представяне на доклади от Докторантската секция. Бяха изнесени три доклада: от н.с. д-р Анна Алексиева (ИЛ, БАН) за антиромантическите реплики на/за Възраждането, за пътя на сюжета от повестта към възрожденската драма от д-р Миглена Терзийска (СУ) и за публикациите на младия Петър Динеков (до 1945 г.) относно нови типове самоопределеност, засегнати в доклада на Албена Хинкова (ИЛ, БАН).

Представените доклади показаха по какъв начин идеите на П. Динеков са намерили развитие през последните десетилетия, по какъв начин те са вдъхновявали учените и преподавателите у нас и в чужбина и са дали богати плодове в историята и теорията на литературната наука. Според една от двете първи аспирантки на акад. П. Динеков, взели участие в конференцията, проф. д-р Донка Петканова, която е и неговата първа редовна асистентка, докладите съдържаха такива интересни моменти (нови факти и идеи, обобщения), които занаят в научния печат ще имат като следствие дискусия. По думите на проф.

д-р Надежда Драгова, също една от първите аспирантки на акад. Динеков, Колегиумът е бил много сериозен и възпитаниците на именития учен са показали своето развитие. С интерес бе изслушано мнението на доц. д-р Стефана Таринска, една от първите, продължили делото му във възрожденската наука, която оцени Колегиума и заяви, че безспорно Петър Динеков е един културен феномен и неговото проучване и разкриването на научното му наследство ще продължава. Доц. дфн Анисава Милтенова (ИЛ, БАН), един от съорганизаторите на Колегиума, изтъкна още веднъж заявеното многократно на Колегиума, че акад. Динеков създаде школа в съвременната научна хуманитаристика, негови ученици работят в различни области на хуманитарното знание.

Обобщавайки, проф. дфн Румяна Дамянова от Института за литература при БАН отбеляза големия успех на Националния колегиум в обръщането към научното наследство на проф. Петър Динеков. Според нея на този Колегиум се откриха големи хоризонти на научно мислене и интерпретация, на научно дирене и смели изводи. Приноси са не само идеите или новооткритите факти, но и изграждането на образа на учен с една европейска широта на мисълта, с интелектуален финес, отстояващ позиции и концепции. В заключение тя заяви, че материалите от Националния колегиум „Академик Петър Динеков и хуманитарната наука – идеи, позиции, концепции“ ще бъдат отпечатани в научен сборник.

Албена Хинкова

Обединен онлайн каталог на академичните библиотеки в България

Всеки студент, университетски преподавател, научен работник или просто активен читател в коя да е от големите библиотеки в България има не особено носталгичен спомен от все още живата реалност за загубено време и отделени усилия при издирване на печатни единици по сигнатурни фишове във фойетата на предпочетените от него книгохранилища. Още по-слабо е желанието от припомнянето на тази дейност след работа в утвърдени чуждестранни библиотеки. Защото в тях издирването на печатни текстове и архивни единици, поръчването им за ползване и информирането за повече издания по изследваната тема се извършва по електронен начин и отнема в пъти по-малко време. На нуждата от адекватни услуги, които да се предложат на българските читатели, представители на една все по-мощно дигитализираща се култура, отговаря проектът на Фондация „Национална академична библиотечно-информационна система“ (ФНАБИС), финансиран от Фондация „Америка за България“.

Инициатор на проекта е ст.н.с. д-р Динчо Кръстев, директор на Централна библиотека към Българската академия на науките (ЦБ БАН). Подобно начало не буди изненада, предвид факта, че по време на неговото ръководство ЦБ БАН става първата в България библиотека с уебстраница (1997 г.) и с функциониращ електронен каталог (2003 г.). В изготвянето на петгодишната (2009–2014 г.) стратегия за дигитализация на библиотечните ресурси като участници и учредители на Фондацията се присъединяват Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) и Американския университет в България (АУБ).

В какво се изразяват основните цели, какви са първите постижения и бъдещите перспективи пред екипа на ФНАБИС? Амбициозната задача на Фондацията е изграждането на обединена библиотечно-информационна система и каталоген регистър на големите академични (и не само академични) книгохранилища. Резултатите от първия етап – интегриране на каталожна информация от библиотеките на БАН, СУ и АУБ – са вече реалност (вж. уебсайта на ФНАБИС – <http://www.nalis.bg/>). Казано съвсем нагледно и прагматично, ако читателят се интересува в коя от тези три библиотеки се намира търсената книга, периодично издание или статия (в полето „NALIS Union Catalogue“¹ на

---

¹ Интерфейсът на каталога – на Primo модула – все още не е преведен. Това ще се случи на по-късен етап, когато се изясни значението и употребата на предлаганите в него функции.

началната страница на сайта на Фондацията), може да получи отговора за няколко секунди, при това със сигнатурата от съответния библиотечен филиал. Към тази базисна информация в лявото поле на страницата се появява прецизирана справка с линкове, насочващи към други текстове от същия автор, и се предлагат ключови понятия, които се отнасят към темата на издирваното произведение. Нещо повече, при желание регистрираният читател може да напише и публикува резюме за него, информацията за избрания библиотечен документ може да бъде принтирана, изпратена по електронната поща, добавена към библиография и това са само малка част от предлаганите услуги². Възможността за онлайн заявки за документи от книжния фонд на БАН и СУ е въпрос на време.

Вторият етап на проекта е постепенно разширяване на общия онлайн каталог с библиографска информация от останалите научни библиотеки в България, както и от технологично подготвени обществени библиотеки. Сред първите присъединили се са библиотеките на Новия български университет и на Висшето училище по застраховане и финанси. За изграждането на такава национална мрежа е нужно интегриране на информационните ресурси на включените в нея институции, осигуряване на достъп до тези източници и услуги, преобразуване на съществуващата научнокомуникационна мрежа, усъвършенстване на академичните библиотеки в България и не на последно място, развиване на общественото мнение към подкрепа на националната академична и библиотечно-информационна система.

С положителност може да се твърди, че сводният онлайн каталог на НАБИС – в своя зародишен вариант, обхващащ информация от трите библиотеки учредителки – функционира успешно и резултатите от интегрираното търсене на автори, теми и проблематика са впечатляващи. Важно е да се подчертае, че в базата данни са въведени редки и ценни книги от началото на XIX век (първата дигитализирана книга „Огледало“ е свободно достъпна), а някои периодични издания от Българското възраждане са изцяло цифровизирани и също със свободен достъп (напр. „Цариградски вестник“ и „Дунавски лебед“). Само за сравнение може да се посочи, че според информация от сайта на Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ (НБКМ) в нейния онлайн каталог електронното търсене е възможно за книги и периодика след 1984 г. Тъй като библиографските единици, които трябва да бъдат поместени в новосъздадения портал, са с внушителен брой, все още тече процесът на т.нар. ретроконвертиране на библиотечните фондове. Под „ретроспективна конверсия“ се разбира преобръщането на старите библиографски записи (фишове и регистрационните

² Например, ако в Amazon.com е публикувано съдържанието на търсения библиотечен документ и/или резюме към него, се предоставя директен линк към тях.

картони) на вече наличния библиотечен фонд във формат, четивен от компютър. Статистиката за извършено адаптиране на информацията в стандартизиран електронен вид за последните два месеца (септември и октомври 2010 г.) показва като резултат над 7 000 обработени и въведени библиографски записа месечно.

За да постигне желания ефект на потребителска удовлетвореност от търсенето на литература по електронен път, екипът на ФНАБИС е преминал през няколко основополагащи етапа на внедряване и усвояване на нови технологии. След придобиването на нужния хардуер, както и на пакет от софтуерни модули от наложилата се на световния пазар Ex Libris, са осъществени поредица от обучителни курсове за управление на закупените продукти, създаващи и поддържащи националната библиотечно-информационна мрежа. Сред въведените в експлоатация високотехнологични софтуерни продукти са Primo, Aleph, DigiTool, MetaLib и SFX, като всяка една от тях намира приложение в реномирани библиотечни институции по цял свят³.

Друго преодоляно предизвикателство пред ФНАБИС, е създаването на единен стандарт за библиографско описание и налагане на унифициран формат за каталогизиране на машинен прочит. Изборът за формат пада върху най-използвания стандарт в библиотечните информационни системи, включително и от Конгресната библиотека на САЩ – MARC 21 (названието е съкращение от MACHine-Readable Cataloging, т.е. каталогизиране за машинен прочит). На сайта на НАБИС (<http://www.nalis.bg/MARC/>) са изложени в превод на български език подробни указания за изготвянето на каталожни и нормативни записи, както и насоки за тяхното структуриране, по начин, по който компютърът се ориентира за данните през нарочно направени тагове. Обяснен е на напълно достъпен език целият процес за постигане на работа с готови автоматизирани системи за управление на библиотечни процеси, а в отделна рубрика „Речници“ е предложен многоезичен превод на основните понятия, които обслужват MARC формата.

За координиране на международно равнище, както и за представяне и популяризиране на извършената дейност в България, на 24 септември 2010 г. ФНАБИС организира международен форум в София с участници от Америка, Великобритания и Германия. Своя опит в интегрирането на библиотечните ресурси споделиха Карън Калхун (вицепрезидент на Online Computer Library Center, САЩ), Марк Даубах (вицепрезидент на Ex Libris), Дейвид Ферио (директор на Националните архиви на САЩ), а българската равносметка, постижения и перспективи обобщи Динчо Кръстев, изпълнителен директор на ФНАБИС.

---

³ Повече информация за функциите на посочения софтуер могат да се прочетат на сайта на ФНАБИС, в раздел „софтуерна платформа“.

Това, което може да се пожелае от позицията на активния читател, е повече библиотеки да споделят ентузиазма, позитивността и енергичната отдаденост в проекта, реализиран от екипа на ФНАБИС. Несъмнено голям плюс и за двете страни би било включването на фонда на НБКМ към интегрираните каталожни регистри, тъй като базата на НАБИС ще се обогати с огромен ресурс, а ползвателите на НБКМ ще разполагат с много по-ефективен и реално работещ онлайн каталог за литературата, съхранявана в Народната библиотека. Няма да пренебрегнем и отправеното послание в извършените до този момент дейности на фондацията – поддържането на висока и адекватна на съвременните условия квалификация на библиотечните служители е не по-маловажна задача от оптимизацията на внедрените софтуерни продукти в библиотеките. Дано следващите етапи от проекта НАБИС потвърдят усещането за световна по качество и национална по съдържание електронна услуга за българските читатели в библиотеките.

Ирина Кузидова

ПРОФИЛИ

Виолета Косеска-Тошева на 70 години

Виолета Косеска-Тошева е родена в София през 1940 г. През 1963 г. завършва руска и българска филология в СУ. По-нататък животът ѝ преминава в Полша. Става доктор на хуманитарните науки (1970 г.) във Варшавския университет, хабилитиран доктор (1976 г.), доцент (1977 г.) и професор (1990 г.), ръководител на Секция по семантика в Института за славистика при Полската академия на науките.

Славистка, българистка, русистка, тя е забележителен теоретик на езика. Изучава родствените и типологични връзки и отношения на българския език и неговите говори с други славянски (преди всичко полски и руски), а и неславянски езици, с особен оглед на категориите определеност, аспект, време, наклонение, предикативност и др. Автор и съавтор е на над 400 научни труда, 13 от които монографии. Тя е инициатор и главен редактор от полска страна на многотомната *Българско-полска съпоставителна граматика*, като е и съавтор на т. 2: *Семантичната категория определеност/неопределеност* (С., 1990, издаден и на английски във Варшава, 1991 г., вж. № 61 от списъка на публикациите); автор на т. 7, под загл. *Семантичната категория време*, обнародван на полски (*Semantyczna kategoria czasu*. W., 2006, № 97); съавтор на синтетичния том *Polsko-bułgarska gramatyka konfrontatywna* (W., 2007); съредактор и съавтор на *Българско-полски граматични студии. Том VII. Справочник по академичната Българско-полска съпоставителна граматика* (С., 2004, и на полски: *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie. Tom VII. Przewodnik po akademickiej Gramatyce konfrontatywnej bułgarsko-polskiej*. W., 2003). Наред с това тя е автор на *Руско-полска конфонтиативна граматика: синтаксис* (1993, вж. № 72) и работи върху *Българско-полско-френска когнитивна граматика*.

Превела е от български на полски език 18 книги за деца, някои в стихове.

Проф. дфн Виолета Косеска-Тошева е главен редактор на годишника *Cognitive Studies – Études Cognitives* (т. 1–8), известен и като *Studia Kognitywne*; главен редактор и съредактор на редица езиковедски издания, в това число и на *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, т. 1–7, а от 1990 г. – и на серията

Slavica (IS PAN), *Semantyka i konfrontacja językowa*, t. 1–4 (SOW), и член на Редакционния комитет на годишника *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, на *Slavia Meridionalis* и на *Slavica*.

* * *

Първоначално В. Косеска-Тошева се интересува от лексикалното богатство и словообразователните възможности на българския език и особено от неговото диалектно разнообразие, обусловено и от фонологичния развой, както то е отразено в местните названия (вж. № 1 и 7 от списъка на публикациите), разглежда – на фона южнославянските езици – развоя на прасл. *ě в западнобългарските говори (вж. № 9). По-специално внимание отделя на българската метеорологична лексика от общославянско гледище – в тази област, освен няколко статии, е и първата ѝ самостоятелна монография (№ 5), защитена като докторска дисертация. Още в периода на първоначално търсене на свое собствено поприще в научния свят В. Косеска-Тошева показва афинитет към проблеми на езиковедската българистика и славистика от по-общ теоретичен и методологичен характер, засягащи областта на морфосинтаксиса и семантиката, като категорията определеност (№ 2, 3), темпоралните системи в българския език и някои диалекти (№ 6), преплитането на категориите време, аспект и модалност (№ 8), загадките на имперцептива (№ 13, 15, 17 и др.) – все проблеми, които впоследствие ще преобладават в научните ѝ търсения и което е още по-характерно, ще бъдат решавани чрез нови подстъпи и методи, заети от други науки, като логика, математика, теория на информацията. Нейните изследвания като цяло са във връзка с подготвянето и осъществяването на един грандиозен международен научен проект – 12-томната *Съпоставителна българско-полска граматика*, първата в света семантична съпоставителна граматика.

Един от възловите и актуални въпроси, дискутирани в творчеството на В. Косеска-Тошева, е употребата на определителния член в българския език, както обикновено се озаглавяваха изследванията по тази материя. На него тя е посветила 20-тина само от избраните за списъка публикации, сред които и 2 монографии: *Семантични проблеми на категорията определеност/неопределеност (върху материал от български, полски и руски)*, публикувана на полски (1982, № 40), а другата – на български (С., 1990: т. 2 на *Съпоставителна българско-полска граматика*, № 61 от списъка).

Още в първите си доклади, статии и студии (№ 2, 3, 19, 28, 30, 31, 32, 34, 36, 41 и др.), особено в монографията, посветена на определеността в български, полски и руски (№ 40), изследователката преодолява традиционното третиране на проблема като „членуване на имената“, като подчертава, че той се отнася към категория на изречението, а не само към именното словосъчетание (номиналната фраза), че проблемът определено засяга и глаголното словосъчетание. Съгласно приетия принцип за съпоставително проучване на българския език с други славянски езици „от абстрактно към конкретно“, т.е. „от значението

към формата“, изследва категорията „определеност/неопределеност“ като понятийна (№ 34; 42; 61: 7–8), приемайки за основна семантична опозиция антиномията *единичност–неединичност* (или *единственост–неединственост*). Изграждащите категорията определеност/неопределеност кванторни значения *екзистенциалност*, *всеобщност* и *единичност* посочва както в номинални, така и в глаголни фрази. Покрай сходството между български и полски в означаването им с лексикални, морфологични и синтактични средства установява различия между двата езика в дистрибуцията на средствата за изразяване на обща, екзистенциална или единична квантификация (61: 33–52), които са по-забележителни при недоизказването на квантификацията, особено относно единичността, а общо взето – съответстващи на основната разлика в морфологичния строеж на двата езика (61: 134–139, 148–158). За българския типично морфологично средство, което изразява и общност и единичност в номиналната фраза, е членът. Липсата на член означава екзистенциалност или чиста предикатност, т.е. пълно отсъствие на кванторно значение (срв. № 61: 135, 140 и сл.). Като различава случаите, в които даден езиков израз означава единичност на множество, от онези, в които с него се означава общност или универсалност, стига до извода за настъпило смесване на различни логично-семантични структури или неразграничаване на структурата за изразяване на (все)общност (*всички хора = хората*) от структурата за изразяване на единичност (*само тези хора = хората*). Изравняване на всеобщата и единичната логично-семантична структура и в полски, и в български се извършва на лексикално равнище, а в български и на морфологично равнище. Нерядко точното им разграничаване е възможно само в рамките на цялостната изреченска структура или на по-широка контекстна ситуация. Според В. Косеска-Тошева то е резултат от пренасяне на употребата на определителния член от случаи за изразяване единичност на елемент/предмет към случаи за означаване и на единичност на множество, а впоследствие и към случаи за изразяване на всеобща квантификация, което нарича образно „wędrówka“ (40: 33–51, 44: 193; 45: 77; 55: 153 и др.). Подобна омонимия се среща и в други „артикливи“ езици, поради което, според авторката, тя има универсален характер, а не типологичен, балкански (51; 56: 76–80; 97: 97–98).

В глаголното словосъчетание се квантифицират най-вече времето и мястото на действието (чрез понятията *екзистенциалност* и *всеобщност* – в опозиция с *единичност*), изразявани с лексикални средства (*някога*, *винаги/някъде*, *навсякъде* – *точно тогава*). Частният случай на квантификация по кратност на глаголното действие и в двата езика се изразява морфологично като вид (аспект) на глагола или лексикално, с изрази като *само един път* – *много пъти*, *не един път*.

В. Косеска-Тошева забелязва зависимост между квантификацията на семантичните категории време и аспект. Разграничаването на аспектвалното

значение от темпоралното (срв. значението на имперфект от свършени глаголи и значението на аорист от несвършени), колкото и трудно да се представя (за някои все още актуален проблем, срв. № 90, 91, 93), е от особено значение за описанието на словообразователните типове при глаголните форми. То позволява да се откриват неизвестни доскоро семантични отношения (№ 61: 63–64 и сл.; 93; 97: 101–103).

Квантификационният модел на изучаване семантичните аспекти на категорията определеност, точното разграничаване на различните средства за изразяване на единичност, общност и екзистенциалност е от голямо значение и за глотодидактиката (42: 27), а несъмнено и за транслатологията.

Редица по-големи или по-малки отделни приноси В. Косеска-Тошева посвещава на проблеми, свързани с глаголната морфология и семантика, някои от тях засягани също така и в приносите, по-тясно свързани с категорията определеност (61: 53–69, 159–165). Като превъзможва традиционния възглед за различни „преносни“ значения на „сегашно време“, на „минало свършено време“ и т.н., плод на смесване на понятията *форма* и *значение*, изследователката стига до извода, че за важния методологичен проблем, какъвто е точното разграничаване на вербалната форма от темпоралните ѝ функции, е нужен последователен теоретичен апарат за описване на примарната и на секундарните функции на формата (№ 25: 23). Вербалната форма тя разглежда като комплекс от морфологични черти, които са отделно множество, а в темпоралното значение различава темпорален обсег и темпорално съдържание. На по-дълъг темпорален обсег съответства по-бедно темпорално съдържание и обратно – на по-къс темпорален обсег съответства по-богато темпорално съдържание. В това се състои информацията за определеност, която съдържа темпоралното значение на глаголната форма (№ 25: 24; срв. 26: 327; 34: 34–35; 45 и др.). Промяна в темпоралния обсег на вербалната форма може да внесе не само контекстът на глагола, какъвто обикновено са наречията за време, но и информацията за аспекта (вида) на глагола. Тя може да разшири (или стесни) темпоралния обсег на глаголната форма така, че да промени темпоралното ѝ съдържание – да се яви не в примарна, а в секундарни темпорални функции. Множество примери за това предлага опозицията *аорист–имперфект*, която има не само темпорален, но и аспектиален характер. Така стига и до извода, че индикативът в книжовния български език се състои не от 9 времена, а само от 5: презенс, перфект, аорист, имперфект и плусquamперфект (№ 26).

В много статии авторката за пореден път хвърля нова светлина върху вече третираните от нея проблеми за връзките на темпоралността с аспектиалността и модалността (№ 11, 12, 14, 59, 66, 68, особено № 78 – монографично изложение на проблемите, свързани с описанието на модалността) и с категорията определеност (№ 19; 24: 10–35; 28; 30), квантификацията на индикативните, въпросителните и модално-хипотетичните глаголни и именни изречения в

български, полски и руски (№ 28; 32), за същността и възможните домашни корени на имперцептивната модалност в българския език (№ 13; 15; 17; 75; 103).

В. Косеска-Тошева изучава съпоставително семантичните категории **време** и **модалност** с помощта на „мрежовия“ модел (мрежите на Петри), представян многократно (напр. № 59; 61: 55–69; 67; 74; 79; 95; 97: 25–55; 98). Той се базира на три основни понятия: състояние, събитие и процес, издигнати до ролята на език-посредник – теоретичен, изкуствен език (*tertium comparationis*), който се изгражда от емпирични понятия, откривани в процеса на съпоставителното изследване на най-малко два естествени езика (срв. № 64; 65; 87; 97: 169–194, тук и основните понятия на езика-посредник с елементи на неговия метаезик). Времева разтегливост на състоянията и мигновеност на събитията са най-важните им различителни признаци, съответстващи на отсечката върху правата линия (състояние) и точката върху нея (събитие). На семантичното понятие процес в мрежите съответства конфигурация от събития и състояния, свързани чрез релацията предходност ~ следходност. Посредством теорията на мрежите Косеска-Тошева изследва няколко вида модалност в български и полски: условност, разгледана в светлината на разклоненията на мрежите и причинно-следствената връзка между състоянията и събитията (81: 93–96; срв. 70; 74), имперцептивност (97: 179; 103; срв. 75) и др.

Прилагането на мрежовото описание помага да се разберат по-добре някои модални и темпорални явления в двата езика, за които малко или почти нищо не се знаеше – не бяха известни кванторни значения на времената в полския, неоснователно темпоралната система в полския е била считана за сравнително проста. Без помощта на мрежите не можеше да се разграничи употребата на аорист от несвършени глаголи от използването на имперфект от глаголи от несвършен вид. А при еднаква информация за вид аористните и имперфектните форми от несвършени глаголи носят различно значение за време. Различна е и дистрибуцията на двете форми. Аористът, независимо от аспекта, изразява само единичност и е самостоятелен, независим от контекста носител на това кванторно значение. Имперфектът изразява квантификация само по състояния, а не по събития.

* * *

От 2007 г. проф. д-р Виолета Косеска-Тошева ръководи полската група в Европейския проект 211938 MONDILEX – Conceptual Modelling of Networking of Centres for High-Quality Research in Slavic Lexicography and Their Digital Resources FP7-INFRASTRUCTURES-2007-1. Участва и в Проект „Clarín“ (Common Language Resources and Technology Infrastructure), включен към т.нар. „карта на пътищата“ ESFRI (European Roadmap for Research Infrastructures, European Strategy Forum on Research Infrastructures), който има за цел изобретяването

на различни видове изследователски инструменти, определяни като научна инфраструктура.

Проф. дфн Виолета Косеска-Тошева е почетен член на Института за български език при БАН в София. През 1979 г. е наградена с Юбилеен медал „100 години Българска академия на науките“, през 2002 г. получава най-високото научно отличие – почетен знак „Марин Дринов“ на лента, а през 2004 г. е носител на Кавалерския кръст „Polonia Restituta“ и на медал „50 lat Slawistyki Polskiej“.

Както се вижда от малкото, което беше изтъкнато, юбилеят я заварва в разцвета на творческите ѝ сили в най-пълния смисъл на израза, както и с много проекти за по-близкото и далечното бъдеще.

Да пожелаем на нашата сънародничка крепко здраве и творчески сили и вдъхновение до още много юбилеи!

Избрана библиография

1. O pewnych gwarowych podziałach Bułgarii w świetle współczesnych bułgarskich nazw miejscowych. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 9, 1970, 225–233.
2. Uwagi o tzw. kategorii określoności (na materiale języka bułgarskiego i rosyjskiego). – Rocznik Slawistyczny. 31, № 1, 1970, 39–44.
3. Atrybutywne funkcje niektórych części mowy a tzw. kategoria określoności w języku bułgarskim. – Rocznik Slawistyczny. 33, № 1, 1972, 27–31.
4. Próba analizy słowotwórczej bułgarskich nazw wiatrów. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 10, 1971, 205–212.
5. Bułgarskie słownictwo meteorologiczne na tle ogólnosłowiańskim. Wr., 1972. 134 s. + 30 карти.
6. System temporalny północno-zachodniej gwary bułgarskiej na tle języka literackiego. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 12, 1972, 233–245.
7. Някои лексикални и словообразователни особености на българските диалекти в сравнение с другите славянски езици. – Език и литература. 28, № 2, 1973, 36–44.
8. Temporalne i modalne użycie form perfectum w języku bułgarskim. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 13, 1974, 157–169.
9. Uwagi o wymowie psł. *ĕ w gwarach zachodniobułgarskich (na tle języków południowosłowiańskich). – Rocznik Slawistyczny. 34, № 1, 1973, 55–60.
10. Z problematyki czasownika południowosłowiańskiego. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 13, 1974, 141–144 (съвм. с К. Фелешко).
11. Z problematyki temporalno-aspektowej w języku bułgarskim. (Relacja imperfectum – aoryst). – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 14, 1974, 213–226.
12. Związki aspektu z temporalnością w językach południowosłowiańskich. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 14, 1974, 183–187 (съвм. с К. Фелешко и И. Савицка).

13. Турцизъм ли е имперцептивната модалност в българския език? – *Език и литература*. 30, № 4, 1975, 71–74.
14. Forma werbalna a jej funkcja temporalna (na przykładach form praesens w języku polskim, rosyjskim i bułgarskim). – In: *Charakterystyka temporalna wypowiedzenia*. Wr., 1975, 159–165.
15. O pewnych formach imperceptywnych w gwarach bułgarskich. – *Rocznik Slawistyczny*. 35, № 1, 1975, 35–39.
16. Некоторые проблемы актуализации в болгарском, польском и русском предложении. – В: *МАПРЯЛ. Основные доклады польской делегации*, W., 1976, 209–217.
17. Является ли имперцептивная модальность турцизмом в болгарском языке? – *Rocznik Slawistyczny*. 37, № 1, 1976, 13–17.
18. Formy aorystu i imperfectum w zdaniu podrzędnym czasowym w języku bułgarskim. – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 15, 1976, 185–197.
19. Informacja o określoności w znaczeniach temporalnych form werbalnych w języku polskim i bułgarskim. – *Бюлетин за съпоставително изследване на българския език с други езици*. С., 1/2, 1976, 45–56.
20. Conditionalis a zdanie warunkowe w języku bułgarskim (na tle języka polskiego). – In: *Kategorie werbalne w języku polskim i bułgarskim*. W., 1977, 51–56.
21. Formy aorystu i imperfectum w zdaniu podrzędnym w języku bułgarskim. – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 16, 1977, 229–238.
22. Południowosłowiański aoryst i imperfectum w zdaniach podrzędnych. – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 16, 1977, 225–228 (съвм. с К. Фелешко).
23. Problematyka conditionalis w ujęciu semantyczno–syntaktycznym. – В: *Заседание на Комисията за анализ на граматичните структури на славянските езици при Международния комитет на славистите (Предварителни материали)*. Т. 2, С., 1977, 36–47.
24. System temporalny gwar bułgarskich na tle języka literackiego. Wr., 1977. 154 с.
25. Вербална форма, темпорална функция, темпорално значение. – *Език и литература*. 32, № 1, 1978, 23–27.
26. За темпоралните системи в български език и някои от неговите диалекти. – *Български език*. 28, № 4, 1978, 326–333.
27. Система южнославянских претеритальных категорий в сопоставлении с польским. – *Z polskich studiów slawistycznych. Seria 5. Językoznawstwo*. 1978, 393–402 (съвм. с К. Фелешко и И. Савицка).
28. Informacja o określoności we frazie werbalnej i nominalnej języka bułgarskiego, polskiego i rosyjskiego. – *Slavia Orientalis*. 27, № 2, 1978, 259–265.
29. Relacje modus – tempus w języku bułgarskim na tle języka polskiego. – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 17, 1978, 289–298.
30. Категория модальности в реляции с категорией определенности (на материале русского, болгарского и польского языков). – *Slavia Orientalis*. 28, № 2, 1979, 273–277.
31. Отново по въпроса за екзистенциалните изречения. – *Съпоставително езиковедие*. 4, № 3, 1979, 11–17.

32. Informacja o określoności w frazie werbalnej i nominalnej języka bułgarskiego, polskiego i rosyjskiego. – In: Otázky slovanské syntaxe. 4, №. 1. Brno, 1979, 205–212.
33. O trybie warunkowym i zdaniu warunkowym w złożonym zdaniu bułgarskim. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 18, 1979, 193–200.
34. Категорията определеност – неопределеност като „понятийна категория”. – Език и литература. 35, № 3, 1980, 33–42.
35. Ze studiów nad modalnością (na przykładzie języków bułgarskiego, rosyjskiego i polskiego). – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej, 19, 1980, 143–151 (в загл. погр. *bialoruskiego* вм. *bułgarskiego*).
36. Върху семантичните аспекти на категорията определеност – неопределеност в български и полски. – В: Материали от III комплексна конференция по българистика. С., 1981.
37. Predykcja imienna w języku bułgarskim w zestawieniu z polskim. – In: Zagadnienia predykcji imiennej w językach południowosłowiańskich. Wr., 1981, 7–35.
38. Uwagi na temat optativu w bułgarskim, polskim i rosyjskim. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 20, 1981, 129–134.
39. Czy istnieje zdanie egzystencjalne w języku naturalnym? – In: Studia gramatyczne. 5, Wr. 1982, 47–51.
40. Semantyczne aspekty kategorii określoności – nieokreśloności (na materiale z języka bułgarskiego, polskiego i rosyjskiego). Wr., 1982. 88 с.
41. Върху някои проблеми на категорията определеност – неопределеност в български и полски. – В: Първи международен конгрес по българистика, София 23 май – 3 юни 1981. Доклади. Исторически развой на българския език 3. Сравнително езиковедие. Диалектология. Превод. С., 1983, 72–76.
42. Семантична интерпретация на проблеми свързани с категорията определеност / неопределеност (върху материал от българския и полския език). – Съпоставително езиковедие. 8, № 5, 1983, 21–27.
43. Konstrukcje z polskim *mieć* i bułgarskim *imam*. – In: Studia linguistica memoriae Zdislavi Stieber dedicata, Wr., 1983, 137–143.
44. O kategorii określoności – nieokreśloności w planie konfrontatywnym (na przykładzie z języka bułgarskiego, polskiego i rosyjskiego). – Z polskich studiów slawistycznych. Seria 6. Językoznawstwo. 1983, 187–194.
45. Uwagi na temat użycia rodzajnika bułgarskiego. – In: Trzynaście wieków Bułgarii. Trinaдесет века България. Wr., 1983, 73–78.
46. O dwóch kategoriach modalnych w bułgarskim, polskim i serbskochorowackim. – In: Studia konfrontatywne polsko-południowosłowiańskie. W., 1984, 75–102 (съвм. с Й. Миндак).
47. O modalności jako kategorii pojęciowej. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 22, 1984, 105–109 (съвм. с Й. Миндак).
48. O określoności w bułgarskim i polskim. – In: Studia konfrontatywne polsko-południowosłowiańskie. Wr., 1984, 39–53.
49. Jak rozgraniczyć użycie aorystu od niedokonanych od użycia imperfectum od niedokonanych. – Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej. 23, 1985, 195–201.

50. O kwantornej modeli opisanja nekotorych semantycznych kategorii w bolgarskom, polskom i ruskom jazykach. – В: II международен конгрес по българистика. Т. 3. Доклади. С., 1986, с. 401–409.
51. De l'emploi de l'article en langue bulgare, en comparaison avec d'autres langues balkaniques. – In: *Językowe studia bałkanistyczne*, t. 1. Wr., 1986, 17–25.
52. O pewnym typie gramatyki konfrontatywnej na przykładzie gramatyki bułgarsko-polskiej. – In: *Typy opisów gramatycznych języków*. Wr., 1986, 15–23
53. O temporalności inaczej. – In: *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. 1. Temporalność. Wr., 1986, 39–63.
54. Kategoria określoności / nieokreśloności a kwantyfikacja na gruncie języka naturalnego. – In: *Od kodu do kodu. Prace ofiarowane profesorowi Olgierdowi Adrianowi Wojtasiewiczowi na 70-lecie jego urodzin*. W., 1987, 43–51.
55. O pewnych strukturach logiczosemantycznych i ich odpowiednikach w języku polskim i bułgarskim. – In: *Slawistyczne studia językoznawcze*. Wr., 1987, 149–153.
56. O pewnym kwantyfikacyjnym modelu opisu językowej kategorii określoności / nieokreśloności. – In: *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. 2: *Określoność / nieokreśloność*. Wr., 1987, 65–82.
57. [Рец.]: Topolińska Z., B. Vidoeski. Poski – macedoński. Gramatyka konfrontatywna (zarys problematyki). Zesz. I. Wprowadzenie. Wr., 130 с. – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 24, 1987, 291–312 (съвм. с Т. Шимански).
58. O kwantornej modeli opisanja nekotorych semantycznych kategorii w bolgarskom, polskom i ruskom jazykach. – *Z polskich studiów slawistycznych. Seria 7. Językoznawstwo*. 1988, 199–205.
59. Net Representation of Sentences in Natural Languages. – In: *Advances in Petri Nets. Lecture Notes in Computer Science*, 340. Berlin etc., 1988, 249–266 (съвм. А. Мазуркевич).
60. O bułgarskim *nikoga* i jego odpowiedniku w polskim. – In: *Studia linguistica memoriae Zdislavi Stieber dedicata*. Wr., 1989, 171–180 (съвм. с Г. Гаргов).
61. Българско-полска съпоставителна граматика, т. 2. Семантичната категория определеност / неопределеност. С., 1990. 182 с. (съвм. с Г. Гаргов).
62. За вербалните и адвербиалните форми и кванторните им значения в българския и полския език. – *Български език*. 40, № 3, 1990, 199–205.
63. Jeszcze raz o bułgarskim *imat*. – In: *Językowe studia bałkanistyczne*. Т. 2. W., 1990, 79–85.
64. O języku pośredniku i badaniach konfrontatywnych. – In: *Problemy teoretyczno-metodologiczne badań konfrontatywnych języków słowiańskich*. W., 1990, 7–19.
65. За езика-посредник и съпоставителните изследвания. – *Съпоставително езикознание*. 16, № 1, 1991, 29–37.
66. Kwantyfikacja, temporalność, modalność. – In: *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. 4. *Modalność a inne kategorie językowe*. Wr., 1991 (съвм. с Г. Гаргов).
67. Sieciowe przedstawienie temporalności i modalności w zdaniach języka naturalnego. – In: *Studia gramatyczne bułgarsko-polskie*, t. 4. *Modalność a inne kategorie językowe*. Wr., 1991, 7–25 (съвм. с А. Мазуркевич).

68. O проблемах описания категории темпоральности в болгарско-польской кон- фронтативной грамматике. – In: Synchroniczne badania porównawcze systemów gramatycznych języków słowiańskich. W., 1992.
69. O nakładaniu się różnych struktur semantyczno-logicznych (na przykładzie języka bułgarskiego). – In: Procesy rozwojowe w językach słowiańskich. W., 1992, 77– 84.
70. Z problematyki konfrontatywnego opisu warunkowości i imperceptywności (na przykładzie języka bułgarskiego i polskiego). – In: Z polskich studiów slawistycz- nych. Seria 8. Językoznawstwo, 1992, 107–114 (съвм. с М. Коритковска).
71. De l'explication incomplète de la quantification dans l'énoncé bulgare et polo- nais. – In: Complétude et incomplétude dans les langues romanes et slaves: actes du VI Colloque international de linguistique romane et slave. Cracovie, 1993, 149–160.
72. Gramatyka konfrontatywna rosyjsko-polska: składnia. W., 1993. 186 с.
73. O stanie / zdarzeniu w świetle pewnych faktów słowotwórczych. – In: Studia grama- tyczne bułgarsko-polskie, t. 5–6. Konfrontacja językowa. Słowotwórstwo. Wybrane kategorie semantyczne. W., 1993, 51–58.
74. Sieciowy opis warunkowości w języku naturalnym. – In: Językoznawstwo synchron- iczne i diachroniczne. W. 1993, 178–187.
75. Z problematyki modalności imperceptywnej. – In: Studia gramatyczne bułgarsko- polskie, t. 5–6, 1993, 177–191 (съвм. с М. Коритковска).
76. O aspekcie i czasie w ujęciu kognitywnym. – Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego. 51, W., 1995, 25–30.
77. Българско-полска семантична съпоставителна граматика. – Съпоставително езикознание. 21, № 2, 1996, 25–31.
78. Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska, t. 6, cz. 1. Modalność. Teoretyczne problemy opisu. W. 1996. 201 с. (в съавт. с В. Малджиева и Й. Пенчев)
79. Les réseaux de Petri et la description de la temporalité et de la modalité dans les langues naturelles. – In: Studia kognitywne 1, W., 1996, 89–111 (съвм. с А. Мазур- кевич).
80. Квантификация и вид. – В: Семантика и структура славянского вида. 2. Кг., 1997, 141–147.
81. O gramatyce konfrontatywnej bułgarsko-polskiej. Modalność, t. 6. – In: Общност и многообразие на славянските езици. С., 1997, 91–97.
82. Kontrastywna (konfrontatywna) lingwistyka i typologia. – In: Z polskich studiów slawistycznych. Seria 9. Językoznawstwo. W., 1998, 147–152.
83. Из проблематиката на съпоставителното езикознание и типологията. – Съпос- тавително езикознание. 24, № 2–3, 1999, 34–42.
84. O wieloznaczności wyrażen kwantyfikacyjnych w językach bułgarskim i polskim. – Prace Filologiczne. 44, 1999, 313–318.
85. Пак върху теорията на квантификацията в български и полски. – Български език. 48, № 2, 1999/2000, 57–59.
86. Никога не / nigdy nie. – В: Лексикографски и лексиколожки четения'98. С., 2000, 30–34.

87. Върху някои проблеми на когнитивната граматика и семантичния език-посредник. – В: Традиция и съвременност в българския език. С., 2001, 297–301.
88. Функциите на формите на перфекта в българските диалекти. – В: Българският език през ХХ в. С., 2001, 130–138.
89. Bulgarian perfectum and its temporal and modal meanings. – *Studia Kognitywne. Etudes Cognitives*. 4, 2001, 131–140.
90. Can we talk about tense without talking about aspect at the same time? – *Studia Kognitywne. Etudes Cognitives*. 4, 2001, 87–91.
91. O związkach aspektu i czasu (na przykładzie gwar bułgarskich i języka literackiego). – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 37, 2001, 189–201.
92. Les pièges de l'imparfait bulgare. – *Studia Kognitywne. Etudes Cognitives*. 5, 2003, 115–122.
93. Quantification of time or of aspect? – *Studia Kognitywne. Etudes Cognitives*. 5, 2003, 71–76.
94. Bułgarskie formy werbalne a ich znaczenie temporalne i werbalne. – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 39, 2004, 229–250.
95. Once More about Net Representation of Semantic Category of Tense. – *Studia Kognitywne. Etudes Cognitives*. 6, 2004, 63–81 (съвм. с А. Мазуркевич).
96. Z dziejów badań nad synchronią języka. – *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*. 40, 2005, 165–174.
97. Gramatyka konfrontatywna bułgarsko-polska, t. 7. Semantyczna kategoria czasu. W. 2006. 210 с.
98. Sieci Petriego i czas przyszły. – In: *Od fonemu do tekstu: prace dedykowane profesorowi Romanowi Laskowskiemu*. Kr., 2006, 257–266.
99. Polsko-bułgarska gramatyka konfrontatywna. W., 2007 (съвм. с М. Коритковска и Р. Рошко).
100. Once more about the functional perspective of sentences (thematic-rhematic structure) and the order of quantifiers in the semantic structure of the sentence. – *Studia Kognitywne. Etudes Cognitives*. 8, 2008, 109–115.
101. Syntezie Gramatyki konfrontatywnej bułgarsko-polskiej. – *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*. 64, 2008, 185–194.
102. Some problems in multilingual digital dictionaries. – *Studia Kognitywne. Etudes Cognitives*. 8, 2008, 237–254 (съвм. с Л. Димитрова).
103. What is imperceptive modality? – *Studia Kognitywne. Etudes Cognitives*. 8, 2008, 139–157 (съвм. с Н. Котсиба).
104. Многотомна българско-полска съпоставителна граматика. – *Български език*. 56, № 1, 2009, 5–18.

Людвиг Селимски

Ирина Платонова на 70 години

Доц. Ирина Вадимовна Платонова е сред водещите изследователи в областта на съвременната българистика. Нейните научни интереси последователно и трайно се съчетават с практическата ѝ дейност, диренията ѝ са неразделна част от конкретната ѝ преподавателска работа.

Родена е в гр. Москва. От 1959 до 1962 год. следва славянска филология в Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“. През периода 1962–1964 год. завършва и българска филология в Софийския университет във Факултета по славянски филологии. От 1971 год. работи в Катедрата по славянски езици и култури в МГУ. От 1975 год. е аспирант в Катедрата по славянски филологии във Филологическия факултет на МГУ, където през 1989 год. защитава кандидатска дисертация на тема „Словосочетания с предлогом На в паметниците среднеболгарской писменности“. От 1995 год. е доцент в Катедрата за славянски езици, хабилитационният ѝ труд е със заглавие „О развитии аналитизма в болгарском языке“. Член е на Международната организация на лингвистите практики и на Международната научна асоциация на българистите. Автор е на повече от 50 научни и научно-методически публикации в руски и чуждестранни академични издания в областта на българския език. Научните разработки на доц. И. Платонова предизвикват интерес и са цитирани от изследователите в лингвистичната и методическата литература.

Научните ѝ търсения са разностранни, но са подчинени на задълбочения ѝ интерес към историята и законите на българския език. Те са последователно насочени към изследване на аналитизма в българския език, проблемите на съвременния български език, историята на славистиката, диалектологията, въпросите на преподаването на съвременния български език.

И. Платонова ръководи методическата секция по преподаване на български език в Катедрата по славянски езици и култури, също така оглавява експеримент, свързан с преподаване на българския език, българската история и култура в руските средни училища. Има определен принос в разработването на методика на преподаването на български език, на програми, учебници и помагала. Участва в семинари, чиято задача е търсенето на нови форми в българистичното образование

Тематичният обхват на работите ѝ е разнообразен, но интересите ѝ са последователни. Една от насоките, в които работи И. Платонова, е свързана с изследването на стари славянски текстове. Трайно я занимава развитието на предложни конструкции в среднобългарските паметници, процесът на формиране

на аналитизма в българския език. Интересува се от българската писменост през XII в., разглежда древните славянски текстове на Евангелието като материал за изучаване на развитието на падежните значения, описва явления, отнасящи се до изразяване на синтактичните отношения на съществителните в новобългарските дамаскини от XII в., до наличието на обективните и обстоятелствените функции на конструкцията на предлог *к* с дателен падеж в разволя на българския език. Предмет на лингвистичните ѝ наблюдения са съществителните имена в ръкописи от XII в. (Костенецкия дамаскин), нормите на книжовния език на народна основа в сборниците на Йосиф Брадати от XVIII век и др.

Наред с това още от самото начало на своята академична кариера И. Платонова се занимава с проблемите на изучаването и преподаването на българския език като чужд в Русия и България. Автор е на учебните пособия „Книга за четене по български език“, „Упражнения по лексика и граматика на българския език“ (1978), също така и на два учебника по български език в съавторство (1985, 2004). В тях едно от достоинства е отчитането на спецификата на интерференцията на родния език. С помощта на съпоставителния метод се открояват структурните, семантичните и функционалните сходства и различия между руския и българския език, водеща е комуникативната насоченост. Учебните текстове са прагматично ориентирани към стереотипите на речево поведение в разнообразни речеви ситуации.

И. Платонова активно участва в популяризирането на българския език и култура, инициира провеждането на олимпиади по български език, на конкурс за най-добър превод на български разказ под егидата на Посолството на Република България в Москва.

За дългогодишните ѝ заслуги в изучаването на българския език и разпространяването на българската култура И. Платонова е награждавана с почетни грамоти и медали, сред които и отличия на Министерството на културата и на Министерството на образованието на Република България.

Избрана библиография

1. Книга для чтения по болгарскому языку (учебное пособие). М., 1978. (коллектив).
2. Упражнения по лексике и грамматике болгарского языка. Ч.1 (учебное пособие). М., 1978.
3. К вопросу о развитии объектных функций конструкции “на +винит. пад.” в сопоставлении с дательным беспредложным и дательным с предлогом къ в староболгарских текстах. – *Palaeobulgarica*, 1980, № 3.
4. Отклонения в употреблении приглагольного дательного падежа в средноболгарских рукописях. – В: *Язык и письменность средноболгарского периода*. М., 1982.

5. Учебник болгарского языка. М., 1985. (коллектив).
6. Към въпроса за обектните и обстоятелствените функции на конструкцията КТЪ+ дателен падеж в развоја на българския език. – В: *Годишник на СУ, Факултет по славянски филологии*. С., 1985.
7. Приглагольный беспредложный дательный падеж в объектной функции и синонимичные ему конструкции в развитии болгарского языка. – *Palaeobulgarica*, 1988, № 3.
8. Отражение диалектных особенностей болгарского языка в средноболгарских Севастьяновском (№ 10) и Уваровском (№ 480) рукописных евангелиях. – В: *Славяне-единство и многообразие*. М., 1990.
9. О принципах создания программ, учебников и учебных пособий по болгарскому языку для нефилологов. – В: *Болгаристика в системе общественных наук: опыт, уроки, перспективы*. Харьков, 1991.
10. Выражение синтаксических отношений имени существительного в номоболгарских дамаскинах XVII в. В: *Болгарский литературный язык Предвозрожденческого периода*. М., 1992.
11. О взаимосвязи падежных значений (на примере дательного приглагольного в старославянском языке. – В: *Актуальные проблемы славянской филологии*. М., 1993.
12. О норме книжного языка на народной основе в сборниках Йосифа Брадатого формообразование и синтаксис имён существительных в дамаскинах № 1058 и № 689 (на материале „Слово об апостоле Фоме). – В: *Традиция и новые тенденции в развитии славянских литературных языков: проблемы динамики нормы*. М., 1994.
13. Общая грамматическая часть в блоке программ преподавания славянских языков нефилологам в МГУ. – В: *Лингвометодические основы преподавания славянских языков*. М., 1994.
14. Из истории болгарского литературного языка. Формы и синтаксис имен существительных в рукописях XVII в. в Костенецком дамаскине № 503 и минее № 485 (на материале „Слова об Апостоле Фоме“). – *Болгарский ежегодник*, т. II. Харьков-София, 1996.
15. Лингво-методические основы учебника болгарского языка для вузов „Болгарский язык. Практический курс“. – *Болгарский ежегодник*, 4, 2000.
16. Болгаристиката във факултета по чужди езици при Московския държавен университет (Програма „Училище – ВУЗ“. – В: *Българистика 2001. [1]*, С., 2001.
17. Давайте вместе учить болгарский. Учебник для начинающих. М., 2004. (съавт. В. Н. Гливинская).

Надя Делева

In memoriam Хорас Лънт (1918–2010)

Почина големият американски лингвист, изследовател на старобългарския език и на славянските средновековни писмени паметници. Роден в гр. Колорадо Спрингс, щат Колорадо, той завършва с бакалавърска степен Харвардския университет (1941) и с магистърска степен Калифорнийския университет (1942). През 1950 г. защитава дисертация на тема „Правописът на руските ръкописи от XI век“ в Колумбийския университет в Ню Йорк. Този труд, в който се разглеждат важни въпроси за началото на славянската писменост, издаден по-късно (1976), става основа за други проучвания в областта на медиевистиката. Х. Лънт работи като лектор по сърбохърватски език в Колумбийския университет (1948–1949), асистент (1949–1954) и професор (от 1960 г.) по славянски езици и литератури в Харвардския университет. В същия университет е избран за председател на Отделението за славянски езици и литератури (1965). Член е на Изпълнителния комитет при Руския изследователски център към Университета (1970), както и на Украинския изследователски институт в Харвард от 1974 г. Чуждестранен член е на Македонската академия за науки и изкуства в Скопие. Активно участва в работата на Съюза на лингвистите в САЩ, в Асоциацията за славистични проучвания, в Асоциацията на американските преподаватели по славянски и европейски езици и др. Ръководи докторанти в областта на славистиката, средновековните ръкописи и старославянските езици.

Основните изследователски приноси на проф. Лънт са в областта на старобългарския език, във всестраниното проучване на кирилски и глаголически паметници. Най-известният му труд „Old Church Slavonic Grammar“ (1955) претърпява седем издания, като последното е от 2001 г. Не по-малко известен и използван е трудът му „The Progressive Palatilization of Common Slavic“ (1981). В кръга на най-ранните писмени паметници, които привличат вниманието на Х. Лънт, са: Изборникът от 1073 (Първи Симеонов сборник), Архангелското евангелие, Хрониката на Георги Амартол, Шестодневът на Йоан Екзарх и др. В методологическо отношение той внася съществени новости, следвайки фонологическата школа на Ноам Чомски и Морис Хале. В редица студии и статии той разглежда въпроси на фонологичната система на старобългарския език, тълкува хронологията на редица изменения спрямо праславянските езикови първообрази и анализира недостатъчно изяснени граматически явления. Ученият е изключителен познавач на правописните системи, на диалектните явления

и на лексикалния материал в най-стария писмено засвидетелстван период от развитието на южнославянските езици. Посвещава отделни изследвания на езиковите особености на Асеманиево евангелие, Зографско евангелие, Рилски глаголически листове, Изборника от 1073, Изборника от 1076 и редица други. Х. Лънт разчита Ленинградския палимпсест, който съдържа глаголически октоих, писан вероятно около края на XI в. Той прави поправки в по-старите разчитания на текстовете, напр. от В. Ягич на Мариинското евангелие, от М. Алтбауер на Синайския псалтир, извършва важни уточнения по отношение на превода на старобългарския хомиляр (въз основа на Супрасълския сборник) и др. Посвещава специална монография на старозаветната Книга Естир (*The Slavonic Book of Esther: Text, Lexicon, Linguistic Analysis, Problems of Translation*. Cambridge: Harvard Ukrainian Research Institute, 1998) и разглежда в няколко статии хипотезата стари славянски текстове да са преведени непосредствено от еврейски, като привежда аргументи против това гледище. Ученият засяга въпроса за обема и характера на преводното и оригиналното творчество на св. св. Кирил и Методий и техните ученици. Като най-важна отличителна черта на Кирило-Методиевия книжовен език той изтъква факта, че този език може да служи за различни аспекти на славянските култури и че на него се създава богата книжнина, обхващаща всички жанрове, разпространена сред няколко народа.

Голямо място в научното дело на Х. Лънт заемат формулировките на едичионните принципи, спрямо които да се подготвят за издание старите славянски паметници, като ученият подчертава необходимостта да се привлича в анализа цялата известна ръкописна традиция, да се следва научната обективност и прецизност при предаване на основния текст, изданията да бъдат съпроводени от изчерпателен коментар и справочен апарат. Той е консултант на последното издание на „Повесть временных лет“ в печатен вид и в електронна форма (*The Povest' vremennykh let': an interlinear collation and paradosis, compiled and edited by Donald Ostrowski; associate editor, David J. Birnbaum; senior consultant, Horace G. Lunt*. Cambridge: Distributed by Harvard University Press for the Harvard Ukrainian Research Institute. 2003).

Творчеството на Хорас Лънт представлява епоха не само в американската лингвистика и славистика, то е част от развитието на световната медиевистика през миналия век и самото начало на XXI в. То очертава най-значителните проблеми и достижения в развитието на хуманитарните науки и създава непреходни ценности, които ще дават своя плод и през настоящето, и в бъдещето.

Поклон пред паметта му!

Анисава Милтенова

In memoriam Жан Дюверноа (1917–2010)

На 18 август 2010 г. в Тулуза почина Жан Дюверноа – световно признатият изследовател на катарството и в частност на богомилството. Богослов, латинист и специалист по римско право, проучвал историята на българските земи през римската и византийската епоха, дългогодишен председател на Академията на науките в Тулуза; прочут в научните среди с ерудицията си, безпристрастната си възискателност и изчерпателното познаване на източниците.

Роден е през 1917 година в Монбелиар, завършва литература и немска филология, защитава докторат по право с дисертация на тема *Международният режим на Дунав*, работи дълги години в системата на защитата на историческите и културните паметници. От 1952 г. се установява в Тулуза, където започва системните си занимания върху историята на катарството, които го превръщат в най-авторитетния изследовател на това религиозно течение, доказал преките му връзки с богомилството. Във внушителните си като обем и качество научни трудове Жан Дюверноа търси и потвърждава значителното българското присъствие в духовния и религиозен живот на средновековна Европа. Значим принос с особена важност за специалистите медиевисти е подготвеното от него тритомно изследване и реконструкция на *Регистърът на Жак Фурние, епископ на Памие в периода 1318–1325 година*. Латинското издание излиза през 1965 г. (3 тома, 1625 страници), а френският превод – през 1978 г. (3 тома, 1346 страници). Изданието съдържа разпити и документи за катарското движение, притежавани от инквизицията, които допринасят за възстановяването на тогавашната историческа реалност. Примерът на това негово „вглеждане“ в източниците е последван от много учени, между които е френският академик Еманюел Льороа Ладюри. През 1981 г. основава заедно с Ръоне Нели и Мишел Рокбер *Център за катарски проучвания*.

Жан Дюверноа с право може да бъде наречен истински приятел на България. Докато в последните две десетилетия във Франция и други страни определени изследователи се опитват да отрекат връзката богомилство–катарство, както и самото катарство като значимо явление в средновековна Западна Европа, той категорично се обявява срещу тази „деконструктивистична“ тенденция. В доклада си на Международния симпозиум „Богомилството – български и европейски измерения“, организиран от Българската академия на науките през 1991 г. в София, той нарича богомилите и катарите „братя“. Негови са думите, че „всички достигнали до нас сигурни исторически факти доказват единството

между катарството и богомилството“, с което потвърждава българското участие в идейния живот на средновековна Европа. През 2002 година д-р Жан Дюверноа е удостоен с *Doctor honoris causa* на Шуменския университет за своите изключителни изследвания върху богомилството и катарството.

За характеристика на неговото творческо дело може да служи фразата на изтъкнатия изследовател на катарите Рьоне Нели, че това е „един замък, където Господ е Другият“. Днес, освен забележителното му книжно наследство, за всички, които се интересуват от история на религиозните движения в средновековна Европа, продължава да е достъпен интернет сайтът <http://jean.duvernoy.free.fr/>, който освен публикациите на самия Дюверноа, съдържа и впечатляваща колекция от архивни документи.

Поклон пред светлата му памет!

Никола Казански

ОТЗИВИ

Борилев синодик. Издание и превод. Съставители: Иван Божилев, Анна-Мария Тотоманова и Иван Билярски. С., ПАМ пбблишинг къмпани, 2010. 386 с.

Един от най-ценните паметници от запазените в българските ръкописни сбирки получи ново издание, съпроводено от изследване, новобългарски и английски превод. Трима всепризнати всеки в своята област медиевисти са се заели със задачата да представят по съвременен начин Синодика на цар Борил, създаден в началото на XIII в. и днес известен на науката по два преписа: така наречения Палаузов препис (ръкопис № 289/55) от Народната библиотека „Св.св. Кирил и Методий“, XIV в. и така наречения Дринов препис (ръкопис № 432/634) от същото хранилище, XVI в. Когато налице са очевидно съществени резултати, предхождащите ги цели могат да се определят само като основателно амбициозни, навременни и научно издържани.

В православната книжнина Синодикът е произведение на византийската литература с огромно историческо и литургико-догматическо значение, оформено във връзка със събитията от 843 г., за да запази жива паметта за окончателната победа на иконопочитателите и поражението на иконоборците. Постепенно Синодикът еволюира и придобива по-общо значение, ознаменувайки тържеството на православните християни над всички еретици. Този важен акт на самоидентификация води до честването на Първата неделя от Великия пост като Неделя на православието, когато по обичая Църквата разделя рода на православните от рода на еретиците и предава на анатема иноверците. Така се ражда празникът на Православието и светите икони, а за всеки християнски празник трябва да има набор от конкретни литургически текстове. Главният текст, който се чете в началото на литургията на този ден, е Синодикът. Той познава сръбски, български, руски и грузински преводи.

Рецепцията на византийския паметник сред православните славянски общности в средновековна България и Сърбия през XIII в. е съпътствана от значими обществено-исторически феномени, отразили динамичната епоха, в която Балканите стават кръстопът на рицари кръстоносци и различни еретици, военни и религиозни сблъсъци между Изтока и Запада. По-конкретно, преводът

и конституирането на Българския синодик е резултат от антибогомилския събор, проведен на 11.02.1211 в столицата на Второто българско царство. Той е не просто поредното преводно от гръцки произведение на старата българска словесност, а нещо много повече. Допълнен с лица и събития от българската политическа и религиозна история, той е паметник на християнската идентичност на българския народ и държава, документирал миналото и настоящето им до момента на създаването на самия Синодик. Така пред нас е една *енциклопедия на българското християнство*.

Мащабите на текста и разностранната информация в него са привлекли учените към най-разнородни изследователски аспекти: от проблеми на църковната и политическата история, през особеностите на езика, до богатия ономастичен материал в оригиналната поменална част с имената на българските царе, царици, патриарси, боляри и велможи. За да бъдат те надеждно продължени, първото и най-важно условие е достъпността на оригиналния текст. Първото пълно издание на Българския синодик е осъществено от М. Г. Попруженко в далечната 1928 г. и днес е откриваемо само като архивна библиотечна единица. Новото си поставя за цел да се превърне в *критично издание*, което да отрази не само нарасналата фактология около българската ръкописна традиция на Синодика, но и да я проектира върху безспорните постижения на западноевропейската византистика, чиито заслуги към византийския синодик олицетворява преди всичко Ж. Гуйяр¹.

Изданието се състои от две части. Първата част представя Българския синодик в исторически и книжовен контекст. Общата рамка за ситуирането на текста в съдържателно-функционалните му измерения дават вещите разработки на проф. И. Божилов: *Иконоборството и тържеството на Православието. Синодикът, България при цар Борил (1207–1218). Съборът срещу богомилите и Синодикът в неделята на Православието, Бориловият синодик и неговият византийски първообраз*. На ръкописната традиция на Синодика и представянето на двата български преписа в пълнотата на техните състави се спират А. Тотоманова и И. Билярски: *Ръкописната традиция, литургическият контекст и използването на Синодика в достигналите до нас преписи*. В езиков аспект двата преписа са представени с графико-правописната си система като важен факт за осмислянето на вътрешноструктурната текстова сегментация; приведени са извънтекстовите записи, някои от които имат характера на глоси и коментарни бележки към основния текст и в този смисъл носят допълнителна информация. Специално внимание е отредено на частите с литургическо предназначение като хоросите и постановленията на съборите; гръцките песнопения, органично вплетени в славянския текст. Тази информация е систематизирана във вид

¹ Gouillard, J. Le Synodicon de l'Orthodoxie: édition et commentaire. — Travaux et mémoires, 2, 1967, 1–316.

на таблици. На много места по повод на частни въпроси авторите провеждат самостоятелни научни дирения, които умело, а на места и емоционално вплитат в задължителната база данни на известните, дискуссионните или новите факти. Обърнато е внимание и на самостоятелния живот на преписите след възникването им и особено на по-стария Палаузов, като на базата на извънтекстовите данни се възстановява географската линия на възможното му пътуване от българските земи към Сърбия, Влашко, Молдова и обратно. При всички случаи българският превод на Синодика се вписва в *континуума на православната балканска общност*, която в следващите епохи на верско противопоставяне с Исляма придобива особени културно-идентификационни характеристики.

Втората част на изданието е наборният, реконструиран в пълнота и системно-структурна последователност текст на Синодика според двата запазени преписа. При това верността към ръкописните източници е спазена дори във възпроизвеждането на важни смисловозначими елементи като оригиналният правопис, диакритиката, киноварните рубрикатори. Може да поздравим авторите за тази успешна „визуализация“ на текста, която наистина представлява крачка напред в изследователската традиция на паметника и гаранция за нейното продължение.

Паралелното публикуване на част от гръцките текстове за превода на Синодика (с. 277–295) безспорно е един от най-ценните приноси към органичния характер на новото издание. На второ място, приносен момент е възпроизвеждането на съпътстващите чинопоследования от Палаузовия препис като компоненти от цялостния състав. На трето място, преводите на новобългарски и английски език увеличават и разнообразяват състава на читателската аудитория, защото предоставят в ръцете на различни специалисти и интересувачи се, на достъпен съвременен език, един безценен български извор. Точно този е съвременният начин за общуване в широкото поле на европейската медиевистика, а медиевистиката е цял един свят във времето и пространството, от който може да черпят историци, балканисти, слависти, културолози, езиковеди, литератори, антрополози от различна националност.

Едно може да бъде пожеланието към новото издание – да стане поводът за нови публикации и самото то да се впише в актуализиращия се европейски книгопис за Синодика, като по този начин изнесе извън България българския извор и достиженията на неговите изследователи.

Марияна Цибранска-Костова

***Боряна Велчева, Диана Иванова. И от зазоряването тръгва денят...
Изследвания върху приемствеността в разволя на българския книжовен
език. Пловдив, УИ Паусий Хилендарски, 2010. 376 с.***

Книгата обема общо двадесет и шест самостоятелни публикации на авторките от последните две десетилетия. Репринтът обединява резултати от научните им дирения по малко изучени или дискуссионни въпроси от историята на българския книжовен език. Изследванията се допълват взаимно и разкриват многостранно езиковия развой в книжнината от XVI–XIX в., период, който академичната традиция поделя, често изкуствено, разглеждайки отграничено историята на новобългарския книжовен език от тази на архаичния.

Сборникът е споен от тезата за непрекъснатост на книжовноезиковата традиция, изложена във въвеждащите статии „Приемственост в разволя на българския книжовен език (IX–XIX век)“ (Б. Велчева) и „По въпроса за приемствеността в разволя на българския книжовен език“ (Д. Иванова), както и в „Заклучението“. В двете части на книгата: „По вековните пътища на българския книжовен език“ и „Поетика и приемственост“, са разработени широк кръг проблеми, засягащи езика на първите новобългарски книги като наследник на стария български книжовен език, нормата и традицията в тяхната лексика и правопис, приемствеността в езика на Възраждането, отношението между старата езикова традиция и църковнославянския език, разволя на българския поетически стил и др.

Специално внимание е отделено на периода на XVI век, в който, с разпространението на първопечатните книги, в книжовноезиковата ситуация към отношението книжовно/народноразговорно се добавя и отношението ръкописно/печатно. Статията „Книжовно и народно в езика на българските книги от XVI век“ (Б. Велчева) въвежда проблема за разколебането на среднобългарската норма – чрез примерите от отворените за езикова интервенция текстове от т.нар. „сборници със смесено съдържание“, и решенията за превъзможването му, осъществени в навлезлите в традицията през XVII в. нови сборници с четива – дамаскините. От друга страна, проблемите на континуитета в традицията и книжовните иновации, осъществени с появата на първопечатните книги, са представени чрез публикациите на Д. Иванова: „Ръкописната евангелска книжнина и първопечатните български книги от XVI в. (С оглед на лексикалната приемственост)“, „Старопечатните издания от XVI век и континуитетът в българската книжовна традиция“ и „В лоното на Slavia Orthodoxa. Геннадиевската библия (1499 г.) и Търговищкото четириевангелие (1512 г.) – традиция и преход към нов тип кодификация“.

Централна за изследванията на Б. Велчева е темата за мястото на дамаскините – архаични и новобългарски, във формирането на новобългарския книжовен език. Появата на новобългарската версия на сборниците, основани на книгата „Съкровище“ на Дамаскин Студит, тя разглежда като първия след Кирило-Методиевата епоха опит да се създаде български книжовен език на народна основа – с нормиран правопис и книжовна лексика, и като етап, предхождащ и свързан с изграждането на модерния национален книжовен език. Вниманието е насочено към формирането на пласт от онаследена и нова книжовна лексика, включително абстрактни понятия, богословска, философска и обществена терминология, към последователното прилагане на правописни и преводачески принципи и правила („Дамаскините от XVII век и началото на новобългарския книжовен език“, „Книги, писани „общимъ езикомъ“. Сръбската и българската писменост през XV–XVIII век“), към наследяването и доразвиването на художествени изразни средства („Повторение – благозвучие, ритъм (Наблюдение върху старобългарската преводна проза“), „Една стило-синтактична особеност на езика на книжнината от XVI–XVIII век“, „Художествени изразни средства в дамаскините от XVII век (С оглед началото на новобългарския книжовен език)“, „Как през XVII век дамаскините са превеждали Йоан Златоуст“.

Студиите и статиите на Д. Иванова изследват широк кръг от проблеми от историята на новобългарския книжовен език през XVIII–XIX в., включително за отношението на възрожденските книжовни строители към старобългарското наследство и за влиянието на църковнославянския език, като е поставен акцент върху възрожденските проекти за превод на Библията: „Между Sacrum и Prophanum, или за езиковите колизии в преводите на Свещеното писание сред православните славяни през XIX век“, „Новобългарските преводи на Библията и старата транслаторска традиция“, „Брашовският филологически кръг и отношението на неговите представители към старата книжовна традиция“, „Старата книжовна традиция и езиково-правописните модели през XIX век“, „За историята на едно правописно правило в книжовната практика през XIX век“, „Поетика и приемственост. Поетичните фигури в българската библейска преводаческа традиция“, „Поетични изразни средства в българския синодален превод на Библията (1925 г.) (С оглед на традицията)“.

Към достоинства на книгата трябва да се добавят и лингвистичните портрети на възрожденците: Софроний Врачански („Софрониевото „Житие“ и дамаскините“, „Софроний и българският книжовен език“) и Найден Геров („Старият български книжовен език и Речникът на Найден Геров“) от Б. Велчева; Петър Сапунов („Сакрално или простионарно: трудният избор на Петър Сапунов“), Неофит Рилски („Под знака на *Filologia Sacra*: Неофитовият превод на Новия завет“), Константин Фотинов („Мястото на традицията във възгледите и в книжовната практика на Константин Фотинов“) и П. Р. Сла-

вейков („Цариградският превод на Библията (1871 г.) и модерният поглед към усвояването на книжовната традиция“) от Д. Иванова.

Последователно проведените принципи на анализ в проучванията на двете авторки представят методика за многопластово езиково изследване, чиито резултати разкриват в по-голяма пълнота и широк културно-исторически контекст характеристиката на езиковата ситуация в отделните периоди от развитието на новобългарския книжовен език и надмогват едностранчивото разглеждане на някои явления, като например църковнославянското влияние. В този смисъл книгата е не само полезно помагало за студенти филолози и четиво за широк кръг специалисти с интереси в лингвисторикографията – каквото е заявеното в изданието намерение, но и попълва съществена празнина в историята на новобългарския книжовен език, разкривайки приемствеността между старобългарската и новобългарската традиция.

Диляна Радославова

Камен Димитров. Речник-индекс на словата на авва Доротей (по ръкопис 1054 от сбирката на М. П. Погодин). Велико Търново, УИ Св.св. Кирил и Методий, 2010. 412 с.

Речникът-индекс е съставен от младия асистент по старобългарски език към катедра „Обща лингвистика и старобългаристика“ във Филологическия факултет на ВТУ д-р Камен Димитров. Трудът е естествено продължение на успешно защитената наскоро от автора дисертация на тема „Глаголната система в среднобългарския превод на словата на авва Доротей“.

Книгата започва с лаконичен увод (с. 5–8), в който изследователят дава кратки сведения за преподобния авва Доротей, както и за разпространението на неговите слова и поучения в средновековна България. След това К. Димитров засяга въпроса за обема на творчеството на светия отец. Той отбелязва, че според *Patrologia Graeca* на авва Доротей принадлежат 24 поучения с 2 предисловия към тях – Анонимен пролог и Послание към брата, помолил го да му бъдат изпратени, докато съгласно среднобългарския превод броят на словата, излезли изпод перото на този църковен писател, са 25. Нататък ученият проследява съответствията и разминаванията на славянската традиция с данните по РГ, информация, изключително полезна за специалисти, които биха искали да правят наблюдения върху двата текста. В края е приведен пълният списък на заглавията на словата на авва Доротей в среднобългарския им превод по ръкопис 1054 от сбирката на М. П. Погодин. К. Димитров завършва уводните си думи, изказвайки искрената си благодарност към своята научна ръководителка доц. М. Спасова за предоставените му от нея фотоси на Пог. 1054 и за насочването му към изследването на този корпус от текстове.

Следващият раздел на книгата (с. 9–11) съдържа необходимите за всеки лексикографски труд указания за работата с речник-индекса, а на с. 12–411 е поместен самият словоуказател. Още първият бегъл поглед оставя впечатление за прецизно техническо и графическо оформление с отчетлива структура, улесняваща ползвателя.

Трябва да се подчертае, че липсата на издания на славянския превод на словата на авва Доротей и съставянето на словоуказател въз основа на самостоятелно установен текст по фотоси от най-ранния български ръкопис от XIV в., съдържащ среднобългарския превод (Пог. 1054), са едно съвсем не малко затруднение пред младия учен в амбициозното му начинание.

Речник-индексът към словата на авва Доротей съдържа 3 206 речникови статии. В него са включени всички думи, употребени в Пог. 1054, в това число служебни думи, собствени имена – антропоними и топоними, числови означения.

Така той гарантира абсолютна пълнота на ексцерпирания материал – едно безспорно достойнство, което не може да не бъде отбелязано. Лексикографската статия започва с нормализирана по модела на *Старославянский словарь*¹ форма на дадената лексема. Приемането на този принцип е едно добро решение на лексикографа с цел постигане на единство в облика на съвременните речници и индекси на старобългарски и среднобългарски текстове, което ще позволи за в бъдеще по-лесното им използване при изготвянето на голям исторически речник-тезаурус на българския език.

Всяка речникова статия включва комплект от разностранни сведения за лексемата: лексикална семантика, граматична характеристика, словоформи, количествени данни, гръцки или латински съответствия. Тази многообразна информация е разпределена в отчетливо изградената структура на лексикографската статия. Централната част на статията е посветена на семантичната структура на лексемата. Значенията са определени точно и диференцирано, а при необходимост се използват и тълкувания. За улеснение на ползвателя са въведени и някои графични знаци.

За отговорното отношение на автора към поетата задача, както и за критичния му поглед към текста свидетелствува фактът, че той не пропуска погрешните и неясните случаи. Със съответен знак или маркировка насочва вниманието към тях, за да се имат предвид.

Необходимо допълнение към семантичната разработка са илюстративните примери. Те онагледяват и конкретизират всяко отделно значение – основно, вторични и преносни. Минимум контекстите са подбрани много сполучливо. Ясното разграничение на значенията, както и изчерпателно отразената многозначност на всяка лексикална единица са едни от безспорните достойнства на представяния лексикографски труд.

Справочната част на статията също е разпределена в няколко рубрики.

В първата рубрика се определя морфологичният клас и се посочват основни морфологични характеристики на лексемата – род на прилагателните и местоименията, вид и спрежение на глаголите, склонение за имената, управление при предлози.

Във втората рубрика се посочва броят на употребите на заглавката в Пог. 1054. Тъй като лексиката е ексцерпирана от 25 отделни слова, би било по-резонно за всяка дума (особено за по-редките) да се посочи отделно в кое слово се среща и колко са появите ѝ там. Тази ценна информация не би недостигала, ако към сигнатурите се прибавеше кратка индикация за всяко слово.

Третата рубрика съдържа списък на възстановените основни форми на изходните гръцки думи. Отличната езикова подготовка на автора по класическите

¹ Старославянский словарь (по рукописям X–XI веков). Под редакцией Р. М. Цейтлин, Р. Вечерки и Э. Благовой. Москва, 1994.

езици личи в сполучливите му решения за представянето на асиметрични отношения между езика на подложката и този на превода, като старобългарска дума за гръцко съчетание и обратно, старобългарско прилагателно за гръцко съществително в родителен падеж, старобългарско наречие за гръцко съществително в падежна или предложно-падежна функция и пр.

В четвъртата рубрика са представени словоформите. Те са подредени в последователността на топографската им сигнатура. Дават се в автентичния им вид – така, както се срещат в източника, което позволява наблюдение чрез речника и на правописните особености на текста. Особено полезен е заимстваният от СС принцип, ако думата има до 15 употреби, преди онагледяването на семантиката да се изготвя пълен индекс на конкретните старобългарски форми и гръцките им съответствия с точна сигнация на славянските словоформи. Тази информация е от особено значение при изследване на различни проблеми на средновековната българска книжнина.

Много добро решение на съставителя е да отбелязва със скоби в речник-индекса вътрешните глоси, добавките, поясненията и бележките в полето извън основния текст на словата в Пог. 1054.

Умело решен е и въпросът за глаголните форми със *сѧ* (деятелни, възвратни, страдателни): при наличие и на трите вида форми като заглавна дума винаги се извежда лексемата в деятелен залог. Причастнострадателните и възвратнострадателните форми се посочват в основната част на речниковата статия, а възвратните – след знаци • и тилда ~. Нова семантика и нови гръцки съответствия при медиалните форми се извеждат само когато тези значения и еквиваленти не се срещат при активните, причастнострадателните и възвратнострадателните форми. 1 л. ед. ч. на изходните глаголи и при трите вида форми се възстановява с окончание *-ѡмѧ* и неговите корелати само ако в гръцки те са *verba deponentia* или е засвидетелствана единствено медиална употреба. Ако даден глагол при Пог. 1054 се среща само с възвратни форми, той се включва в самостоятелна речникова статия.

В края е даден списък на приетите съкращения – за езика, за морфологичната и лексикографска характеристика.

Авторът на представения речник-индекс се е справил перфектно с минимум изискванията за един словоуказател към отделен текст – да регистрира и разтълкува лексемите, които се срещат в словата на авва Доротей. За да надхвърли обаче лексикографският труд този минимум – да бъде просто регистрация на словоформите в избрания текстови масив, трябва освен перфектно разработен синтагматичен контекст, да присъства също и парадигматичен – съпоставката с лексикалната норма на старо- и среднобългарския език. Особено полезно при рядката лексика е даването на сводна справка в кои старо- и среднобългарски паметници може да се намери същата дума (както е постъпила например

И. Христова в Речника си към Словата на Климент Охридски²). Това би дало възможност да се види кои думи се срещат само у авва Доротей и кои са общи с други средновековни текстове – по-стари и съвременни на анализирания. Тази информация щеше да покаже доколко лексиката на Пог. 1054 може да се счита част от старо- и среднобългарския език. Друго пожелание е за неясните места и евентуалните грешки да се направи сверка с ръкописната традиция на текста и да се представят било в скоби, било под линия различията, които биха внесли яснота в причината за отклонението. Така речникът би засвидетелствал не само лексикалния статус в един отделен препис, но би отразил лексикалното развитие на текста в диахрония. Би могъл да бъде добавен също така реципрочен гръцко-старобългарски речник към лексикографирания материал, който под формата на прост показалец не би отнел нито много време на съставителя си при съвременната компютъризация, за да го направи, нито кой знае колко би утежнил изданието. Практиката на добрите школи в старобългарската лексикография е доказала необходимостта и ползата от реверсивните списъци на индексите към средновековни текстове за специалистите по историческа лексикология. От един такъв обратен речник трудът е могъл да получи още по-голяма тежест.

Разбира се, изказаните критически бележки и препоръки в никакъв случай не омаловажават значението на свършената работа. Представяният лексикографски труд е разработен на високо научно равнище и отговаря напълно на съвременните лексикографски изисквания. Речникът безусловно се явява ценен източник за по-нататъшни изследвания в областта на ортографията, фонетиката, морфологията и лексиката на среднобългарския език. Получените резултати ще дадат възможност да се правят важни наблюдения за характеристиките на стила на преводача, за богатството на неговия език, за връзката му с книжовниците от Търновската книжовна школа и с преводаческата практика на среднобългарските книжовници изобщо. Богатата информация, която съдържа рецензираният труд, ще се разкрие напълно в процеса на работа с него.

Татяна Илиева

---

² Христова, И. Речник на словата на Климент Охридски. С., 1994.

Spartak Paskalevski. Triptychon Mystisches Fest. Hl. Benedikt und die hhl. Kyrill und Method in Himmerod. Sofia, TEMTO, 2010. 256 S.

Спартак Паскалевски. Триптих Мистичен празник. Св. Бенедикт и св.св. Кирил и Методий в Химерод. С., TEMTO, 2010. 256 с.

На 8 октомври 2010 г. в читалнята на Централна библиотека на БАН беше представен поредният творчески опус на Спартак Паскалевски – „Триптих Мистичен празник. Св. Бенедикт и св.св. Кирил и Методий в Химерод“. Това двуезично немско-българско издание е четвъртият том от поредицата „Диалог и духовност“¹. Съставител и автор на уводната студия към книгата под заглавие „Прозренията на художника“ е Румяна Златанова. В нея видната славистка с философска дълбочина очертава делото на самотният художник като „самотен и загадъчен остров, който съзираме в далечината, без да можем да си представим в действителност дълбочината на потопената в морето част“. Разкрива се и друга особеност от личността на художника, отбелязана с респект и от други учени (А. Владимирова, Р. Пепеланова, Х. Рьолинг, В. Геземан, Р. Бутафава и др.), че Паскалевски е не само продуктивен творец на значимо творчество, но и проникувен изследовател на Д. А. Сикейрос, А. Тасос, Рембранд и Б. Спиноза, сакралното в творчеството на балканските художници, феноменологията на графичната материя, логос и семиозис, както и на други проблеми в областта на историята и теорията на изкуството. Като художник Паскалевски експериментира както с техники (графика, керамика), така и с метафизичното (интуитивно-рационалното, евристично-случайното, фонично-визуалното, микро-макрокосмоса).

Книгата започва с вълнуващи слова на абат Бруно Фроме OCist за общите християнски ценности на една Европа, очертана от AUGUSTA TRAJANA у нас и първата резиденция на св. Константин Велики AUGUSTA TREVERORUM (Трир) на Запад в рамките на някогашната Римска империя, след което разкрива на читателя замисъла на големия межкултурен проект „България в Химерод“, като представя накратко и историята на „Цистерциенското абатство Химерод“. Вилхелм Маас („Химерод като „майчина утроба“) разкрива теологичното и спиритуално значение на местното име с оглед на особената мистична естетика на

¹ Другите книги са: Диалог и духовност. Сборник в чест на Румяна Златанова. Съст. Спартак Паскалевски. С., 2006; С. Паскалевски: Проекции на сакралното в изкуството на балканските художници от 20–40-те години на XX век. С., 2007; К. Мекелбург, Ф. Мекелбург, С. Паскалевски: Думи, интонации, образи. Парадокси и сарказми. С., 2009.

св. Бернар и съзерцанието на духовното оплодяване като спиритуален идеал. Следващото си приносно изложение В. Маас посвещава на „София – един забравен библейски образ на Запад“, който е в непосредствена зависимост от проблема за вечното женство в Източната и Западната църква. Михаел Шнайдер счита, че за да се увенчае с успех икуменическият диалог, той трябва да надхвърли църковно-политическите споразумения („Мостове между Изток и Запад. Перспективи на икуменическото доближаване“). Румяна Златанова представя разговор с художника: „За възникването на триптиха *Мистичен празник*, както и неговата „Концепция и иконография“, проникната от символи и алегории. Съществено значение за българския читател имат историко-биографичните сведения, посветени на „Св. Бенедикт от Нурсия“ и на „Св. Бернар Клервоски“, докато за немския читател – данните за „Св. св. Кирил и Методий“, за „Първото българско царство и Европа“. В хронологичен ред тук се представят най-важните събития от делото на християнските светители, които спомагат да се изгради представа за универсалната културна мисия на славянските просветители в контекста на средновековна Европа и показват взаимодействието между различни аспекти на християнската култура. От изключителен интерес са оригиналните записки „От дневника на художника“ на Спартак Паскалевски, водени по време на работата му в Химерод, които ни въвеждат в неговата мисловна и образна лаборатория, както и представените 52 творби „От ателието на художника 1978–2010“.

Триптихът *Мистичен празник* се вписва в многообразната дейност на манастира и икуменическите му усилия за задълбочаване на духовния диалог между Запад и Изток. Творбата (масло/акрил върху платно/дърво, 340 x 200 cm), изработена в Химерод и осветена на 2 март 2008 г. в Катедралата на Абатството, разкрива динамичната синергия на твореца Спартак Паскалевски в измеренията на една изискана художествена космология. Специална роля за неговото артистично вдъхновение има особената духовна атмосфера на манастира Химерод. Абатството е разположено в западната погранична област на Германия, близо до Франция, Люксембург, Белгия и е основано през 1134 г. от св. Бернар Клервоски. Именно там абат Бруно разкрива на художника, че св. Хитон чрез св. Кръст носи идеята за съборността в дълбочината на мистичния акт. Самата композиция внушава идеята за храм чрез силуета на сакрален светлинен купол. В централната част на Триптиха е заложен принципът на перцепцията. Доминира движението по вертикала – всичко тук се удължава, дематериализира, близко е до ефекта на ‘обратната’ перспектива. Симетрично около св. Кръст, проектиран върху св. Риза (намираща се в най-старата епископска катедрала на Германия, гр. Трир), са разположени св. Бенедикт (480–547) с папа Бенедикт XVI и създателите на славянската писменост св. св. Кирил и Методий. В горната част на централната ос са разположени основните елементи на св. Троица – всевиждащото око, св. Дух, всетворящата ръка, а в лявата част на небесната хемисфера - образът на св. София

(Премъдростта Божия). В лявата част на творбата се вписват трите сакрални топоса от птичи поглед: Монте Казино, Трир, Химерод. Ако се движим постъпателно отдолу нагоре, моментите, които следват са: 1. храмово музициране, 2. храмово общуване, 3. кръсторебрен коридор и 4. молитвеното пространство на св. Бернар. В дясната част са налице пространствени движения на св. Методий, благославящ в посока надясно и надолу. Ако тръгнем отдясно наляво по посока на моста с персонажите по него и учениците на двамата светители (персонифицирани алегии на последователност, увереност, взаимност, жизненост, вяръност, трепетност), движението постига своята кулминация чрез фигурата на св. Кирил и неговата ръка, сочеща нагоре към св. София. От птичи поглед са изобразени площадът „Сан Марко“, Константинополската „Св. София“ и „Златната църква“ в Преслав (907). Фигурата на възкръсващия Христос придава мистична многомерност на пространството. Цветовата символика е изградена върху златното (божествената светлина), зеленото (жизненост, химничност) и бялото (символ на чистотата). Червеното (цветът на любовта и жертвата) играе ролята на ритмичен стимул. В общата хармония на триптиха участва и синият цвят. Нов елемент в иконографската традиция е включването на св. София (и свързането ѝ с трите вестители: Вяра, Надежда, Любов), както и звездният обръч, символизиращ Европейската общност.

При представянето на книгата С. Паскалевски сподели своето творческо кредо, изразяващо се в предвъзхищение от срещата с образите на светителите и рисуването като въображаем свят от образи и символи. По принцип изображенията нямат прототипи, но художникът разкрива, че образите на някои от учениците на св. Кирил са вдъхновени от изтъкнатите български учени, професорите Иван Божилов (византолог), Стефан Кожухаров (литературовед) и Николай Шиваров (богослов), както и от проф. Волфганг Геземан (българист). Чрез редица персонифицирани образи е отдадена почит към композитора Хайнц Хекман, оперната певица Вера Илиева, проф. Вилхелм Маас и Елизабет Хекман.

Фигурата на монаха, можем да предположим, е по-скоро събирателен образ на монах, отдал се на духовно служене. В иконографската логика за този образ, следващ св. Бернард и проектиран с динамично движение към зрителя на фона на манастирския коридор и следван в композиционната конструкция от други образи, на които художникът отдава почит, с основание можем да допуснем, че това е абатът. Художникът е запазил мълчание дори в отговора на въпроса, който са му задали по този повод зрителите след осветяването на триптиха. Това премълчаване е в духа и традициите на мистичния логос, присъщ на манастирския духовен живот – не се говори за това, което се подразбира, тъй като разбирането не е от порядъка на битийните очевидности.

На свитъка на св. Кирил са изобразени първите три букви на двете славянски азбуки – глаголицата и кирилицата. Глаголицата е отразена не само поради зна-

чението си на първа славянска азбука, но и като сакрална знакова система, тъй като голяма част от глаголическите букви се основават на християнските символи на кръста (спасение на човечеството), кръга (символ на Божието всемогъщество) и триъгълника (символ на св. Троица).

Триптихът е изпълнен в класическа техника, близка до известния „италиански“ маниер, при който цветът се търси и изгражда оптически. Разчита се на силната светлина, която да преминава през велатурите и да се връща отразена в окоето на зрителя.

Изданието е осъществено в рамките на европейския мултикултурен проект „България в Химерод“, за който научаваме и от поместеното в края на книгата интервю, проведено след представянето на издадения по този повод сборник², с Българското национално радио. Книгата, съдържаща множество цветни и черно-бели репродукции, се отличава с изключително изисканото си полиграфическо оформление.

Никола Казански

---

² Bulgarien in Himmerod. България в Химерод. Hrsg. Abt Bruno Fromme OCist, Rumjana Zlatanova. [Bulgarische Bibliothek begründet von Gustav Weigand, N. F., Bd. 13]. München 2008, 609 S.

***Мариета Иванова-Гиргинова. Блянове по модерна драма.
С., Изд. център Боян Пенев, 2010. 254 с.***

Книгата на Мариета Гиргинова „Блянове по модерна драма“ е написана с лекота и вдъхновение, така се и чете. Това според мен е достойнство на един научен труд, в който изобилстват идеи, новаторски тълкувания, промислени интерпретации на драмите на Петко Тодоров в един широк естетически и философски контекст. Полагането на творчеството му в граничната ситуация между две естетически парадигми, четенето на неговите пиеси не през клиширания критически конструкт „създател на модерната драма“, а чрез осмисляне на неговата модерност като радикално преобръщане на традицията на различни равнища. Като провокативен разпад на структурната и композиционната схема, характерна за възрожденските драматургични опити, както и за класическата европейска драма. И още като надграждане на образи, независими от социума, болезнено преоткриващи своята самоличност и достигащи до нова идентичност. Това Мариета Гиргинова извършва през една подчертано модерна методологическа призма, която обаче не се натрапва като привнесена, а функционира като необходима за всеки изследовател теоретична мрежа, поддържаща добре осмислена и логично последователно разгърнатата концепция. Авторката въвлича читателя в сложна интелектуална игра за разкриване на вътрешните механизми на драматургичното случване, очертава рецепционните механизми в оценките на драмите на Петко Тодоров. Аргументирано показва как се променя критическото възприемане на неговите пиеси и като текстове, и като сценични постановки. Същностната причина за неговото недооценяване е социокултурна – българското общество все още няма достатъчна подготвеност да възприеме модерните търсения на писателя, въпреки мисионерските усилия на кръга „Мисъл“.

В този смисъл Мариета Гиргинова отделя специално внимание на идентичността като проблем и на твореца, и на неговите герои. На идентичността като оразличаване с другия, като себеутвърждаване и създаване на собствени модели на поведение и реализация. При Петко Тодоров това е възможност за формиране на драмата като синтез от различни образци, но не на равнището на тривиалното, а като надграждане. Авторката разчита механизма на това случване: фолклорните и митологическите мотиви се спояват в органично цяло с модерните естетически и философски идеи. Въпреки че границите между тях са лабилни и подвижни, този синтез се оказва твърде продуктивен. Мариета Гиргинова показва това чрез задълбочени анализи на конкретните текстове. В тях тя се насочва зад видимостта

на разчетените значения и установените смисли, зад еднозначността на символните послания. Изследвайки психографията на модерната личност (важно значение тук имат цитираните писма и други документални свидетелства), тя очертава не само емоционалните доминанти, които я характеризират, но и драматичните трансформации, които трябва да преживее модерният „Аз“, който не се е еманципирал достатъчно от патриархалните ценности на социума. През този сблъсък между доминиращата национална идентичност и утвърждаващата се личностна идентификация са пречупени анализите на редица герои на Петко-Тодоровите драми. Тезата на авторката е, че модерното се ситуира в контекста на традиционното, търсейки неговото одобрение или просто самотно и неразбрано го напуска. Това е илюстрирано с финала на драмата „Зидари“. Тук много сполучлива е метафората „сянка“, която тя използва. Модерното е все още онази вградена в традицията сянка, то не е самостоятелно, силно, внушаващо уважение, каквото е през 20-те години на XX в.

Мариета Гиргинова показва как блянът по модерността се реализира конкретно в драмите на П. Тодоров: чрез разпадане на диалога в серия от монолози, чрез комуникативната деструкция, която превръща словото не в средство за общуване, а в език на индивидуалности, чрез които те не се разбират и не се чуват. Тук бих искала да отбележа, че именно това проследяване на трансформациите от традиционната словесна парадигма към символите; от морално-нравствените клишета на общността към бунта на личността; от битовата буквалност на вещите до тяхното алегорично функциониране в един приказно-митологизиран свят е най-ценният принос на това изследване. В този контекст оригинално е интерпретирана и опозицията свое–чуждо. Тя е осмислена не като национален социокултурен проблем, а като личностно оценностяване и като емоционална травма, породена от оразличаването с другия, с чуждия.

Книгата на Мариета Гиргинова е ценен научен труд, който провокира размисъл с изобилието си от идеи и буди уважение с оригиналните си находки и прецизни анализи.

Елка Трайкова

Slovo – новото електронно списание на славистите в Упсала

На 2 юни т.г. в електронното пространство се появи ново славистично списание, събитие, което беше отбелязано с интерес и радост от страна на славистите в Швеция. Списанието съществува от 1972 г. и до 2003 г. се издава в книжен формат. В този смисъл прилагателното „ново“ не отговаря изцяло на истината. За 32 години славистите в Упсала издават 49 броя с научни статии в областта на славистиката в най-широк план: езикознание, история на езика, литература, култура, преводи, рецензии и пр. След шестгодишна пауза юбилейният 50-ти брой е вече в Интернет и може да бъде разгледан (безплатно) на следния адрес: <http://www.moderna.uu.se/slovo/index.html>.

Юбилейният брой на *Slovo* се представя не само в нов формат, но и с нова концепция. Промените засягат както оформлението, така и името, и съдържанието. Към основното име *Slovo* (Uppsala) е прибавено подзаглавие: *Journal of Slavic Languages and Literatures* и ново лого (вж. заглавието), в което обединението на глаголицата, кирилицата и латиницата в буквата <S> символизира основната идея на списанието: да публикува научни изследвания в областта на славистиката в най-широк план, които могат да бъдат написани на всички славянски езици. Към езиковата политика на списанието трябва да се отбележи и възможността за публикации и на немски, френски, английски, както и на всички скандинавски езици. В този смисъл радостта на славистите в Швеция е основателна, тъй като *Slovo* в настоящия момент е единственото списание, в което могат да се публикуват научни статии в областта на славистиката на шведски език. Независимо от широкия спектър на езици като информационен език е въведен английски, който все повече се налага като *lingua franca* в областта на научните списания.

Една от основните промени в съдържателен план е отварянето на списанието за публикации на слависти, които нямат пряка връзка с Упсалския университет. Традиционно, до 2003 г., списанието е форум за публикации само на славистите в Упсала. От тази година в него могат да се публикуват и статии на слависти, които не са свързани с Упсалския университет, но са водещи в дадена област на славистиката и имат международна значимост. Все още става дума за „гости“, поканени от редакцията, но желанието и усилията на редакторите и неговия борд са списанието да се превърне в международно издание, отворено за публикации на слависти без ограничения.

Ограничения, разбира се, ще има, но те ще бъдат свързани с въвеждането на *referee* система, в която ще участват специалисти от различни държави и в различни области на славистиката. Въвеждането на подобна система вече е факт: статиите, които ще бъдат публикувани в 51-вия брой на списанието, са рецензирани от един вътрешен и един външен рецензент. Като вътрешни рецензенти в списанието участват членовете на борда, сред които са водещите упсалски слависти: Свен Густавсон (Sven Gustavsson), Ирина Люсѐн (Irina Lysѐn), Ингрид Майер (Ingrid Maier), Юхани Нуорлуото (Juhani Nuorluoto), Малгожата Ана Пакалѐн Паркман (Małgorzata Anna Packalѐn Parkman), Томас Росѐн (Thomas Rosѐn), Карине Окерман Саркисян (Karine Åkerman Sarkisian) и Рогер Юлин (Roger Gyllin). За външните рецензенти на списанието към всеки брой ще бъде прибавяна специална страница с техните имена, в която редакцията ще изразява благодарност за безкористната им работа.

Друга съществена новост в електронното издание на *Slovo* е свързането му със статистически анализ за неговото разпространение. Програмата за анализ *Google analytics* показва още след първия брой, че списанието се чете на 4 континента (Европа, Северна и Южна Америка, Азия и Австралия), в 49 страни, 274 града и от над 1100 уникални интернет адреса. България се нарежда на трето място сред първите пет страни: Швеция (533), САЩ (120), България (72), Италия (48) и Русия (44)¹. Безспорно това широко разпространение на списанието се дължи до голяма степен на електронния формат, но не бива да се пренебрегва и неговото съдържание, както и пълният архив на сканираните броеве, издавани в книжен формат, в който може да се търси по ключови думи и автори.

Съдържанието на 50-ия юбилеен брой отразява стремежа на редакторите да обединят неговите дългогодишни традиции с новите идеи. Историята на списанието и неговото развитие от създаването му до 2003 г. е представена в статията на Рогер Юлин, един от създателите и дългогодишен негов редактор. Друга ключова фигура за списанието в миналото е Ленарт Лъонгрѐн, най-дългогодишният редактор на списанието (35 броя). В настоящия брой е публикувана неговата статия за семантично представяне на лингвистични обекти в руския език. Първият гост на списанието е Синтия Вакарелийска (Университет на Орегон, САЩ), един от водещите филолози, които се занимават с филологичен анализ на ранни български евангелия. Нейната статия поставя въпроса за класификацията на ранни ръкописи като български или македонски, въпрос, на който тя отговаря с аргументи от Добрейшовото евангелие (XIII в.). В статията си Юхани Нуорлуото изследва структурните съответствия между централните словашки и хърватските

¹ Статистическите данни, посочени в текста, са от 1.11.2010 г. Програмата *Google analytics* дава възможност за анализ и на много други параметри, напр. колко страници са прегледани, колко време е останал ползвателят на една страница и т.н.

кайкавски говори. Изводът на автора е, че от гледна точка на фонотаксиса, фонологията, морфосинтаксиса и синтаксиса в кайкавските диалекти са запазени повече особености на западнославянските говори от ранния славянски континуум в Панония и затова при реконструкцията на този период следва да се изхожда от кайкавските, а не от шокавските говори. В публикацията на Ингрид Майер и Хайко Дросте се представя задълбочен историографски анализ на документите, съхранени в държавните архиви в Швеция и Русия, които недвусмислено доказват възможността Ханс Фльорих (ок. 1577–1632 г.) да бъде приет като „първия шведски славист“. В статията си за информацията на шведски държавни институции и служби на сръбски, хърватски и босненски Томас Рос  н анализира множество интернет страници и аргументирано доказва, че от гледна точка на ортографията шведските институции не правят разлика между трите езика и освен това разчитат предимно на автоматични преводи, което в много случаи променя съдържанието на документите. Статиите, представени дотук, могат да се обединят като езиковедски изследвания в синхронен и диахронен план.

В 50-ия брой на списанието има и три статии, посветени на три славянски литератури: полската, руската и българската. Публикацията на Малгожата Ана Пакал  н Паркман представя литературоведски анализ на произведенията на трима полски писатели: Елиза Ожешкова, Владислав Реймонд и Мария Домбровска. Авторката аргументира, че деградацията на жените като *femmes fatales* в техните произведения е резултат от противоречието между съществуващите социални норми и конвенции и тяхната сексуалност и женска психология. Публикацията на Нилс Хокансон представя разликите в избора на литературни произведения от епохата на руския романтизъм, преведени от руски на шведски и публикувани в Швеция и Финландия в периода 1825–1850 г. Изводът на автора е, че докато в Швеция предимно се публикуват приключенски романи, то във Финландия предпочитанията на издателите са към поезията от този период. В последната статия на броя е представен преводът на разказа на Николай Хайтов „Козият рог“ на шведски. В статията Даниела Асенова обсъжда проблемите и трудностите при превода на „хайтовския“ самобитен стил, изпълнен с диалектна лексика, турцизми, разговорен синтаксис и преизказни морфологични форми и тяхното възможно пренасяне на език, в който словоредните варианти са ограничени, както и възможностите за предаване на преизказни форми са предимно лексикални, а не морфологични.

Юбилейният брой на *Slovo* завършва с три библиографии. В първата е публикуван списък с публикациите на Свен Густавсон, професор по славянски езици в Упсалския университет от 1977 г. до 2003 г. Другите две библиографии съдържат пълен списък с публикациите на славистите в Упсала през 2008 и 2009 г.

В предстоящия 51-ви брой, който е в процес на подготовка и ще излезе през декември т.г., основният акцент ще бъде публикуването на докладите, изнесени от упсалските слависти на два славистични форума: 18-та среща на славистите в Скандинавия, проведена от 18 до 22 август т.г. в Тампере (Финландия), както и 7-ия международен конгрес ICSEES, проведен от 26 до 31 юли в Стокхолм (Швеция).

В заключение ще си позволя да продължа мисълта на Рогер Юлин, с която той започва статията си за историята и развитието на *Slovo*: „Преди 40 години възможностите на шведските слависти за научни публикации бяха ограничени“. Това твърдение е валидно и след 40 години: *Slovo* е единственото научно списание, в което може да се публикуват славистични изследвания на шведски. С това славистите от Упсалския университет могат да се гордеят. Не бива обаче да се забравя и фактът, че възможностите за електронно издаване на списания е един от революционните моменти на нашето съвремие, който създава възможност за широк форум, за бързо издаване и най-вече за бързо разпространение на научни идеи и резултати. Все още електронните списания в областта на славистиката са малко и в този смисъл инициативата на славистите в Упсала е насърчаваща. Желанието и амбициите на редакцията са с времето *Slovo* да се превърне в международно списание, в което да се публикуват статии в областта на славистиката без ограничения. Първата крачка е направена, но остава много до осъществяването на тази идея. Като следваща крачка за нейното реализиране може да се спомене подготовката на 52-рия брой на списанието (декември 2011 г.), в който ще бъдат публикувани статии на славистите, гостували на Катедрата по славянски езици в Упсалския университет в периода от 2003 до 2010 г.

Даниела Асенова

Мария Китанова. Етнолингвистични етюди. Велико Търново, ИК Знак'94, 2010. 135 с.

В края на ХХ в. и в началото на ХХІ в. в българското езиковедие постепенно навлезе и зае своето място антропоцентричният модел за изследване на езиковите явления. Освен като средство за общуване езикът започна да се изучава и като част от културата и познавателния опит на човека, което доведе до обособяването на нови научни направления – етнолингвистика, лингвокултурология, когнитивна лингвистика, психоллингвистика и др. Всичко това постави пред езиковедите нови задачи, наложи търсенето на нови методи за описание на езика и нов понятиен апарат.

През 2010 г. издателство „Знак'94“ публикува сборника „Етнолингвистични етюди“ с автор М. Китанова. Сборникът съдържа работи, писани в периода 2005–2010 г., които разкриват търсенията на авторката в областта на етнолингвистиката и лингвокултурологията. Включените студии засягат въпроси на етнолингвистичната лексикография и когнитивната семантика, разкриват фрагменти от традиционната българска култура. Сборникът е структуриран в три раздела, озаглавени: „Отсам и отвъд“, „Магическата сила на думите“ и „Хората около нас“.

Първият раздел – „Отсам и отвъд“, е посветен на погребалната терминология в обредния цикъл „Погребение“. Смъртта и погребалните обичаи, свързани с нея, винаги са заемали важно място в традиционната култура на българите, поради което този фрагмент от семейната обредност е бил обект на изследователски интерес от страна на фолклористите и етнографите. Изработеният от М. Китанова тематичен речник включва народни термини, изразяващи представата на хората за прехода от земния към „другия“ свят, за преминаването им от един статус в друг. Народните термини в обредния цикъл „Погребение“ са групирани в две части – преди погребението и след него. Представянето на погребалната терминология е организирано в следните рубрики: обредни действия, обредни лица, обредни предмети, метаезик на фолклора, който включва и названията на демонични същества. Материалът е представен на ономазиологичен принцип – от обобщеното значение към конкретните термини. Лексемите са в нормализиран вид, без фонетична транскрипция. Посочена е географската им локализация. Изследването на обредния цикъл „Погребение“ отразява съществуващата тенденция в славянската етнолингвистика за обособяване и развитие на етнолингвистичната лексикография, а авторката е един от представителите на това направление у нас.

Във втория раздел „Магическата сила на думите“ е включена студията „Народна етимология и етимологична магия (По материали от българския народен календар)“. Феноменът народна етимология отдавна привлича вниманието на езиковедите. Авторката прави обстоен преглед на публикуваната по въпроса литература и на съдържанието на термина народна етимология у различните автори. Посочени са сферите, в които се създава народната етимология – основно в диалектите, но също и в разговорната и в детската реч. Разгледани са механизмите за осъществяване на народната етимология, връзките ѝ с паронимията, аналогията и фонетико-смесовата контаминация. Представени са съществуващите класификации на народно-etimологичните варианти според различни критерии – формални и формално-смесови. Акцентът в работата на Китанова се поставя върху основните функции на народната етимология – мотивираща и генерираща, отразени в названията на българските празници. Народната етимология се проявява като механизъм за словесна магия в текстовете, изразяващи забрани, и в предпазващите действия, които се извършват по време на различните народни празници.

Третият раздел, озаглавен „Хората около нас“, се състои от две части – „Материали за речник на българската роднинска терминология“ и студията „Концептът *смейство* в българските пословици и поговорки“.

Материалът за речника, представен от М. Китанова, е подреден по азбучен ред. В него са включени роднински термини от цялата българска езикова територия. Речниковите статии имат следното оформление – заглавка, тълкуване, географска локализация или източник, от който е ексцерпирано названието, фонетични варианти и разпространението им, семантични еквиваленти. Роднинските термини в българския език могат да бъдат разделени на четири тематични групи – термини за кръвно родство (*род, семейство, джинс, коляно, лоза, майка, баща, дядо, баба, прадедо, прабаба, син, дъщеря, брат, сестра, внук, внучка, правнук, правнучка, праправнук, праправнучка, чичо, леля, вуйчо, първи братовчед, първа братовчедка, втори братовчед, втора братовчедка, трети братовчед, трета братовчедка*), термини за родство по сватовство (*мъж, жена, свекър, свекърва, тъст, тъща, чичо, стрина, стринка, вуйна, леля, чичо, зет, девер, снаха, етърва, зълва, шурей, шуренайка, балдъза, баджанак, втори баща, мащеха, заварен син, заварена дъщеря, доведен син, доведена дъщеря, заварен брат, заварена сестра, доведен брат, доведена сестра*), термини за родство по кумство (*кум, кума, кръстник, кръстница, кумец, кумица, кръщелник, кръщелница*) и термини за побратимство (*аратлик, захранти, млечни братя, побацим, посестрима, побратим, подойница, помайчима*).

Студията „Концептът *смейство* в българските пословици и поговорки“ разглежда отношението на традиционния българин към семейните връзки, отразени в паремиялогията. Концептът *смейство* се реконструира чрез концептите на неговите членове, а също и чрез концепти, свързани с различните

възможности и проблеми при неговото създаване. Анализират се пословици и поговорки със следните ключови компоненти: *женитба, дом, жена, мъж, дете, баща, син, дъщеря, роднина, брат, сестра, снаха, зет, свекърва, кум*. Авторката обобщава в заключение, че в българската пословична картина най-голяма детайлизация е налице при концептите *жена, мъж, дете*.

Студиите, включени в сборника „Етнолингвистични етюди“, обогатяват представите за етноспецифичното в българската езикова картина на света и представляват интерес както за специалисти в областта на езикознанието, етнологията, културологията, така и за по-широка читателска аудитория.

Марияна Витанова

ABOUT THE CENTRAL LIBRARY OF THE BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES

The Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences is a multidisciplinary scientific library responsible for the creation and the organization of the national library collection and of the library and information services of the readers and users with Bulgarian and foreign scientific literature and data bases in the field of mathematical, physical, chemical, biological sciences, Earth sciences, technical sciences, humanities and social sciences. The Central Library is a center of the special bibliography in the research fields covered by the Academy. The Library is a depository for the publications of the World Bank. It manages a network of 48 special libraries of the permanent research units of the Academy in an integrated library complex. The Central Library carries out research and development activity in the field of library and information sciences. It publishes monographs, reference works, bibliographies, studies and articles. Carries out expert activity in the field of the library and bibliographic standards and technologies. Collaborates in national and international projects. The Central Library is a base for education of students in library and information sciences.

The Central Library is the **first** scientific library in Bulgaria, founded in 1869 in Braila, Romania, as a book collection of the Bulgarian Learned Society, today Bulgarian Academy of Sciences. The whole academic library stock in 2004 is 1 888 763 volumes, from which 1 073 533 volumes of book and special kind of publications, and 815 230 volumes of periodicals. The academic collections contains more than 70 personal libraries and unique collections (old-printed books, microfilms of Slavonic and Greek manuscripts, Slavic literature). Promotes international cooperation with more than 1 500 institutions all over the world. Annually more than 1000 readers are served with over 20 000 library units and access to foreign data bases. In the Central Library is implemented the automated system for management of information resources ALEPH 500. An electronic catalogue is build for up to date and permanent 24-hour service and access to foreign data bases. The Library is a national coordination center for international standards MARC 21 and AACR2, and possesses rightful license from the Library of Congress to exchange data with leading libraries in the world.

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040
tel. (+359-2) 987 89 66, **fax** (+359-2) 986 25 00
E-mail: library@cl.bas.bg
URL: <http://www.cl.bas.bg>

СЪОБЩЕНИЯ

Наградени учени

В заседанието си от 16 юли 2010 г. (протокол № 24, т. 2.2.) Управителният съвет на Българската академия на науките взе решение американският учен фолклорист Марта Форсайт да бъде удостоена с почетната грамота „За заслуги към българистиката“. В продължение на много години тя извършва изследователска и събирателска работа по време на теренни проучвания и е съставител на една от най-пълните сбирки от фолклорни материали в тази част на света.

Предложението за награждаването ѝ е направено от Научния съвет на Института за фолклор при БАН по случай нейната 70-годишнина за приноса ѝ в популяризирането на българския фолклор в Съединените щати, както и за организационната ѝ работа като секретар на Асоциацията за българистика на Северна Америка.

**БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA**

ИНФОРМАЦИОНЕН БЮЛЕТИН

21/2010

Редактор ст.н.с. д-р Анисава Милтенова

Съставители ст.н.с. д-р Никола Казански, Емилия Волева
Коректор Жасмина Кръстева
Художник Велина Богданова Мавродинова

Предпечатна подготовка ЦБ БАН Нели Байкова
Обработка на снимков материал ЦБ БАН Мария Ефремова

Формат 70X100/16 Печатни коли 7,875

Печатница Симолини - 94 СД
София, бул. „Владимир Вазов“ №15

ISSN 1311-8544